

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

**Informovanost dětí na II. stupni základní školy o možnostech řešení
jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů
(Moravské Budějovice)**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor: Bc. Kristýna Březinová

Vedoucí práce: PaedDr. Zdeněk Slomek

25. 5. 2009

Informovanost dětí na II. stupni základní školy o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů (Moravské Budějovice)

Pojem sociálně patologické jevy chápeme jako nejzávažnější poruchy v chování dětí a mládeže. Společností jsou označovány za negativní a svým nositelům způsobují osobní problémy či problémy v rodině, ve škole i v širším sociálním prostředí. Jedná se o takové poruchy chování, které se projevují především jako narušení sociálních, ale také trestně právních norem. Hlavním cílem práce bylo zjistit informovanost dětí na II. stupni základních škol v mikroregionu Moravskobudějovicka o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů, tedy zda vědí, na koho se mohou v případě řešení svých problémů s výskytem sociálně patologických jevů obrátit. Dílčím cílem 1 bylo zjistit, kdo se podílí na informovanosti dětí II. stupně základních škol o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů. Dílčím cílem 2 bylo popsat sociálně patologické jevy u dětí na II. stupni základních škol. Pro zmapování problematiky bylo použito kvantitativního výzkumu. Byla zvolena metoda dotazování, technika dotazníku a metoda analýza dokumentů, technika sekundární analýza dat adekvátních dokumentů na orgánu sociálně právní ochrany dětí. Dotazníky byly rozdány dětem na II. stupni zkoumaných tříd vybraných základních škol, jejich třídním učitelům a výchovným poradcům vybraných základních škol mikroregionu Moravskobudějovicka. V souvislosti se stanovenými dílčími cíli práce byly zformulovány dvě hypotézy. Předpokládaná hypotéza 1, domnívám se, že základní informace podávají především třídní učitelé, metodici prevence a výchovní poradci, byla potvrzena. Z dotazníkového šetření vyplývá, že daný vzorek dětí byl nejčastěji poučen učiteli. Předpokládaná hypotéza 2, sociálně patologický jev je chápán jako obtížně řešitelný sociální problém v daném mikroregionu, nebyla potvrzena. Z výzkumu je patrné, že pedagogové vybraných základních škol se úspěšně zabývají problematikou sociálně patologických jevů. Lze tedy vyvodit závěr, že snaha škol v oblasti řešení a výskytu těchto jevů je ve zkoumaném období na dobré úrovni.

Senior Primary School Pupils' Awareness of Possibilities to Solve Their Problems with the Occurrence of Pathological Phenomena (Moravské Budějovice, Czechia)

The term “social pathological phenomena” is defined as most serious disorders in behaviour of children and youth. Society finds these disorders negative as they bring many personal problems to the perpetrators in their families, at school as well as in broader social environment. These behaviour disorders particularly result in breaking social standards and penal law. The main goal of the present thesis was to ascertain awareness of senior pupils at primary schools in the region of Moravské Budějovice, Czechia, of possibilities to solve their problems with the occurrence of pathological phenomena, that is, whether they know whom to turn to if they encounter problems with social pathological phenomena. Sub-goal No 1 was to ascertain who informs senior primary school pupils of possibilities to solve their problems with the occurrence of pathological phenomena. Sub-goal No 2 was to describe social pathological phenomena with senior pupils at primary school. In order to get an overview of the problem, the author used quantitative research, namely the method of questioning, the questionnaire technique and the documents analysis method, then also the technique of secondary analysis of data from related documents kept at a body of social protection of children. Questionnaires were distributed among senior pupils in selected classes of primary schools, among their class teachers and pedagogic instructors in the selected primary schools in the region of Moravské Budějovice. In relation to the presented sub-goals of the thesis, the following two hypotheses were formulated. Supposed Hypothesis No 1 “I assume that basic information is given mainly by class teachers, prevention methodists and pedagogic instructors” was confirmed. The questionnaire results show that the group of pupils researched were mostly instructed by teachers. Supposed Hypothesis No 2 “Social pathological phenomena are taken as a social problem which is difficult to solve in the aforementioned region” was not confirmed. The research shows that teachers and instructors in the selected primary schools are very successful in dealing with the problems of social pathological phenomena.

Therefore, we may conclude that the endeavour of schools in the field of occurrence of those phenomena and their prevention is on a very good level in the period tested.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Informovanost dětí na II. stupni základní školy o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů (Moravské Budějovice) vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 25. 5. 2009

.....

Podpis studenta

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce PaedDr. Zdeňku Slomkovi za obětavou pomoc a podporu při zpracování diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD.....	11
1. SOUČASNÝ STAV.....	13
1.1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	13
1.1.1 Vymezení pojmu sociálně patologické jevy	13
1.1.2 Dělení sociálně patologických jevů dle závažnosti	14
1.1.2.1 Asociální činnost	14
1.1.2.2 Antisociální činnost	14
1.1.3 Hlavní rizika ovlivňující vznik sociálně patologických jevů	16
1.1.4 Primární sociálně patologické jevy.....	16
1.1.4.1 Agresivita.....	16
1.1.4.2 Kleptomanie.....	17
1.1.4.3 Lhavost	17
1.1.4.4 Sprejerství	18
1.1.5 Sekundární sociálně patologické jevy	18
1.1.5.1 Šikana	18
1.1.5.2 Vandalismus	20
1.1.5.3 Sexuální deviace	20
1.1.5.4 Vydírání	21
1.1.5.5 Krádeže	21
1.1.5.6 Záškoláctví.....	21
1.1.5.7 Útěky a toulání.....	22
1.1.6 Závislosti.....	23
1.1.6.1 Alkoholová závislost	24
1.1.6.2 Drogová závislost	25
1.1.6.3 Závislost na cigaretách	27
1.1.6.4 Mentální anorexie a mentální bulimie	28
1.1.6.5 Patologické hráčství (gambling)	30
1.1.7 Prevence sociálně patologických jevů	30

1.2 RODINA.....	32
1.3 OSOBNOST DĚTÍ A MLÁDEŽE	33
1.4 VOLNÝ ČAS	35
1.4.1 Vymezení pojmu volný čas	35
1.4.2 Volný čas u dětí a mládeže	36
1.4.3 Zařízení pro výchovu mimo vyučování.....	37
1.5 INSTITUCE ZABÝVAJÍCÍ SE VÝSKYTEM SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	39
1.5.1 Škola	39
1.5.1.1 Učitel.....	40
1.5.1.2 Třídní učitel	40
1.5.1.3 Ředitel školy	41
1.5.1.4 Výchovný poradce	41
1.5.1.5 Školní metodik prevence	42
1.5.1.6 Školní psycholog a speciální pedagog.....	43
1.5.2 Instituce spolupracující se školou „ze zákona“	43
1.5.2.1 Pedagogicko-psychologická poradna (dále jen PPP)	43
1.5.2.2 Speciálně pedagogické centrum (dále jen SPC)	45
1.5.2.3 Středisko výchovné péče (dále jen SVP).....	45
1.5.2.4 Policie České republiky	47
1.5.2.5 Školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy	47
1.5.2.6 Dětská psychiatrická léčebna.....	51
1.5.2.7 Kurátor pro mládež	51
1.5.3 Nevládní organizace, občanská sdružení.....	52
1.5.3.1 Linka důvěry pro děti a mládež	52
1.5.3.2 Dětské krizové centrum	52
1.5.3.3 Sdružení třebečských dobrovolníků (STŘED).....	53
2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY	54
2.1 CÍL PRÁCE	54
2.2 HYPOTÉZY	54

3. METODIKA VÝZKUMU	55
3.1 POUŽITÉ METODY VÝZKUMU.....	55
3.1.1 Metodický postup při zpracování výzkumné části	55
3.2 CHARAKTERISTIKA SOUBORU	56
4. VÝSLEDKY	58
4.1 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ U DĚTÍ NA II. STUPNI ZKOUMANÝCH TŘÍD ZÁKLADNÍCH ŠKOL MIKROREGIONU MORAVSKOBUDĚJOVICKA	58
4.1.1 Sociodemografické údaje.....	58
4.1.2 Otázky týkající se zkoumaného problému.....	60
4.2 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ U TŘÍDNÍCH UČITELŮ ZKOUMANÝCH TŘÍD ZÁKLADNÍCH ŠKOL MIKROREGIONU MORAVSKOBUDĚJOVICKA	85
4.2.1 Sociodemografické údaje.....	85
4.2.2 Otázky týkající se zkoumaného problému.....	88
4.3 VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ U VÝCHOVNÝCH PORADCŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL MIKROREGIONU MORAVSKOBUDĚJOVICKA	110
4.3.1 Sociodemografické údaje.....	110
4.3.2 Otázky týkající se zkoumaného problému.....	113
4.4 VYHODNOCENÍ SEKUNDÁRNÍ ANALÝZY DAT DOKUMENTŮ NA ORGÁNU SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	127
5. DISKUSE	128
5.1 DISKUSE K DOTAZNÍKOVÉMU ŠETŘENÍ U DĚTÍ NA II. STUPNI ZKOUMANÝCH TŘÍD ZÁKLADNÍCH ŠKOL MIKROREGIONU MORAVSKOBUDĚJOVICKA	128
5.2 DISKUSE K DOTAZNÍKOVÉMU ŠETŘENÍ U TŘÍDNÍCH UČITELŮ ZKOUMANÝCH TŘÍD ZÁKLADNÍCH ŠKOL MIKROREGIONU MORAVSKOBUDĚJOVICKA	133
5.3 DISKUSE K DOTAZNÍKOVÉMU ŠETŘENÍ U VÝCHOVNÝCH PORADCŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL MIKROREGIONU MORAVSKOBUDĚJOVICKA.....	134
5.4 DISKUSE K SEKUNDÁRNÍ ANALÝZE DAT DOKUMENTŮ NA ORGÁNU SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	135

6. ZÁVĚR	140
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	143
8. KLÍČOVÁ SLOVA.....	149
9. PŘÍLOHY	150

Úvod

Výskyt sociálně patologických jevů je jedním z negativních znaků současné společnosti. V posledních letech došlo k nárůstu nejrůznějších forem obecně nežádoucích společenských jevů - od drobných problémů v chování, přes závažnější delikty, až po delikvenci, kriminalitu, patologické hráčství či toxikomanií. Mezi příčiny a podmínky, které umožňují vznik, existenci a rozšiřování těchto jevů, řadíme nejen nevhodné výchovné prostředí v rodině, negativní jevy ve škole, špatný způsob trávení volného času, nedostatečnou trestně právní ochranu dětí a mládeže, ale i malou účinnost sankčních a preventivních opatření.

Dětská populace a mladí lidé patří k nejvíce ohroženým sociálně patologickými jevy. Této rizikové skupině se z různých důvodů nedaří vyrovnat se s problémy ve škole, konflikty a s ostatními náročnými situacemi. Nastupuje náhradní řešení, kterým bývá společensky nežádoucí chování, jež spadá do oblasti sociálně patologických jevů. Důležitá je výchova ke zdravému způsobu života zejména ve školách a školských zařízeních, nejčastěji formou primární prevence, která zasahuje jedince před případným rozvinutím různých specifických poruch chování. Jednu z primárních rolí v oblasti prevence sociálně patologických jevů představuje rodina, která svým příkladem a vlivem formuluje vztah dítěte ke společnosti. Na prevenci těchto jevů se také podílí nejrůznější instituce, které jsou návazné svojí praxí na práci škol. Prevence by měla být prováděna na kvalitní úrovni erudovanými pracovníky.

V každé škole by měla být zřízena funkce metodika prevence a výchovného poradce. Jedná se ve většině případů o pedagogy, kteří mají na starosti osvětu a informovanost dětí o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů. Poskytují poradenské služby ve školách, zabývají se prevencí sociálně patologických jevů, spolupracují s ostatními pedagogy jejich škol, či s institucemi, které se zabývají žáky s problémy v chování. Tyto instituce většinou spolupracují s kmenovou školou žáka a společně se podílí nejen na řešení jeho nepříznivé situace, ale působí také v oblasti prevence na jednotlivých školách.

Téma Informovanost dětí na II. stupni základní školy o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů (Moravské Budějovice) jsem zvolila v návaznosti na svoji bakalářskou práci, ve které bylo jedním z cílů popsat výskyt sociálně patologických jevů u dětí na II. stupni základních škol mikroregionu Moravskobudějovicka. Cílem diplomové práce je zjistit informovanost dětí na II. stupni základních škol mikroregionu Moravskobudějovicka o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1 Sociálně patologické jevy

1.1.1 Vymezení pojmu sociálně patologické jevy

Sociálně patologické jevy, které jsou též označovány jako sociálně negativní jevy, či sociální deviace, sociální patologie, jsou jedním z nejvýznamnějších problémů současného společenského vývoje a neustále dynamicky narůstají. Pojmem sociálně patologické jevy jsou definovány nejzávažnější poruchy v chování dětí a mládeže, jež se projevují především jako narušení sociálních, ale také trestně právních norem. Jde o poruchy, vyznačující se určitou hromadností výskytu, stabilitou a rozšířeností při stejných sociálních podmínkách. Jedná se o poruchy, nepochybně závažné, ale samy o sobě nejsou trestné (např. útky, nealkoholová toxikomanie, alkoholismus, chorobné hráčství), nebo takové poruchy, které se definují klasickým kriminálním jednáním, včetně dětské delikvence, na něž nelze z důvodu nízkého věku pachatelů reagovat prostředky trestního práva. **(23)** O poruchách chování se zpravidla hovoří až ve středním školním věku, tedy v období prepuberty. **(45)** Lze je charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající jeho věku, či odpovídající jeho úrovni rozumových schopností. **(46)** Poruchy chování jsou v určitém věku součástí sociálního zrání a do oblasti sociálně patologických jevů se dostávají až tehdy, když přesáhnou určitou mez a stanou se poruchou sociálních vztahů a dále pokud se tyto poruchy sociálních vztahů projeví u většího počtu jedinců při relativně stejných sociálních podmínkách. **(23)** Odchylky v chování mohou mít též přechodný charakter a pak bývají bez významu pro další vývoj jedince (např. přetrvávající negativismus, vzdor, agresivní ničení hraček). Poruchy chování jsou z pohledu učitele projevem určitého morálního selhání, případně jeho chronického nedostatku. Učitele obtěžují, ruší jej při práci, výuce. **(45)** Sociální patologie označuje všechny nenormální či všeobecně nežádoucí společenské jevy. Jsou sem zahrnovány všechny sankcionované formy a podoby deviantního chování a studium příčin jejich vzniku. Stanovení, co je, není či může být patologické, se odvíjí od pojetí normality akceptované danou společností. Základní teorie sociální patologie

vychází nejčastěji z předpokladu existence společenských nedostatků, které různým způsobem postihují společnost a její členy. Jsou hledány prostředky, které se snaží tyto jevy omezit nebo jim zabránit. Pozornost je soustředěna na analýzu příčin vzniku patologického chování, terapii a v neposlední řadě na prevenci jako nejefektivnější prostředek boje proti sociálně patologickým jevům. **(51)**

1.1.2 Dělení sociálně patologických jevů dle závažnosti

Podle západní sociologické literatury dělíme sociálně patologické jevy do následujících pěti kategorií podle jejich závažnosti:

1.1.2.1 Asociální činnost

Asociální činnost je taková činnost, která se vymyká sociálním a mravním normám dané společnosti, doby a kultury. **(42)** Je zde již patrný rozpor se zvyklostmi společenské morálky, většinou chybí sociální cítění jedince, popř. je na velmi nízké úrovni. Tím, jak jedinec jedná, škodí v důsledku sám sobě (např. záškoláctví, jehož neřešení vede k řadě doprovodných problémů, jako je např. špatný prospěch či ztráta pozice u ostatních spolužáků). **(39)** Asociálnost může začínat již drobnými prohřešky, které nevyžadují sankce. Za asociální chování jedinců můžeme pokládat např. dítě, které vulgárními slovy odmítne pomoci staré paní přejít ulici na křižovatce, ačkoli ví, že má silné brýle. **(42)**

1.1.2.2 Antisociální činnost

Antisociální činností rozumíme takovou činnost, která má již více či méně uvědomovaný motiv protispolečenský, jde o to ublížit někomu, poškodit něco, způsobit škodu na soukromém či veřejném majetku. **(42)** Toto jednání poškozují jak jedince, tak i jeho okolí, společnost, ohrožuje majetek, hodnoty. Vývojově je tato činnost pokračováním asociálních projevů, které gradují v porušování zákonů a norem. **(39)** Za antisociální jednání považujeme již drobné podvody, např. padělání podpisu otce na školní omluvence. **(42)**

Všechny formy antisociálního chování ovlivňují životy žáků ve školách, narušují totiž jejich osobní prostor. Zabírají čas učitelů, kteří jsou nuceni incidenty vyšetřovat, a v neposlední řadě narušují chod vyučování. (4)

Sociálně patologická činnost

Sociálně patologická činnost je taková antisociální činnost, která má určité následující rysy. Mezi základní rysy patří protrahovaný charakter, při němž činnost se stává součástí životního stylu jedince či části generace, ohrožuje mravní a duševní zdraví jedince, není nutně v rozporu s trestním právem, není tedy ještě delikvencí. Sociálně patologickou činnost rozdělujeme do dvou větví. Do první větve, tzv. životního in-stylu (řízeného touhou mít), řadíme např. náruživé hráčství, kokainismus, závislost na alkoholu. Do druhé větve, tzv. out-stylu (řízeného touhou být něčím více, než na co mám talent), patří např. chorobná lhavost, sexuální úchytky, heroinismus. (42)

Delikvence

Delikventní chování označuje takové antisociální chování, které může, ale nemusí být spojeno s právními důsledky. Míní se jím mírnější forma porušení mravních či právních norem. (51) Delikvencí rozumíme takovou sociálně patologickou činnost, která má již kriminogenní charakter, je tedy hodnotitelná pomocí občanského a trestního zákoníku. O delikvenci mluvíme především u sociálně patologické činnosti mladistvých, u dětí do 14 let mluvíme o asociálních a antisociálních jevech. Delikvenci nazýváme kriminogenní činností, jelikož vytváří předpolí a sociální zkušenosti delikventů pro pozdější páchaní skutečných kriminálních činů. (42)

Kriminální činnost

Kriminální činnost, neboli zločinnost, je souhrnem trestných činů nejrůznějších druhů, forem a typů v určitém časovém období a v určitém regionu. Kriminologie je nauka, která se zabývá zločinností jako společenským jevem, jeho formami, stavem, vývojem, jakož i opatřením směřujícím k jeho potlačení, i k prevenci zločinnosti. Viktimologie (z latinského „victima“ = „oběť“) je disciplínou kriminalistiky, která se zabývá osobností obětí, jejími rysy a rolemi. (42)

1.1.3 Hlavní rizika ovlivňující vznik sociálně patologických jevů

Sociálně patologické jevy jsou jevy, které jsou velice proměnlivé, jsou závislé na konkrétní době a místě svého výskytu, jsou velice relativní ve svém obsahu, skladbě i způsobech nazírání takových jevů dobovou společností, avšak faktory, které výskyt a existenci sociálně patologických jevů podmiňují a ovlivňují, se v historickém aspektu příliš nemění. Mezi hlavní rizikové faktory, které umožňují vznik, existenci a rozšiřování sociálně patologických jevů ve společnosti, řadíme negativní jevy v rodině či ve škole, nevhodný způsob využívání volného času dětmi a mládeží, závadové jevy ve společnosti a nedostatečnou ochranu dětí a mládeže před takovými jevy, před kriminální nakažou, nedostatečnou trestně právní ochranu dětí a mládeže, neúčinnou mravní, etickou a právní výchovu, malou účinnost uplatňovaných sankčních a preventivních opatření. Existují též základní individuální příčiny vzniku sociálně patologických jevů. Mezi ně patří psychické zvláštnosti podmíněné věkem, projevy generačních protestů, odmítání autorit, individuální zvláštnosti podmíněné geneticky, chorobou či duševní poruchou, poruchy socializace jako výsledek závadového blízkého sociálního prostředí včetně závadového působení skupin (např. part). **(23)**

1.1.4 Primární sociálně patologické jevy

1.1.4.1 Agresivita

Agresivní chování lze charakterizovat jako porušení sociálních norem, omezující práva a narušující integritu živých bytostí i neživých objektů. Jedná se o symbolické či reálné omezování, poškozování a ničení. Agresivitu můžeme chápat jako sklon k takovému chování. Avšak agrese označuje aktuální projev takového jednání. Agresivní chování je obvykle prostředkem, jak dosáhnout uspokojení, kterému stojí v cestě určité překážky. Je jedním z obranných mechanismů, který řeší problém útokem na překážku či na zdroj ohrožení. Agresivní jednání bývá stimulováno prožitkem hněvu, vzteku, který je spojen s uvědoměním zátěže. Člověk má vrozené dispozice k agresivnímu jednání, avšak vlohy k agresi nejsou u všech osob stejné. **(46)**

Agresivita je určitou tendencí k útočnému jednání vůči druhé osobě či okolí. Agresí chápeme nepřátelství či útok na osobu či předmět dle 4 stupňů: 1. bez vnějších projevů, jen v myšlení, 2. verbální (nadávky), 3. destrukce (rozbíjení předmětů), 4. fyzické napadení druhé osoby. **(42)**

Intenzita a formy agresivního jednání mají vzrůstající tendenci. Posouvají se poměrně rychle do nižších věkových kategorií. **(51)**

1.1.4.2 Kleptomanie

U kleptomanie jsou často předmětem krádeže věci, které k ničemu nejsou. Dítě či mladistvý v tomto případě bere buď všechny předměty kolem sebe bez výběru, nebo naopak, přísně selektivně, např. všechna pera či věci určité barvy. **(45)** Jedinec nekrade pro zisk. Krádež není dopředu naplánovaná ani promyšlená. **(10)**

Kleptomanie je označení pro periodicky se opakující impulzivní krádeže různých předmětů, avšak i nepotřebných. U kleptomana je před krádeží pocit vnitřní tenze, nutkavosti, které ovšem opadnou v okamžiku realizace krádeže. **(42)**

1.1.4.3 Lhavost

Lhaní považujeme za způsob úniku z osobně nepříjemné situace, kterou dítě nedokáže vyřešit jinak. **(46)** Z hlediska učitele je lhaní projevem, který symbolizuje formu odmítnutí respektu k autoritě. Učiteli vadí, že je staven do pozice klamaného a je mu prezentováno něco, co není pravda. **(45)**

Pravá lež je charakteristická úmyslem a tím, že si je dítě vědomo její nepravdivosti. Jedná se o určitý obranný mechanismus, který má jasný cíl, dítě se potřebuje vyhnout potížím nebo chce získat nějakou výhodu, obvykle nezaslouženou. Ve školním věku je dítě schopno rozlišit, co je pravda, a ví, že se lhát nemá. Pokud lže i za těchto okolností, jde mu buď o dosažení něčeho, na co nemá právo, co si nezaslouží, anebo nemůže ovládnout potřebu říkat něco jiného než pravdu, přestože z toho nic nemá. **(46)**

Pravá lež je motivována snahou něco zakrýt, vyhnout se trestu či získat výhodu. Bývá často spojena s dalšími poruchami chování, které má zakrývat nebo omlouvat. **(19)**

1.1.4.4 Sprejerství

Sprejerství jako sociálně patologický jev má důsledky obdobné vandalství. Projevuje se nástřikem barev, obrazců a písmen kódovaného významu na stěnách domů, zdích, vagónech, oknech. **(42)**

Sprejerství můžeme definovat jako vytváření graffit. Existují různé názory, zda jde o umělecký protest adolescentů a mladých dospělých proti špatné, fádní architektuře, nebo se jedná o podvědomou obranu proti nadutosti a hlouposti konzumní společnosti, nebo o již zmiňované vandalství. Odstraňování graffit je finančně velmi nákladné. **(13)**

1.1.5 Sekundární sociálně patologické jevy

Sekundární sociálně patologické jevy jsou takové primární jevy, které se manifestují navenek a dostávají konkrétní podobu činu a činnosti. **(42)**

1.1.5.1 Šikana

„Slovo šikana, jak uvádí Pavel Říčan, je odvozeno z francouzského *chicane*, což znamená zlomyslné týrání, obtěžování, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na liteře předpisů, a to například ve vztahu k podřízeným.“ V současné době se užívá pojem šikana v poněkud posunutém slova smyslu. Spojuje se s nešvarem, který je typický zejména pro armádu, vězení, učňovské internáty a bohužel také pro základní školu. Šikana ve škole je stejně stará jako škola sama, neboť vždy docházelo k přestupkům, že silnější ubližovali těm slabším. **(4)**

Šikanu zařazujeme mezi patologické formy mezilidského soužití. Můžeme ji definovat jako fyzické nebo psychické, popř. kombinované ponižování, až týrání slabších jedinců (většinou ve skupině) silnějšími. Jedná se o chování, jehož cílem je ublížit, ohrozit nebo zastrašit jiného člověka či skupinu lidí. Mezi základní typy šikany patří slovní agrese (urážky, pomluvy, zesměšňování), fyzická agrese (bití, týrání), příkazy, krádeže, ničení věcí. **(4)**

Znaky šikany u školních dětí:

- přímá agrese (tváří v tvář), která spočívá ve fyzickém násilí nebo v jeho hrozbě, v krutém posměchu a ponižování;
- oběť je předmětem agrese opakovaně;
- oběť není schopna účinné obrany. **(15)**

Šikana má své agresory (iniciátory), ale také své oběti. U agresorů je zarážející, že tito mladí lidé nemají žádné vědomé pocity viny, netrápí se skutečností, že někomu ublížili, a zasloužený trest vnímají jako křivdu. Těmto jedincům chybí jakýkoli náhled na nemorálnost jejich chování. Agresory bývají žáci, kteří dokáží svůj strach skrývat a dokáží zneužívat strachu druhých. Tváří v tvář konfliktu dokáží potlačovat nejistotu. Osobnost agresorů je často nejen duchovně a mravně, ale také psychicky nezralá. Kritéria toho, kdo se stane obětí, jsou rozmanitá. Navíc není důležité, jaká oběť vlastně je, její výběr je zcela nahodilý. Obětí se může stát kterékoli dítě. Přesto na školách existují „typické“ oběti, které jsou opakovaně týrané. Jsou to nejslabší ze slabých. To znamená, že neumějí skrývat strach a využívat strachu druhých. Nejsilnějším magnetem chronicky šikanovaných obětí je jejich příliš viditelná bojácnost. Důležitá je také jejich vrozená slabá reaktivita v zátěžových situacích. Na rozdíl od agresorů oběti ztrácejí ve střetech hlavu, propadají panice, hrůze, malomyslnosti, výčitkám svědomí, přílišné sebekritičnosti. **(17)**

Nejkrutější šikany se odehrávají tam, kde je oběť nucena žít společně s agresory a kde je uplatňován tvrdý hierarchicko-autoritativní přístup, který se vyznačuje tuhou vnější kázní. Rizikové jsou dlouhodobější pobyty mimo školu (brigády, zájezdy na hory), internáty a ústavy, a to zejména dětské domovy, výchovné ústavy a věznice, které ve výskytu šikany jednoznačně vedou. **(16)**

I přes obecné povědomí o existenci šikany, zůstává většinou trpěna. Bývá nenápadná nebo se vyskytuje mimo dohled učitelů, a tak může mnoho dětí trpět v tichosti. Je velmi důležité se problémem šikany zabývat. Nebude-li se dělat nic, dítě bude trpět dál, což může mít negativní vliv na jeho pozdější život. Dospělí, kteří

v dětství šikanu zažili, uvádějí různé potíže. Ženy nejsou schopné nikomu důvěřovat, mají strach z nových situací a z úspěchu. Muži mohou mít stejné problémy, ale mohou být také nekomunikativní, a mohou se z nich stát dokonce samotáři. (44)

1.1.5.2 Vandalismus

Vandalismem chápeme primitivní ničení kulturních hodnot, ničení věcí jiné osobě, veřejného majetku, při nichž má vandal pocit potěšení z ničení. (13) Tendenci k bezúčelnému ničení má téměř každé dítě v určitých situacích. V patologické formě jde o ničení, které nemá žádný smysl, bývá situační, prováděno v afektu, který se může vyskytnout u jednotlivce a často v rámci skupiny, zejména u starších dětí a adolescentů. (19) Vandalismem můžeme chápat např. spontánní reakce po fotbalovém zápase.

1.1.5.3 Sexuální deviace

„Sexuální deviace je široce užívaný termín pro vzorce sexuálního chování, které se odchyľují od norem dané společnosti či od uznávaných společenských standardů. Má vždy záporný hodnotící nádech, často užíván jako synonymum pro sexuální perverzi.“ (13)

Stanovit normu pro to, co je v sexu normální, co ještě není deviantní (tedy ještě přijatelné) a co jednoznačně deviantní (nepřijatelné), je ve skutečnosti velice obtížné. Sexuální normy jsou podmíněny kulturou a neustále se vyvíjejí. To, co je někde považováno za deviantní, může být jinde přijatelné a naopak. Sexuální deviant se liší od normálních zdravých lidí buď tím, že je přitahován nepřiměřeným objektem, nebo se sexuálně realizuje nepřiměřenou aktivitou. (2)

Za deviantní sexuální chování je považováno takové jednání, při němž je sexuální vzrušení nebo ukojení dosaženo jiným způsobem než sexuální interakcí se souhlasícím objektem odpovídající zralosti. Výjimku z této definice tvoří sebeukájení, které je považováno za fyziologický způsob sexuální aktivity v době dospívání. (2)

Sexuologie rozeznává dvě hlavní formy úchylek:

- sexuální perverze - kdy dochází k odchylce ve způsobu ukájení pudu, je tedy změněn průběh sexuálního aktu (např. sadismus, masochismus, voyeurství);
- sexuální inverze - zde je narušeno zaměření pohlavního aktu, pokud jde o výběr partnerů (např. pedofilie, zoofilie, nekrofilie). **(2)**

1.1.5.4 Vydírání

Děti vydírají rodiče, na druhé straně prarodiče mohou vydírat děti svou přehnanou láskou. Podle trestního zákona je vydírání delikt, při němž bývá použito násilí, pohrůžka s následky, podle jejich závažnosti je pachatel postižen. **(7)**

1.1.5.5 Krádeže

Krádež je charakterizována záměrností jednání a předpokladem takové úrovně rozumové vyspělosti dítěte, kdy je schopno pochopit pojem vlastnictví a akceptovat normu chování, která vymezuje odlišný vztah k vlastním a cizím věcem. **(45)** Krádež přináší jedinci určitý zisk, někdy může být i prostředkem pomsty, či vyjádřením touhy po dobrodružství apod. **(10)** U krádeže se snažíme získat maximum informací pro posouzení motivace dítěte či adolescenta k tomuto jednání. Zajímá nás, zda šlo o jednání v partě nebo šlo o individuální jednání. Dále sledujeme účelnost, nebo naopak nesmyslnost krádeže, možné využití peněz nebo věcí získaných při krádežích. **(19)** Neplánované, či příležitostné krádeže mají menší význam z hlediska posouzení, než krádeže předem promyšlené, či plánované. **(45)**

1.1.5.6 Záškoláctví

Jde o jemnější formu maladjustace na školu typu únikové, či vyhýbající reakce. **(10)** Pojmem „záškolák“ je označován žák, který nemá pro absenci ve škole legální důvody. Neomluvená nepřítomnost je tedy nepřítomností, k níž učitel či jiný oprávněný zástupce školy své svolení nedal. **(21)**

Počátkem záškoláctví bývá impulzivní chování, které vyvolává další přestupky (lhaní, podvádění, utíkání). Vždy jde o signál nevyřešeného problému dítěte. **(39)**

Chození za školu má nejrůznější příčiny:

- vyhnutí se nepříjemným situacím, povinnostem, problémům;
- strach ze zkoušky, učitele, spolužáků;
- navedení, napodobování, protest;
- problémy se začleněním do kolektivu;
- neschopnost odpoutání se od milované osoby;
- averze k vyučovacím předmětům;
- zesměšňování, neúcta, nepochopení. **(10)**

Záškoláctví nebývá posuzováno příliš přísně, pokud dítě školou povinné „jednou za život“ nejde do školy. Mezi sociálně patologické jevy je řazeno právem pro své potenciální latentní důsledky. Může vzniknout jako následek nudy, zloby, šikany, může být také příčinou závažných sociálně patologických jevů, jako např. gamblerství, vandalství, krádeže, alkoholismus, narkomanie. **(42)**

Záškoláctvím trpí nejen samotný jedinec, který se ho dopouští, ale i celá společnost. Jeho důsledkem jsou špatné studijní výsledky žáků, jejich těžší uplatnění v životě i kriminální činnost. **(21)**

1.1.5.7 Útěky a toulání

Jde o určitou variantu únikového jednání. Dítě řeší svůj problém útekem z prostředí, které se mu jeví ohrožující či jinak nepřijatelné. Jestliže dítě utíká z domova, je to signálem, že rodina nefunguje jako zdroj jistoty a bezpečí a ve své funkci nějakým způsobem selhává. Nefunkční rodina představuje riziko pro rozvoj dalších variant poruchového chování dítěte i pro rozvoj jeho osobnosti. **(46)**

Existují 3 formy útěků:

- Reaktivní, impulzivní útky - jedná se o zkratkovitou reakci na nezvládnutou situaci doma či ve škole. Jejich smyslem může být potřeba úniku např. před trestem, který dítě prožívá jako nesnesitelný, od člověka, se kterým dítě nechce žít. Tento typ útěku je signálem zoufalství nebo varováním. Dítě se však zpravidla domů vrátit chce.
- Chronické útky - jsou plánované a připravované, vyplývají většinou z dlouhodobých problémů. Někdy mají přesný cíl, tedy osobu, ke které utíkají. S podobnými útky se setkáváme u dětí z narušených a nefunkčních rodin, kde dítě nemá žádné zázemí, není citově akceptováno a někdy je zneužíváno či týráno.
- Toulání - je charakteristické dlouhotrvajícím opuštěním domova, které často navazuje na útky. Toulání je výrazem nedostatečné citové vazby k lidem a k zázemí, které je natolik dysfunkční, že na něm dítěti nezáleží. Dítě se toulá samo nebo v partě. **(46)**

U dospívajících je riziko, že se pro ně stane toulavý způsob života návykem, že nebudou schopni stabilního zaměstnání a postupně skončí jako bezdomovci. **(46)**

1.1.6 Závislosti

Závislost definujeme jako stav chronické nebo periodické otravy způsobené opakovaným použitím přirozené nebo syntetické drogy, která poškozuje nejen postiženého, ale i společnost. U závislosti jde o zvláštní patologický vztah mezi organismem a látkou (drogou), který vzniká opakovaným užitím látky vedoucí k opakované intoxikaci spojené se silnou touhou až nutkáním opakovaně látku užívat. Bývá snížena schopnost sebeovládání ve vztahu k užívání látky, dávky je třeba zpravidla zvyšovat, aby bylo dosaženo žádoucího účinku. Vynechání užívání může vést k abstinčním příznakům. K nejrozšířenějším závislostem patří kouření, alkoholismus, kofeinismus, medicínsky nejzávažnější je injekční podávání opiátů a stimulancií. **(13)**

Syndrom závislosti lze definovat jako soubor psychických (emočních) a somatických změn, které se vytvoří jako důsledek opakovaného užívání psychoaktivní látky. Za psychoaktivní látky označujeme takové látky, které po aplikaci mění psychický stav uživatele. **(46)** Je charakterizován řadou všeobecných příznaků, mezi které patří silná nutkavost užití látky, změna tolerance ve smyslu stále stoupajících a častějších dávek, redukce zájmu nebo jejich změna v důsledku závislosti a potřebě obstarávání si na ně finanční prostředky, změny v sebeovládání při snaze o ovlivnění velikosti zneužívaných dávek nebo jejich četnosti, pokračování ve zneužívání látky i přes znalosti o její škodlivosti vytvářením řady obranných mechanismů. **(51)**

Existují dva typy závislostí:

- Biologická závislost - tuto závislost definujeme jako stav adaptace organismu na drogu doprovázený zvyšující se tolerancí (člověk k dosažení stejného efektu potřebuje stále větší a větší dávku). Tento stav se při vysazení drogy projevuje abstinenčním příznakem.
- Psychická závislost - znamená potřebu užívat opakovaně nebo trvale drogu k vyvolání příjemných prožitků a k odstranění nepříjemných a zatěžujících prožitků. Člověk má tedy návyk drogu užívat, protože mu přináší uspokojení. **(46)**

Rizika vzniku závislostí jsou vyšší u dětí, u mladších lidí, u žen, u lidí s poruchami osobnosti a s psychickými poruchami, u lidí vystavených opakovanému stresu a u lidí v určitých sociálních skupinách. **(51)**

Závislosti u mládeže působí největší škody na fyzickém i duševním zdraví a společenské důsledky vysokého počtu postižených nezletilých jsou velmi tragické. Zdravotními a sociálními důsledky, které jsou způsobené závislostmi, trpí nejen postižení, ale také celá společnost. **(23)**

1.1.6.1 Alkoholová závislost

Alkoholismus je chápán jako důsledek opakovaného, častého a nadměrného požívání alkoholických nápojů. Dochází ke vzniku chorobného návyku, ztrátě kontroly

nad pitím, dále k poruše tělesného i duševního zdraví, mezilidských vztahů. **(13)** Alkohol je v naší společnosti nejčastěji užívanou psychoaktivní látkou, je legální. Jedná se o drogu společenskou, lidé nejčastěji konzumují alkohol ve skupině. Pití alkoholických nápojů má dlouholetou tradici, společnost je k jeho užívání poměrně tolerantní. Alkohol většinou uvolňuje psychické napětí, zlepšuje náladu a dodává sebejistotu. Někteří jedinci na alkohol reagují jinak, např. smutkem a zažívacími potížemi. V malých dávkách působí alkohol stimulačně, odstraňuje tedy zábrany, avšak ve velkých dávkách má tlumivý účinek, opilý člověk usíná tam, kde právě je. Závislost na alkoholu může být psychická, kdy si alkoholik zvykl řešit problémy únikem do alkoholu a jinak to nedovede, ale i biologická, která se projevuje abstinčním příznakem. Nadměrné užívání alkoholu může mít charakter abúzu, tedy nadužívání, kdy člověk nepotřebuje pít stále. V této době ještě nereaguje abstinčním příznakem. Závislost tedy vzniká jako následek dlouhodobého a pravidelného nadužívání alkoholu. Vytváří se zpravidla několik let, kdy délka závislosti je individuálně různá. U mladistvých se závislost vytvoří rychleji, někdy jen během několika měsíců. **(46)**

Závislost na alkoholu vede ke zhoršení pracovní výkonnosti. Postižený má horší koncentraci pozornosti, je pomalejší, pracuje nepřesně a s chybami. Není schopen dodržovat rituály spojené s pravidelnou docházkou do zaměstnání. **(46)**

Tato závislost představuje značnou zátěž pro celý rodinný systém. Dochází k závažnému narušení mezilidských vztahů a ke změně rolí. Závislí lidé bývají afektivně výbušní a agresivní, chovají se bezohledně k partnerovi i dětem. Lžou, nedodržují sliby a jsou nespolehliví. **(46)**

V posledních několika letech došlo k prudkému nárůstu veškeré násilné trestné činnosti u osob v produktivním věku a u mládeže. Nezanedbatelnou úlohu zde právě sehrává vliv alkoholu. **(51)**

1.1.6.2 Drogová závislost

Pojem droga pochází z arabského slova „durana“, které označovalo lék. **(51)** Světová zdravotnická organizace později označila drogu za jakoukoli látku, která, jestliže je vpravena do organismu, může pozměnit jeho jednu nebo více funkcí. **(53)** Za

drogu je možno považovat jakoukoli látku, která může vyvolávat psychotropní účinky, tedy může ovlivňovat prožívání člověka a působit na jeho psychiku a vyvolat závislost. Návykové látky, kam řadíme např. alkohol, omamné látky, psychotropní látky a jiné látky, mohou nepříznivě ovlivňovat psychiku člověka, jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti a jeho chování. Podle míry rizika vzniku závislosti dělíme drogy na měkké a tvrdé a dle legalizace jejich užívání na legální a nelegální. Příkladem lehké nelegální drogy je např. produkt z konopí, příkladem lehké legální drogy je např. káva, čaj, tabák.

(51)

Každá společnost si pro svoji ochranu vytváří určité normy, které sankcionují nežádoucí chování jedinců i jejich skupin. Takové zákazy formuluje naše společnost i ve vztahu k nealkoholovým drogám. Riziko sankcí i jistá sociální stigmatizace sice do určité míry posilují tendenci mladých lidí okusit zakazovanou drogu, avšak riziko, které by vzniklo po uvolnění těchto sankcí, se jeví ještě větší. **(46)**

Každý jedinec si může vytvořit závislost na psychoaktivní látce. **(46)** Na vzniku každé závislosti, tedy i drogové, se podílí řada rizikových a protektivních faktorů. Za rizikové faktory drogových závislostí považujeme takové proměnné a podmínky, které souvisí s vyšší pravděpodobností výskytu negativních či nežádoucích následků, mohou ohrozit zdraví, pohodu a život jedince. Protektivní faktory lze vymezit jako proměnné, které redukuje pravděpodobnost výskytu problémů v chování v rizikových podmínkách, redukuje tedy výskyt užívání drog. **(32)** Mezi rizikové a protektivní faktory řadíme biologické faktory (genetické, vrozené), psychologické faktory (chování) a faktory sociální a vnějšího prostředí (rodinné vztahy, působení sociálních skupin). **(33)** Proces vzniku závislosti na droze je procesem komplexní proměny v oblasti somatické, psychické i sociální. Droga má určité fyziologické a psychické účinky, které vedou jejího konzumenta k opakovanému užití. Droga může vyvolávat žádoucí pocity, ale je třeba zvyšovat množství a frekvenci dávky, protože organismus získává stále větší toleranci. Drogová závislost vzniká postupně, avšak mnohem rychleji než závislost na alkoholu. Riziko vzniku závislosti na droze je nejvyšší u mladých lidí. **(46)**

Návyk na drogu mění životní styl jedince. Život závislého člověka je naplněn aktivitou zaměřenou na získání drogy a její užití. Závislému člověku nakonec zbývá jen droga, vše ostatní ztratil, zmizelo, přestalo mít svůj význam. Člověk závislý na droze nemá budoucnost, neplánuje ji, neuvažuje o ní, je soustředěn jen na přítomnost. Osobnost závislého postupně upadá. Objevují se poruchy psychotického charakteru, které vznikají jako následek nadužívání psychoaktivní látky. Jejich typickými projevy jsou poruchy vnímání, halucinace, bludy, narušení citového prožívání, objevují se neadekvátní emoce a reakce. Dále se objevuje amnestická porucha, která se projevuje zhoršením paměti, a demence. **(46)**

Závislost na drogách má významné sociální důsledky. Závislý jedinec přestává respektovat dané normy, neplní si svoje povinnosti. Mění se jeho vztah k lidem. Stává se nespolehlivým, sobeckým a necitlivým k potřebám druhých. Drogově závislý devastuje vztahy v rodině, selhává v profesních rolích. **(46)**

Častým důsledkem drogové závislosti je trestná činnost. Závislosti na droze se nemůže narkoman zbavit sám, potřebuje využít pomoci odborníka. **(46)**

1.1.6.3 Závislost na cigaretách

Kouření není zlovykem, je to závislost. Hlavní psychoaktivní látkou v tabáku je nikotin, který působí na nikotinové receptory v mozku, a tak vyvolává příjemné pocity u kuřáka. **(7)** Psychická závislost je první částí závislosti. Vzniká u kuřáka v době, kdy se s cigaretou sžil. Kuřák má tuto závislost spjatou s určitými rituály a jejich nedodržení mu dělá značné obtíže. Kuřák průměrně vykouří zhruba 15 cigaret. Drogová závislost je u kuřáků způsobená nikotinem, který je obsažen v cigaretách společně s mnoha dalšími chemickými látkami. Nikotin potřebuje ke svému vstřebávání zásadité prostředí, což jsou v případě člověka plíce. Následně se krví dostane do mozku, kde způsobí chemické změny podobající se závislosti na kokainu či heroinu. „Vědci dokázali, že ve většině případech dojde v mozku ke změnám, které už nelze vrátit. To znamená, že kuřák, který byl v minulosti na nikotinu závislý a přestal, i pouhá jedna cigareta jej pravděpodobně vrátí opět k závislosti.“ U každého člověka, který je závislý na droze se v případě, pokud se mu droga odejme, projeví abstinenci příznaky. U závislosti na cigaretách se

jedná o silnou touhu po cigaretě, deprese, špatnou náladu, podrážděnost, úzkost, nespavost, nesoustředění, zvýšenou chuť k jídlu. (57) Kouření je jednou z nejčastějších forem rekreačního užívání drog. (41)

1.1.6.4 Mentální anorexie a mentální bulimie

K poruchám příjmu potravy patří především dva důležité a vyhraněné syndromy, mezi které patří mentální anorexie a mentální bulimie. (19) Jedná se o patologické poruchy příjmu potravy, z nichž každá má svá určitá specifika. Obě tyto poruchy mají aspekty somatické, psychologické a sociální, postihují nejen daného jedince, ale i jeho rodinu. (51) Objevují se typicky na přelomu školního a adolescentního věku. Vyskytují se převážně u dívek, u chlapců jen výjimečně. (19)

Mentální anorexie

Mentální anorexie je definována jako porucha, která je vyvolána úmyslným snižováním váhy. Postižený si ji způsobuje sám a to tím, že se vyhýbá většině jídel a užívá další způsoby ke snižování váhy, jako např. vyprovokované zvracení, užívání laxativ, diuretik, nadměrné cvičení. Důvodem je ve většině případů strach z tloušťky, zkreslená představa o vlastním těle jako vtíravá ovládavá myšlenka, představa o povinnosti mít nízkou váhu jako výsledek sociokulturního tlaku na ideál dívky. (13) Anorektické projevy jsou typické pro dívky ve věku mezi 12. a 14. rokem. (12) Mentální anorexie má určité diagnostické projevy, mezi které patří úbytek váhy vzhledem k věku, činí asi 15%; vyhýbání se jídlu vedoucímu k přírůstku váhy; patologická percepce vnímání vlastní postavy; rozsáhlá endokrinní porucha; existence určitých doprovodných projevů, které však nejsou nezbytností (zvracení, nadměrné cvičení, nadměrné užívání diuretik nebo anorektik). Mentální anorexie může probíhat buď jako jediná epizoda s naprostým vymizením, nebo chronicky. Její průběh může být natolik akutní, že může vést k závažným psychickým poruchám, k sebevražednosti, totálnímu vyhladovění. Spouštěcími faktory pro vznik této patologické poruchy příjmu potravy může být adaptační stres jako doprovodná reakce na adaptaci, která je pro daného jedince obtížně zvládnutelná, dále psychotrauma jako reakce na měnící se postavu dívky v prepubertě. Dalším ze spouštěcích faktorů může být nápodoba

v souvislosti s imitováním chování např. populární osoby. Existuje i určité prostředí, které rozvoj mentální anorexie podmiňuje. Sem patří např. umělecké školy (baletní, taneční), sportovní školy, sportovní kluby. Léčba mentální anorexie bývá ambulantní nebo se při závažném průběhu řeší hospitalizací. Prvním krokem je narušení patologické představy o vlastní osobě a zvýšení hmotnosti při správném složení potravy. Součástí je též intenzivní psychoterapie, která je zaměřena na změnu postojů k jídlu, návyků spojených s jídlem a na změnu vnímání vlastní postavy. **(51)**

Mentální bulimie

Mentální bulimii definujeme jako syndrom, který zahrnuje opakující se záchvaty přejídání s velkými dávkami jídla během krátké doby. Tyto záchvaty jsou vyvolané neodolatelnou touhou po jídle a jsou spojené s nutkavou touhou potlačit jejich důsledky. Děje se tak vyprovokovaným zvracením, zneužíváním laxativ, či léků, jako např. anorektik, diuretik, nebo užíváním klystýrů. Příčinou je chorobný strach z tloušťky, kdy si postižený určuje jako cílovou váhu nižší než před vznikem poruchy a nižší než je váha optimální. **(13)** Tato porucha se objevuje kolem 16. roku, převážně u dívek. **(12)** Mentální bulimie je charakterizována určitými rysy: opakované epizody přejídání nejméně dvakrát týdně po dobu 3 měsíců; neustálé myšlenky na jídlo, záchvatovité nutkání a puzení k jídlu, ztráta kontroly nad jídlem během jídelní epizody; silné vnímání vlastní tloušťky a nevyvratná představa o dalším tloustnutí. Faktory, které vedou ke vzniku této patologické poruchy příjmu potravy, jsou často změny v životní situaci, opouštění domova, studium, změna zaměstnání. V průběhu epizodického přejídání pacienti netrpí pocity hladu, naopak je konzumace potravin ukončena až vznikem dalších somatických potíží: bolesti žaludku z přeplnění, upadání do spánku. Přejídání předchází deprese, pocity osamělosti, pocity úzkosti a neúspěšnosti. Jídlem a jídelní aktivitou tyto pocity ustupují, ale opětovně se vracejí po skončení záchvatu. Poté jsou ještě více umocněny vlastní sebekritikou a pocitem slabé vůle z nezvládnutí kontroly nad jídlem. Léčba mentální bulimie je záležitostí poměrně náročnou, dlouhodobou. Existuje řada metod, které jsou založeny na pozitivním hodnocení režimu dne, vedou ke snižování napětí nebo depresivních stavů před záchvatem. **(51)**

U obou poruch příjmu potravy je pro postižené osoby jídlo zdrojem strachu a úzkosti a veškeré jejich úvahy a prožitky se soustřeďují na jídlo. Problém není určován hmotností těla, ale vztahem k jídlu. **(51)**

1.1.6.5 Patologické hráčství (gambling)

Patologické hráčství lze označit jako poruchu chování a prožívání, která se vyznačuje nutkavou potřebou hrát. **(2)** Tato porucha spočívá v častých opakovaných epizodách hráčství, které jsou na úkor sociálních, rodinných, pracovních a materiálních hodnot. **(15)** Gambling v pravém slova smyslu je spojen s penězi, dluhy, hazardem, finančními problémy. Nadměrné hraní her na počítačích a trávení dlouhých hodin u internetu nelze považovat za závislost, nýbrž za návykové chování. **(43)** V posledních letech se v řadě zemí, včetně České republiky, stávají velkým problémem hrací automaty. Negativním jevem je stále klesající věková hranice gamblerů. **(2)** Gamblerství jsou nejvíce ohroženi nezaměstnaní mladiství, děti strádající citově, na které nemají jejich rodiče čas, děti selhávající ve škole a v učení. **(43)**

1.1.7 Prevence sociálně patologických jevů

Pojem prevence pochází z latinského „*praeventia*“, což znamená předcházení, ochrana, opatření, jež mají minimalizovat rizika a odradit útočníka. **(7)** Období školního vzdělávání má velmi významnou funkci v oblasti formování osobnosti mladých lidí. Vše, co se v tomto období nepodaří, se jen velmi těžce napravuje v období dospělosti. Toto je také důvod, proč je oblasti prevence sociálně patologických jevů u školní populace věnována mimořádná pozornost, a to nejen ze strany ministerstva, ale i krajů a obcí. **(30)** Nejvýznamnějším prostředkem prevence je výchova dětí v rodinách a výchova dětí ve školách. Preventivně mohou působit též nevládní organizace. **(25)**

Primární prevencí rozumíme veškeré konkrétní aktivity, které jsou realizované s cílem předejít problémům a následkům spojeným se sociálně patologickými jevy, případně minimalizovat jejich dopad a zamezit jejich rozšíření. **(28)** V oblasti primární prevence na školách jsou využíváni tzv. peer aktivisté, kteří jsou vzděláváni a prošli výcvikem. Jejich vzdělávání je založeno na myšlence, podaří-li se naučit nejvlivnější

žáky ve třídě např. nenásilnému řešení konfliktů, budou tito žáci sloužit spolužákům jako vzory a zprostředkovatelé případných budoucích kritických situací ve třídě. **(25)** V této oblasti prevence jsou pro učitele škol organizovány nejrůznější semináře. Jsou zaměřené spíše na metodiku, tedy jak s žáky pracovat, aby pro ně informace a doporučení o problematice s výskytem sociálně patologických jevů byly osobní výzvou a ne pouhou informací. **(48)**

Sekundární prevence zahrnuje aktivity, které jsou zaměřené na rizikové jedince a skupiny, u kterých je zvýšená pravděpodobnost toho, že se stanou nositeli závadové činnosti či je u nich vyšší pravděpodobnost, že budou jejími oběťmi (např. děti z míst se zvýšenou kriminalitou). **(34)**

V primární a sekundární prevenci delikvence dětí a mládeže zaujímají důležité místo školská zařízení pro výkon ústavní výchovy či ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. Tato zařízení poskytují dětem a mládeži ochranu před nevhodným rodinným prostředím nebo jinými nepříznivými vlivy, které se jiným opatřeními na pomoc rodině ve výchově nepodařilo odstranit. **(47)**

Terciární prevence usiluje o léčení či zabránění recidivy u těch, kteří jsou již negativními jevy zasaženi. **(34)**

Existují tzv. minimální preventivní programy. Jedná se o konkrétní dokument školy, který je zaměřen zejména na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností. Tento program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce se žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a na spolupráci se zákonnými zástupci žáků školy. Program je zpracováván na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce. **(26)**

Do školního vzdělávacího programu vydaného ředitelem školy je začleněna problematika prevence sociálně patologických jevů u dětí. V případě, že není vydán rámcový vzdělávací program, je tato problematika začleněna do osnov tak, aby se prevence sociálně patologických jevů u žáků stala přirozenou součástí školních osnov a výuky jednotlivých předmětů. **(26)**

Preventivní vliv mohou mít též výukové programy na školách, které prokazatelně zlepšují atmosféru třídy a posilují pozitivní vazby mezi dětmi. Děti se mohou učit sociálním dovednostem. Mohou si osvojit, jak se slušně o něco žádá, jak se dá neagresivně odvrátit agresivní jednání někoho jiného, jak se dá odmítnout něco, co se nemá přijímat či dělat. Dále je u dětí posilována schopnost umět řešit problémy. Děje se tak formou diskusí v malých skupinách. Děti se učí vnímat a respektovat názory druhých, docházet ke kompromisním, pro celou skupinu přijatelným řešením. Do školních preventivních programů jsou postupně též zapojováni profesionálové činní v trestném řízení. Jedná se o policisty či kurátory pro děti a mládež. Sám způsob výuky a organizace školy mohou být účinnou prevencí delikventního chování. (25)

U všech negativních společenských jevů platí, že je mnohem lehčí, účinnější a levnější těmto jevům předcházet, než je později odstraňovat nebo proti nim bojovat. Prevence je však na místě i tam, kde k negativním společenským jevům zatím nedochází, resp. tam, kde nebyly doposud odhaleny, jakož i tam, kde k těmto jevům prokazatelně došlo. Základním předpokladem pro účinnou prevenci je podpora vytváření kvalitních vztahů nejen v rodině a ve škole, ale také v různých zájmových kroužcích, tedy tam, kde děti a mládež tráví svůj volný čas. Jen dobrá a také důsledná komunikace mezi školou, školními kluby a rodinou může kladně vést k eliminaci počtu negativních společenských jevů. (29)

1.2 Rodina

Rodina jako primární sociální skupina je určitým modelem společnosti, prostřednictvím kterého se dítě učí. Usiluje o další vrůstání do okolních společenských podmínek. Je nejpřirozenějším prostředím pro výchovu, utváření sociálních vztahů a pro plnění dalších potřeb člověka, stejně tak jako je spojovacím článkem mezi generacemi navzájem a mezi širší společností. (51)

Rodina plní ve společnosti řadu biologických, ekonomických, sociálních i psychologických funkcí. Považujeme ji za nejdůležitější sociální skupinu, v níž jedinec žije. Poskytuje mu potřebné zázemí, uspokojuje jeho potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde. Jednotliví členové rodiny si osvojují role, které se

stávají součástí jejich identity. Každá rodina má svůj hodnotový systém, jenž ovlivňuje chování jejích členů a vede k přednostní volbě určitých strategií zvládnání problémů. Pokud je rodina v některém ohledu dysfunkční, některé důležité potřeby člověka zůstanou pravděpodobně neuspokojeny, a rodina se pro své členy stane spíše zdrojem zátěže. **(46)**

Rodina je tradičně považována za hlavního činitele, který svým selháním umožňuje dětem kriminální chování. **(25)** V rodinné výchově mluvíme o patologii tehdy, pokud se v ní vyskytnou nezdravé prvky, pokud není rodina schopna připravit děti na přijetí některé role a pokud se v ní nevyvíjí vyrovnaná a psychicky odolná osobnost. Mnohé patologické jevy v rodině jsou podmíněny společenskými změnami a z toho vyplývajícími změnami rodičovských pozic a rolí. Mezi diskutované problémy v celosvětovém měřítku patří rozvodovost. **(51)**

1.3 Osobnost dětí a mládeže

V průběhu svého života se dítě učí diferencovat žádoucí a nežádoucí chování i jeho vhodnost ve vztahu k určité situaci. Specifickou variantou učení je socializace, v níž nejde jen o to, aby dítě příslušné normy chování znalo, ale aby v souladu s nimi jednalo. Nejprve je hlídají a kontrolují rodiče, později se s nimi dítě identifikuje natolik, že je schopné se chovat žádoucím způsobem i bez další kontroly. Signálem dosažení tohoto stádia socializace je schopnost reagovat pocitem viny, když dítě udělá něco, o čem ví, že je to špatné a nežádoucí. **(45)** V socializaci probíhá vzájemné působení mezi jedincem a druhými lidmi i celou společností a její kulturou. Každý člověk si po svém vytváří obraz sám o sobě a o světě, snaží se prezentovat sám sebe před ostatními, aktivně působí na své prostředí a spoluvytváří svoji osobnost. **(8)**

Každé dítě je osobnost, je jiné, a proto ke každému z nich musíme přistupovat individuálně. Je jedinečné, neopakovatelné, tedy individuální. To, čím se mezi sebou jednotlivé děti liší, nazýváme individuálními zvláštnostmi. Vedle těchto zvláštností můžeme pozorovat určitá specifika charakteristická pro danou věkovou skupinu, která označujeme jako věkové zvláštnosti. **(11)**

Období pubescence

Mezi desátým a patnáctým rokem dítě prožívá dobu prepuberty a puberty. **(24)** Mladý člověk prochází hlubokými tělesnými, intelektovými, psychickými i sociálními změnami. **(1)** Toto období je charakteristické nesčetnými fyziologickými procesy, které probíhají v organismu. Některé z nich pokračují plynule z předcházejících období, ale výrazně se urychlují, jako je např. růst hmotnosti a výšky a dále vývoj psychický, a některé jsou charakteristické až pro toto období – a to je hlavně vývoj sexuální. Celkově jde tedy o proces dospívání. **(24)**

Střední školní věk (prepuberta)

U většiny dívek toto období trvá zhruba od 10 do 13 let, u chlapců probíhá fyzický vývoj o 1 až 2 roky později. **(22)**

V tomto období vzrůstá význam skupiny vrstevníků, tedy třídy, jako normativní skupiny. Třída má značnou autoritu a dítě zde potřebuje získat dobré ocenění, dobrý sociální status. Skupina žáků středního školního věku má svoje určité normy, které jsou dosti specifické, radikálně generalizované a platné pro všechny stejně, bez rozdílu. Jestliže některé dítě tomuto očekávání nevyhovuje, bývá odmítáno. To je důvod, proč se objevuje šikanování, případně další skupinové prohřešky proti školním normám. Děti v tomto období ještě respektují primární normy vštípené v rodině, problémy chování třídy ještě zvládne sám učitel. **(45)**

Starší školní věk (vlastní puberta)

Nastupuje po dokončení prepuberty a trvá do dosažení reprodukčních schopností. Toto období můžeme zhruba vymezit věkem 13 až 15 let. **(3)** V těchto letech proběhnou všechny tělesné změny, které dospívajícího promění v dospělého člověka. **(52)**

V období vlastní puberty je důležitým vývojovým znakem změna myšlení, která je daná rozvojem formálních logických operací. Jejich podstatou je schopnost uvažovat i o jiných variantách čehokoli, než jsou ty reálně existující. Takový přístup vede ke zvýšení kritičnosti k existujícím požadavkům a normám ve společnosti. Objevuje se pubertální negativismus, kterým dospívající dává najevo potřebu projevit svůj vlastní

názor. V realitě se tato tendence projevuje drzostmi, polemizováním s učitelem, demonstrativním provokováním. Podstatou všeho je počínající osamostatňování od autority nejen rodinné, ale i školní. Mnohé varianty chování, které se jeví jako poruchové, jsou v tomto věku dány potřebou hledat novou identitu a z toho důvodu zkoušet i dosud tabuizované nebo zakázané aktivity. Jde např. o sexuální experimentování nebo první zkušenosti s alkoholem. (45)

1.4 Volný čas

1.4.1 Vymezení pojmu volný čas

Z definice pojmu volný čas vyplývá, že se jedná o čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. „Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby, včetně spánku.“ (37) Volný čas je oblast naší svobodné volby. (34)

Volný čas můžeme chápat jako opak nutné práce a povinností, tedy dobu, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění. Běžně sem zahrnujeme odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolnou společensky prospěšnou činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. (34)

Na výchovu a vzdělávání ve volném čase se soustřeďuje pedagogika volného času. (37) Pedagogika volného času se snaží trávení volného času ovlivňovat, a to tím, že vede žáky a studenty k chápání toho, jak lze volný čas trávit, tak aby byl pro jedince prospěšný, aby usměrňoval jeho individuální zájmy a přinášel mu pocit uspokojení a seberealizace. Tento vědní obor se tedy zabývá neobyčejně významnou součástí života dětí a mládeže, stručně řečeno tím, co dělají, když nejsou ve škole. Jak je známo, lze tento mimoškolní čas vyplnit velmi odlišnými způsoby - od přípravy do školy, přes kulturní nebo sportovní aktivity, až po kriminální činnost - má pedagogika volného času vysokou společenskou důležitost. (36) Právě kvalitní výchova dětí a mládeže ve volném

čase má výrazný preventivní význam. **(34)** Kvalitně využívat volný čas je zapotřebí se postupně učit. **(18)**

1.4.2 Volný čas u dětí a mládeže

Z hlediska dětí a mládeže nepatří do volného času vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a časové ztráty. Součástí volného času nejsou ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka, kam můžeme zařadit jídlo či spánek. **(34)**

Volný čas dětí a mládeže je z výchovných důvodů žádoucí pedagogicky ovlivňovat. Děti nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Podmínkou účinnosti je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízené činnosti by měly být pestré a přitažlivé a účast na nich dobrovolná. Míra ovlivňování volného času dětí závisí na jejich věku, jejich mentální i sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy. Děti mají relativně dostatek volného času. Prostředí, ve kterém tráví svůj volný čas, je různorodé. Může to být domov, škola, nejrůznější společenské organizace a instituce. Mnoho dětí a mládeže prožívá své volné chvíle na veřejných prostranstvích, venku, na ulici, často bez jakéhokoliv dohledu, dokonce i bez zájmu dospělých. Společnost by měla mít zájem na tom, jak děti a mládež tráví svůj volný čas. Na prvním místě je to záležitost rodiny. Avšak názor, že výchovu dětí ve volném čase plně zabezpečí rodina, je mylný. Pro tuto funkci může mít nejen nedostatek času, ale chybí jí i potřebné materiální vybavení a odborná kvalifikace. Rodina též nemůže uspokojit potřebu dětí a zejména mládeže, či dospívajících sdružovat se ve skupinách vrstevníků. **(34)**

Na výchově dětí a mládeže v době mimo vyučování se společně s rodinou podílejí škola, zařízení pro výchovu mimo vyučování a další subjekty. **(34)** Škola by měla ve zvýšené míře podporovat zájmovou činnost a volnočasové aktivity dětí a mládeže. V optimálním případě by mělo být každé dítě přivedeno k některé činnosti, která odpovídá jeho povaze a schopnostem. **(20)**

1.4.3 Zařízení pro výchovu mimo vyučování

Pedagogické ovlivňování volného času, zejména výchova dětí a mládeže v době mimo vyučování, je významnou součástí výchovného působení. Výchovu mimo vyučování lze vymezit následovně: probíhá mimo povinné vyučování, probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny, je institucionálně zajištěná, uskutečňuje se většinou ve volném čase. **(34)** Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, jedná se zejména o školní družiny a školní kluby, o střediska volného času. **(55)**

Školní družiny a školní kluby

Na základních školách v současnosti působí školní družiny a školní kluby, kde mohou žáci trávit volný čas. **(14)** Činnost školní družiny a školního klubu navazuje specifickým způsobem na vzdělávací činnost základní školy. Avšak není přímým pokračováním vyučování, ani jej nenahrazuje. Uskutečňují se zde činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, sebeobslužné, společensky prospěšné. Částečně je zde zabezpečena i příprava žáků na vyučování, která může mít podobu vypracování domácích úkolů, či rozšiřování poznatků při procházkách. Práce ve školní družině nebo klubu zdůrazňuje požadavek individuálního přístupu, respektování osobnostních zvláštností jedinců v oblasti potřeb, zájmů, sklonů a schopností. Významné je také respektování věkového hlediska při práci obou výchovných zařízení. **(34)**

Školní družiny se zaměřují na práci s dětmi prvního stupně a většinou jen nižších ročníků. Toto zařízení poskytuje péči a zajišťuje bezpečnost dětí v době, kdy jsou jejich rodiče v zaměstnání. Tím, že děti mají v mladším školním věku velkou šíři a labilitu zájmů, výchovná činnost se orientuje na co nejpestřejší strukturu zájmových činností a na uspokojení velké potřeby pohybu. Děti se zde seznamují s obecně zaměřenými základními druhy zájmových činností. **(34)**

Školní kluby pracují s dětmi středního školního věku, se žáky druhého stupně základní školy. Děti jsou v tomto věku samostatnější a mají vyhraněnější a specializovanější nároky na zájmovou činnost. Pracují na principu dobrovolnosti. Ve školních klubech se vychází z předpokladu, že děti na druhém stupni základních škol

jsou již v základních zájmových oblastech orientovány. Proto si mohou samostatně volit v rámci klubu činnost v zájmových útvarech, které jsou více specializované. **(34)**

Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Tato zařízení pro výchovu mimo vyučování zahrnují domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností. **(34)** Činnost ve střediscích je určena především pro děti a mládež školního věku, tedy ve věkovém rozmezí od 7 do 18 let. V daleko větší míře než v současnosti by se střediska měla věnovat organizaci činností pro mládež, a to ve věku od 14 do 18 let. **(29)** Střediska se zaměřují převážně na realizaci specifických zájmových činností pod odborným pedagogickým vedením. Organizují zájmovou činnost pravidelnou v kroužcích, příležitostnou (taneční plesy, zábavy), soutěže pro talentované jedince, prázdninové tábory. **(34)** Vytváří podmínky pro činnost spontánní (herní, zábavnou, oddechovou), pomocí které oslovují především neorganizované děti a mladé lidi, kteří svůj volný čas nedovedou jinak využívat. **(14)** Umožňují účast dětem, mládeži, rodičům s dětmi a případně i dalším zájemcům. **(34)**

Základní umělecké školy a jazykové školy

Základní umělecké školy a jazykové školy patří mezi školní subjekty, jejichž posláním je rozšiřování vědomostí a dovedností. **(34)**

Základní umělecké školy poskytují vzdělání v oblasti hudebních, výtvarných, tanečních a literárně dramatických oborech. **(36)** Poskytují uplatnění dětem, mládeži i dospělým s vyhraněnými zájmy a schopnostmi v estetickovýchovné oblasti. Přípravují pro studium na středních a vysokých školách s uměleckým zaměřením. **(34)**

Jazykové školy, jako zařízení pro zájmové studium v oblasti výuky cizích jazyků, mohou děti a mládež využívat k získávání vědomostí. **(34)**

Kromě uvedených typů zařízení se podílí na ovlivňování volného času dětí a mládeže mnoho dalších subjektů. Jedná se např. o občanská sdružení, tělovýchovné a sportovní organizace, církve a náboženská společenství. **(34)**

1.5 Instituce zabývající se výskytem sociálně patologických jevů

Výskyt sociálně patologických jevů se v případě potřeby řeší zpravidla v rámci školy nebo v mimoškolních institucích.

1.5.1 Škola

Školu považujeme za instituci „první linie“, neboť se zprvu snaží řešit neukázněné chování žáků vlastními silami. **(3)** Přístup k řešení problémů se liší v jednotlivých školách a u jednotlivých žáků. Škola, v jejíž spádové oblasti je vyšší procento zločinnosti mladistvých, bude aplikovat postupy, jimiž povede žáky k omezení kriminální činnosti. Též bude odlišovat příčiny, které vedou nejrůznější jedince k šikaně spolužáků. **(21)** Reakce školy na zjištěné asociální chování jednoho či více dětí, může zabránit vývoji směrem ke kriminalitě. Už způsob vyšetřování a zejména udílené sankce jsou pro všechny děti významnou zprávou o tom, jak škola dbá důstojnosti jednotlivce. Přehlížení zcela zjevných přestupků, nejasná pravidla týkající se žádoucího chování dětí a mládeže, nemožnost odčinit přestupek, neobjektivní rozhodování učitelů a ředitele, to vše jsou postoje podkopávající představu dětí o tom, že jejich chování má za každých okolností jasné hranice a že udržování těchto hranic se řídí určitými pravidly. **(25)**

Společně vytvořená a dodržovaná pravidla ve škole a ve třídě jsou velmi účinnou prevencí sociálně patologických jevů, zejména nekázně, násilí a šikany. Jedná se o pravidla týkající se soužití v konkrétním společenství žáků, pedagogů a ostatních zaměstnanců školy. **(31)** Nejdůležitější složkou v prevenci vzniku vzdělávacích i výchovných problémů jsou poradenské služby poskytované přímo ve škole. Pedagogicko-psychologické poradenství zpravidla zajišťuje učitel-výchovný poradce, školní metodik prevence, školní speciální pedagog, psycholog z pedagogicko-psychologické poradny, či přímo školní psycholog. Tento poradenský tým by měl ve škole vyhledávat rizikové žáky, ale i celé třídy, a to především z hlediska prevence projevů nežádoucího chování. **(21)** Dále je při prevenci důležité, aby se škola stala pro dítě místem, ke kterému ho vážou kladné emoce a kterému důvěřuje. Škola by se proto měla snažit poskytnout každému dítěti možnost prožít úspěch, a to v těch činnostech, které by jej bavily a jejichž prostřednictvím by získala na dítě patřičný vliv, příležitost

k pozitivním aktivitám, které mu z nejrůznějších důvodů nemůže rodina poskytnout a po kterých dítě touží. **(20)**

1.5.1.1 Učitel

Učitel je zprvu pro dítě nejvýznamnější osobou ve škole, později však nabírají na významu vztahy ke spolužákům a solidarita s nimi. Stává se autoritou, která konkuruje autoritě rodičů a později také vrstevníků. **(25)**

Jako první se snaží na neukázněné chování reagovat učitel, který přistihne žáka při přestupku. Povinnosti učitelů a ostatních pracovníků škol vymezuje Pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení. **(3)**

„V pracovním řádu pro zaměstnance škol a školských zařízení je v odst. 13 uvedeno, že všichni zaměstnanci ohlašují řediteli školy své poznatky, které svědčí o tom, že žák užívá omamné látky, dopouští se gamblerství, šikany, trestné činnosti nebo je ohrožen jinými sociálně patologickými jevy, dále je-li vystaven šikaně či týrání, případně jinému nežádoucímu zacházení ve škole i mimo školu.“ **(27)**

1.5.1.2 Třídní učitel

Na třídního učitele se zpravidla obracejí ti učitelé, kteří mají vážnější osobní problémy s nekázní žáka nebo přistihli žáka při závažnějším přestupování školního řádu. Mezi povinnosti, které jsou stěžejní pro práci třídního učitele, řadíme vyučování, přímé výchovné působení, řízení a organizaci vzdělávacího a výchovného procesu ve třídách, kde vyučuje, koordinaci výchovné a vzdělávací práce všech učitelů vyučujících ve třídě, spolupráci s institucemi, organizacemi i jednotlivci, kteří přicházejí do kontaktu se žáky jeho třídy. Ve vlastní výchovné práci by měl třídní učitel usilovat o pěstování dobrých vzájemných vztahů mezi spolužáky, mezi učiteli a žáky, dbát o vzájemnou ohleduplnost, toleranci a porozumění. **(3)**

Třídní učitel může udělit, respektive navrhnout dva druhy oficiálních prostředků k posílení kázně, a to napomenutí třídního učitele (k jeho udělení nepotřebuje ničí souhlas) nebo důtku třídního učitele (uděluje se ihned po přestupku a oznamuje se neprodleně řediteli školy). Třídní učitel či ředitel školy oznamují prokazatelným

způsobem zástupci žáka důvody udělení výchovného opatření. Třídní učitel zaznamenává udělení tohoto výchovného opatření do katalogového listu žáka. **(3)**

1.5.1.3 Ředitel školy

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo „Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních“, ve kterém uvádí, že ředitel školy vytváří podmínky pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů. A to zabezpečením poskytování poradenských služeb ve škole, začleněním Školního preventivního programu do osnov a učebních plánů školního vzdělávacího programu školy, řešením aktuálních problémů souvisejících s výskytem sociálně patologických jevů ve škole, jmenováním školního metodika prevence, podporou týmové spolupráce školního metodika, výchovného poradce, školního psychologa, speciálního pedagoga, třídních učitelů a dalších pedagogických pracovníků, spoluprací s metodikem prevence v pedagogicko-psychologické poradně a krajským školským koordinátorem prevence, podporou aktivit příslušného obecního úřadu zaměřených na využívání volného času žáků se zřetelem k jejich zájmům a jejich možnostem. **(26)**

Ředitel může žákovi udělit důtku ředitele školy po projednání v pedagogické radě. O udělení opatření k posílení kázně uvědomí škola neprodleně prokazatelným způsobem zákonné zástupce žáka a třídní učitel o něm učiní záznam v katalogovém listě žáka. **(3)**

1.5.1.4 Výchovný poradce

Výchovný poradce spadá pod systém pedagogicko-psychologického poradenství, ve většině případů je učitelem příslušné školy, kde vedle své učitelské činnosti realizuje úkoly pedagogického poradenství v oblasti výchovy, vzdělávání a volby studia či povolání žáků. Jeho působení v oblasti výchovy směřuje též do oblasti prevence a řešení sociálně patologických jevů. Svoji pozornost soustřeďuje zejména na žáky s poruchami chování a se znaky sociální nepřizpůsobivosti, na děti trpící vnitřními konflikty (úzkost) a na žáky v náročných životních situacích a vývojových krizích (problémy ve vztazích

mezi rodinou a školou, se spolužáky). (3) Činnost výchovného poradce metodicky vede a odbornou pomoc mu poskytuje pedagogicko-psychologická poradna. Sám výchovný poradce v rámci své kompetence metodicky vede třídní učitele, poskytuje poradenské služby žákům, konzultace a informace rodičům a pedagogickým pracovníkům. Zprostředkovává kontakt s poradenskými a pedagogickými institucemi, které se zaměřují na pomoc dětem a mládeži s problémy chování. Jedná se např. o pedagogicko-psychologickou poradnu, speciálně pedagogické centrum, středisko výchovné péče, kurátora pro mládež. (47)

1.5.1.5 Školní metodik prevence

Funkci školního metodika prevence vymezuje „Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.“ (3) Školní metodik prevence je funkce, která byla od roku 1994 postupně zaváděna do škol pro usnadnění a zefektivnění primární prevence. (20) Je povinně zavedena na každé škole. Touto funkcí pověřuje vhodného pracovníka školy její ředitel, který jeho činnost ohodnocuje formou osobního příplatku. Metodik prevence koordinuje přípravu „Minimálního preventivního programu“ a jeho zavádění ve škole. Odborně a metodicky pomáhá učitelům odpovídajících vzdělávacích předmětů, v rámci kterých je možné vhodnou formou zavádět do výuky právní a etickou výchovu, výchovu ke zdravému životnímu stylu a další oblasti preventivní výchovy. Učitelům a ostatním pracovníkům školy poskytuje odborné informace z oblasti prevence. Ve spolupráci s dalšími pracovníky školy sleduje projevy a rizika vzniku sociálně patologických jevů a doporučuje opatření k včasnému odhalování těchto rizik a k řešení vzniklých problémů. Na základě pověření ředitele školy spolupracuje se školskými a dalšími krizovými, poradenskými a preventivními zařízeními, dále se zařízeními, která realizují vzdělávání v prevenci a s institucemi, které zajišťují sociálně právní ochranu dětí a mládeže. Zajišťuje informovanost žáků, jejich zákonných zástupců a pracovníků školy o činnosti těchto institucí a organizací. (3)

1.5.1.6 Školní psycholog a speciální pedagog

Na některých školách pracují školní psychologové či školní speciální pedagogové, kteří také patří do systému pedagogicko-psychologického poradenství. Jejich přesné funkce na školách nejsou dosud jasně vymezeny. **(3)**

Náplní práce školních psychologů, popř. školních speciálních pedagogů bývá screening rizikových dětí, monitorování konkrétních problémů s neprospěchem, záškoláctvím, šikanou, drogovými a jinými závislostmi, vytváření programů na podporu rozvoje osobnosti žáků a na prevenci negativních jevů v jejich vývoji. Dále provádění různých psychologických a speciálně pedagogických vyšetření žáků, popř. poskytování poradenské pomoci jejich zákonným zástupcům. Školní psycholog nebo speciální pedagog spolupracují nejen s učiteli (zejména třídními), výchovným poradcem, metodikem prevence či ředitelem školy, ale také s pracovníky jiných zařízení, nejčastěji pedagogicko-psychologickou poradnou, speciálně pedagogickým centrem, střediskem výchovné péče a dále s lékaři, s psychiatry, se sociálními pracovníky. Důležité je, aby se jak školní psycholog, tak i speciální pedagog nezačali zabývat žákem až ve chvíli, kdy má ve škole nějaký problém. **(3)**

1.5.2 Instituce spolupracující se školou „ze zákona“

Tato kapitola je zaměřena na zařízení, která mohou být škole nápomocna při prevenci a nápravě neukázněného chování žáků nebo do kterých mohou být žáci s problémovým chováním umístěni. Učitelé by měli mít informace o tom, s kým mohou v oblasti prevence a řešení nekázně spolupracovat, ale měli by také umět poradit rodičům, na koho se mohou obrátit, když má jejich dítě problémy s nekázní ve škole, a to jak ve smyslu, že je dítě pramenem nekázně, tak i v případě, že je její obětí. **(3)**

1.5.2.1 Pedagogicko-psychologická poradna (dále jen PPP)

Pedagogicko-psychologickou poradnu řadíme mezi školská účelová zařízení. Činnost je vymezena zákonem č. 395/1991 Sb. o školských zařízeních a vyhláškou č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. **(23)**

PPP je součástí systému pedagogicko-psychologického poradenství, pomáhá řešit výchovné problémy žáků. Pro školy zajišťuje odborné pedagogicko-psychologické služby. Provádí odborná vyšetření žáků, poskytuje konzultace a odborné informace pedagogickým pracovníkům škol a školských zařízení při výchově a vzdělávání dětí a žáků, kteří vyžadují zvláštní pozornost. Zajišťuje odbornou službu dětem a mládeži od 3 let do doby ukončení středního, popř. vyššího odborného vzdělávání, jejich rodičům, zákonným zástupcům, učitelům a vychovatelům. Činnost PPP se zaměřuje na komplexní psychologickou, speciálně pedagogickou a sociální diagnostiku, která je orientována na zjištění příčin poruch učení, chování a dalších problémů ve vývoji osobnosti. PPP zpracovávají plány aktivit prevence sociálně patologických jevů na území své působnosti a koordinují jejich realizaci. Pracují s rizikovými jedinci a s rizikovými skupinami žáků, pomáhají řešit problémy šikanování, agresivity, záškoláctví, vandalismu, konfliktů ve vztazích aj. Zpracovávají odborné podklady pro rozhodnutí orgánů státní správy ve školství ohledně umístování a přeřazování žáků do škol a školských zařízeních. PPP spolupracují se školami (hlavně s výchovnými poradci), školskými zařízeními, orgány státní správy a samosprávy ve školství, poradenskými zařízeními jiných resortů, se zdravotnickými a sociálními institucemi. Poradnu může kontaktovat jak rodič, tak i škola, lékař, kurátor pro mládež, soud. **(3)**

V případě, že škola posílá problémového žáka na vyšetření do poradny, musí zde být souhlas jeho rodičů, popř. zákonných zástupců. Pokud se dítě podrobí vyšetření, je na rodičích či zákonných zástupcích, zda souhlasí s tím, aby byly jeho výsledky sděleny škole. **(3)**

Trendem v práci PPP je prevence. Poskytování poradenské péče ve větší míře již dětem předškolního věku by mělo mít za cíl včasné podchycení vývojových odchylek a rizik, a tím i zmírnění nebo zamezení pozdějších výukových a výchovných obtíží. Záměrem PPP je též vzdělávat a metodicky vést pedagogické pracovníky - jednak aby dovedli včas identifikovat ohrožené děti a jednak aby dokázali s těmito dětmi optimálním způsobem ve školách pracovat. **(35)**

Odborný tým PPP je tvořen psychologem, speciálním pedagogem a sociální pracovnící.

1.5.2.2 Speciálně pedagogické centrum (dále jen SPC)

Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních říká, že speciálně pedagogické centrum je školské poradenské zařízení. **(49)**

SPC zabezpečuje speciálně pedagogickou a psychologickou péči dětem se zdravotním postižením a poskytuje jim odbornou pomoc v začleňování (integraci) do společnosti ve spolupráci s rodinou, školou, školskými zařízeními a odborníky. Tento typ zařízení se zaměřuje na pravidelnou, dlouhodobou a komplexní práci s dětmi s postižením a rovněž pracuje s jejich zákonnými zástupci. **(3)**

Při integraci žáků do škol může docházet ke kázeňským problémům, zejména ze strany vrstevníků vůči dítěti s postižením. Může dojít mezi žáky k šikaně, proto se musí SPC zabývat v dané souvislosti i problematikou nekázně. **(3)**

Základní odborný tým SPC tvoří pedagog, psycholog a sociální pracovník. Činnost centra se uskutečňuje ambulantně nebo prostřednictvím návštěv pracovníků centra v prostředí, kde dítě nebo žák žije, či ve školách. SPC mohou pracovat buď jako samostatná zařízení, nebo při základních školách speciálních. **(3)**

1.5.2.3 Středisko výchovné péče (dále jen SVP)

Zřizování středisek výchovné péče umožňuje zákon č. 395/1991 Sb. o předškolních a školských zařízeních. **(25)**

Střediska výchovné péče tvoří součást systému pedagogicko-psychologického poradenství. Spadají pod školská zařízení, jsou koncipována jako instituce s preventivně výchovným, diagnostickým a poradenským posláním. Jsou především zřizována při diagnostických ústavech. **(40)** Poskytují všestrannou odbornou preventivně výchovnou péči dětem s rizikem či s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji. Pracují s dětmi propuštěnými z ústavní výchovy, pomáhají při jejich integraci do společnosti, pokud ještě neexistují důvody k nařízení ústavní výchovy nebo uložení

ochranné výchovy ve speciálních výchovných zařízeních. Kromě poradenských služeb dětem, mladistvým, rodičům a pedagogům poskytují též ambulanti, celodenní a internátní péči. Pobyt ve středisku je vždy dobrovolný a je možný pouze na základě písemné dohody mezi střediskem a zákonným zástupcem dítěte. Středisko pečuje o děti a žáky zpravidla ve věku od 3 let do ukončení přípravy na povolání, nejdéle však do 26 let věku. **(3)**

Mezi služby, které SVP poskytují, řadíme služby diagnostické, preventivně výchovné a poradenské. Dále se střediska zaměřují na podporu vzdělávání a motivaci k sebevzdělávání v rámci celoživotního učení. Za diagnostické služby považujeme psychologickou diagnostiku osobnosti, speciálně pedagogickou a pedagogicko-psychologickou diagnostiku poruch chování a sociálního vývoje. Nedílnou součástí tvoří též sociální diagnostika podmíněnosti příčin poruch chování a sociálního vývoje. Preventivně výchovné služby se zaměřují na předcházení poruch chování nebo na jejich přímou nápravu při poskytování náhledu na možnosti sociálně rehabilitačního charakteru. Mezi základní činitele patří obsahová orientace zpracovávaného individuálního vzdělávacího plánu, krátkodobé a dlouhodobé vedení klientů formou individuální, skupinové či rodinné terapie. Dále sem řadíme programy pro třídní kolektivy při předcházení a řešení sociálně patologických jevů. Poradenské služby zahrnují ve své nabídce komplexní poradenskou intervenci včetně telefonické. Tento typ služeb podporuje klienty v jejich obtížných životních situacích, které sami nezvládají. **(40)**

Poskytují pomoc klientům v takových případech, kdy se u nich vyskytnou školní, rodinné nebo psychické problémy, zneužívání návykových látek, gamblerství, popř. projevy asociality. **(3)** Po celou dobu práce s klientem úzce spolupracují s jeho kmenovou školou i s orgány sociálně právní ochrany dětí, a to z důvodu zajištění rychlé výměny informací a zahájení účinné prevence klienta, jehož vývoj je narušen nebo ohrožen sociálně patologickými jevy. **(40)**

V oblasti primární a sekundární prevence střediska zjišťují vlivy, vztahy a nedostatky, které ohrožují vývoj dětí a mládeže. Hledají možnosti, jak snížit rizika

negativního vývoje dětí a mládeže, usilují o eliminaci poruch chování a snaží se mobilizovat vnitřní pozitivní zdroje klientů. Zpracovávají plán aktivit prevence zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů na území své působnosti, přičemž koordinují jeho realizaci v rámci škol a školských zařízeních. Usilují o zachycení dětí a mládeže ve stádiu prvních signálů poruch a snaží se pomocí rady či systematické péče předejít následným vážnějším problémům. **(3)**

Ve střediscích pracují speciální pedagogové, kteří mají především etopedickou erudici, dále psychologové a sociální pracovníci, a to nejen jako kmenoví zaměstnanci, ale také jako externisté. V případě, že středisko poskytuje internátní péči, patří k personálu též učitelé, odborní a pomocní vychovatelé. **(25)**

1.5.2.4 Policie České republiky

Spolupráce s Policií ČR je potřebná v rámci prevence sociálně patologických jevů a mnohdy i při řešení problémů vzniklých v souvislosti s těmito jevy ve školách a školských zařízeních. Se sociálně patologickými jevy se setkáváme ve větší či menší míře na všech stupních škol i ve školských zařízeních. Z tohoto důvodu by měla být spolupráce s Policií ČR navázána včas a nikoli až při řešení problémů spojených s výskytem těchto jevů. Vedení školy by mělo spolupracovat s obvodním oddělením Policie ČR dle místa příslušnosti školy. Ve škole by měla být dostupná telefonní čísla, na koho a kam se v případě nutnosti obrátit, a mělo by být dopředu dohodnuto, jak postupovat v případě zjištění závažných sociálně patologických jevů. **(31)**

Pro zlepšení spolupráce mezi školami a Policií ČR vyšla v roce 1998 ve věstníku MŠMT informace pro školské úřady, školy a předškolní zařízení s názvem „Spolupráce škol a předškolních zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané.“ **(3)**

1.5.2.5 Školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy

Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a jeho novela č. 383/2005 Sb. stanoví za školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné

výchovy dětské domovy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy a diagnostické ústavy. Tato školská zařízení poskytují péči jinak poskytovanou rodiči nebo jinými osobami, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy rozhodnutím příslušného orgánu, dále dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochranou výchovou a rovněž dětem, u nichž bylo nařízeno předběžné opatření. **(39)** Ústavní výchova je výchovné opatření, které je nařizované soudem obvykle na návrh orgánu sociálně právní ochrany dětí. Končí zpravidla dovršením 18 let, lze jej však v odůvodněných případech o rok prodloužit. Toto opatření může být nařízeno v případě, kdy je výchova dítěte vážně ohrožena nebo narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, či jiné způsoby řešení nejsou k dispozici. Pokud pominou důvody k tomuto opatření, nebo lze-li dítěti zajistit náhradní rodinnou péči, soud ústavní výchovu zruší. **(48)** Ochranná výchova je ochranným opatřením, které je ukládané soudem mládeži mladší 15 let. Důvodem uložení tohoto opatření jsou výrazné negativní způsoby v jednání a chování, výrazné antisociální projevy, činy, které by byly u dospělého člověka kvalifikovány jako trestné. **(39)** Návrh k soudu na zahájení řízení o předběžném opatření podává kurátor pro děti a mládež, či pracovník orgánu sociálně právní ochrany dětí tehdy, pokud se nezletilé dítě buď ocitlo bez jakékoli péče, nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny. V tomto případě je možná existence případného nebezpečí z prodlení či neřešení nenadálé akutní situace jedince. Jedná se tedy o krátkodobé řešení dané situace. Předběžné opatření může být buď soudem zrušeno, nebo je zahájeno řízení o ústavní výchově. **(48)**

Diagnostický ústav

Řadíme jej mezi internátní výchovná zařízení, která komplexně vyšetřují z hlediska psychologického a pedagogického děti a mládež s nařízenou ústavní nebo uloženou ochranou výchovou, či s nařízením předběžného opatření. **(23)**

Diagnostický ústav plní následující úkoly:

- Diagnostické - vyšetření úrovně dítěte formou pedagogických a psychologických činností;
- vzdělávací - zjišťuje úroveň dosažených znalostí a dovedností;

- terapeutické - prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřuje k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte;
- výchovné a sociální - vztahující se k osobnosti dítěte, k jeho rodinné situaci, dle potřeby je zprostředkováno též zdravotní vyšetření dítěte;
- organizační - souvisí s rozmisťováním dětí do návazných zařízení;
- koordinační - směřuje k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení; **(39)**
- záchytné - v každém diagnostickém ústavu je vytvořeno záchytné pracoviště, které slouží dětem zadrženým na útěku z jiných zařízení. Součástí je místnost vybavena lůžkem, stolkem a židlí, kdy sociální zařízení je odděleno. **(50)**

Na základě výsledků komplexního vyšetření (výsledky diagnostických, vzdělávacích, terapeutických, výchovných a sociálních činností) dětí včetně vyšetření zdravotního stavu a volné kapacity jednotlivých zařízení, umisťuje přijaté děti do návazných zařízení, kam patří dětské domovy, dětské domovy se školou nebo výchovné ústavy. **(39)**

Pobyt v diagnostické ústavu trvá zpravidla 6-8 týdnů a buď může být nařízen soudem např. vydáním předběžného opatření, nebo je dobrovolný. **(3)** V případě dobrovolného diagnostického pobytu je dítě přijímáno do tohoto typu zařízení na základě žádosti rodičů nebo z iniciativy kmenové školy, pedagogicko-psychologické poradny, orgánu sociálně právní ochrany dětí. Tento dobrovolný pobyt slouží jako pomoc rodičům či zákonným zástupcům, u kterých selhávají běžné výchovné postupy a jiná opatření (např. ambulantní léčba). **(48)**

Největší počet dětí a mládeže přijatých do diagnostického ústavu je na podkladě předběžného opatření, ostatní tvoří ústavní výchova, ochranná výchova či dobrovolné pobyty. **(48)**

Dětský domov

Do dětského domova jsou umístovány děti, které mají nařízenou ústavní výchovou a nemají závažné poruchy chování. Děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova. Toto zařízení pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb, plní zejména funkci výchovnou, vzdělávací a sociální. Do dětského domova mohou být umístovány děti ve věku od 3 do 18 let, přičemž prodloužení ústavní výchovy je možné do 19 let. Prodloužení pobytu nad 19 let je možné v případě přípravy na budoucí povolání, avšak nejdéle do 26 let věku za sjednaných podmínek ve smlouvě mezi nezaopatřenou osobou a zařízením. **(39)**

Dětský domov se školou

Dětský domov se školou zajišťuje péči o děti s nařízenou ústavní výchovou (mají-li závažné poruchy chování, nebo které pro svoji přechodnou či trvalou poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči), s uloženou ochrannou výchovou, nebo jsou-li nezletilými matkami s nařízenou ústavní či ochrannou výchovou. Do dětského domova se školou jsou zpravidla umístovány děti od 6 let věku do ukončení povinné školní docházky. Pokud pominou důvody pro docházku dítěte do školy při dětském domově se školou, lze dítěti umožnit plnění povinné školní docházky ve škole mimo toto zařízení. **(39)**

Výchovný ústav

„Jedná se o internátní výchovná zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy obtížně vychovatelné mládeže.“ **(3)** „Do výchovného ústavu jsou děti a mladiství umístováni na základě rozsudku soudu, který jim nařídil ústavní výchovu, na základě soudního usnesení o předběžném umístění v ústavu, nebo po dohodě s rodiči.“ **(25)** Výchovný ústav poskytuje péči dětem starším 15 let se závažnými poruchami chování. **(39)** Lze sem umístit též dítě mladší 15 let, má-li uloženu ochrannou výchovu a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou. „Výjimečně, v případech zvláště závažných poruch chování, lze do výchovného ústavu umístit i dítě s nařízenou ústavní výchovou starší 12 let.“ **(54)** Výchovný ústav plní ve vztahu k dětem úkoly zejména výchovné, vzdělávací a sociální. **(39)**

1.5.2.6 Dětská psychiatrická léčebna

Děti (v tomto případě osoby do 18 let) se nejčastěji na psychiatrických odděleních ocitají kvůli výchovným problémům, poruchám v chování, např. kvůli záškoláctví. Při psychiatrické hospitalizaci je obvykle poskytována komplexní péče, děti zpravidla pokračují ve školním vzdělávání v rámci léčebny, mohou absolvovat medikamentózní léčbu provázenou psychoterapií a socioterapií. Ke každému dítěti je přistupováno individuálně, vždy s ohledem na jeho specifické problémy, je zdůrazňována terapeutická oblast včetně celého kontextu systémů, které dítě obklopují (rodina, škola, širší sociální společenství). **(3)**

1.5.2.7 Kurátor pro mládež

Kurátor pro mládež je odborný specializovaný pracovník odboru sociálních věcí, orgánu sociálně právní ochrany dětí a mládeže obecního úřadu s rozšířenou působností, resp. úřadu městské části statutárního města. **(3)**

Kurátoři pro mládež vyhledávají děti s rizikovým vývojem, poskytují sociálně právní, výchovné, případně psychologické poradenství dětem a jejich rodičům, účastní se trestního řízení proti mladistvým. Dále pomáhají dětem a mladistvým propuštěným ze zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo propuštěným z vazby či výkonu trestu odnětí svobody. Zabývají se též dětmi a mladistvými se závažnými a opakovanými výchovnými problémy, jako je např. záškoláctví, problémy s alkoholem a nealkoholovými drogami či gamblerstvím. Stále častěji se též zabývají preventivními aktivitami. Vyhledávají děti, které mají výchovné problémy, provádějí na školách přednášky k problematice sociálně patologických jevů a seznamují děti a mládež s trestními předpisy. **(23)**

V praxi vypadá spolupráce kurátora se školou zhruba tak, že ředitel (učitel, třídní učitel, výchovný poradce) může rovnou sepsat zprávu o nevhodném chování žáka ve škole a pošle ji kurátorovi, nebo kontaktuje kurátora nejprve telefonicky a sdělí mu, že mají ve škole např. záškoláka. Po telefonickém rozhovoru sepíše ředitel či jiný pedagogický pracovník krátkou zprávu o problému žáka ve škole, opatří ji podpisem a razítkem školy a pošle kurátorovi. Kurátor provede šetření ve škole, spojí se

s problémovým žákem a jeho rodinou (předvolá je na úřad, nebo provede šetření přímo v rodině). Pokud kurátor zjistí, že se nejedná o nic mimořádně vážného, ukončí celou věc tzv. výchovným pohovorem se žákem. Pokud dojde k závěru, že se jedná o závažnou situaci, pošle dítě k psychologovi, popř. k psychiatrovi, který zpětně pošle zprávu, co zjistil, co doporučuje (např. pobyt v diagnostickém ústavu). Na návrh kurátora pro mládež může soud nařídit ústavní výchovu, či vydat předběžné opatření. **(3)**

1.5.3 Nevládní organizace, občanská sdružení

V systému prevence a řešení sociálně patologických jevů se též uplatňují nevládní organizace a instituce, sdružení a nadace nabízející školám (někdy i za úplaty, jindy zdarma) jak osvětovou činnost pro žáky, učitele, popř. rodiče v oblasti prevence sociálně patologických jevů, tak i samotný výcvik žáků v oblasti sociálních dovedností (např. kurz asertivity). Tyto nevládní organizace doplňují činnost institucí veřejné správy a dalších subjektů. **(3)**

1.5.3.1 Linka důvěry pro děti a mládež

Jedná se o zařízení krizové intervence. Dětem a mladistvým poskytuje anonymní telefonickou pomoc v krizových situacích. Mezi nejčastější tematické okruhy telefonátů patří láska, partnerství, sex, rodinné vztahy, vrstevnické vztahy, šikana, problémy závislostí. Telefonáty jsou zpravidla nahrávány. **(3)**

1.5.3.2 Dětské krizové centrum

Je to specializované zařízení, které se zaměřuje na osoby v akutní životní krizi. Nejčastějšími klienty krizových center jsou děti prožívající krizovou situaci, děti, které se ocitly v jednorázové situační krizi (rozvod rodičů), zneužívané a týrané děti, děti, jež jsou ohroženy užíváním návykových látek, nemocní, jejichž nemoc má negativní vliv na jejich psychický stav. **(57)** Centra poskytují pomoc dětem a jejich rodinám, nabízí odbornou pomoc orgánům péče o děti, poskytují konzultační a školící služby pracovníkům, kteří se zabývají danou problematikou. Mohou provozovat Linky důvěry. Pracovní tým tvoří psychologové, sociální pracovníci a psychoterapeuti. Dětské krizové

centrum úzce spolupracuje s řadou odborníků - pediatry, dětskými psychiatry, gynekology, sexuology, kriminalisty, vyšetřovateli, soudci. **(3)**

1.5.3.3 Sdružení třebíčských dobrovolníků (STŘED)

Základní ideou občanského sdružení STŘED je poskytovat takové sociální služby, programy a aktivity, které napomohou ke snížení výskytu rizikového chování dětí a mladistvých, ke zvýšení pocitu bezpečí občanů, k prevenci sociálního vyloučení a k vyšší uplatnitelnosti ohrožených skupin na trhu práce. Posláním organizace je poskytování sociálních a zdravotnických služeb, aktivit a programů v zájmu klientů, v náležité kvalitě a takovými způsoby, aby bylo vždy důsledně zajištěno dodržování lidských práv a základních svobod osob. Při poskytování služeb sdružení zachovává lidskou důstojnost, vychází z individuálně určených potřeb klientů, působí na ně aktivně a podporuje rozvoj jejich samostatnosti, motivuje je takovým způsobem, který nevede k dlouhodobému prohlubování nepříznivé sociální situace. Posiluje jejich začleňování do společnosti. **(38)**

2. CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit informovanost dětí na II. stupni základních škol v mikroregionu Moravskobudějovicka o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů.

Práce sleduje dosažení dvou dílčích cílů.

Dílčí cíl 1: Zjistit, kdo se podílí na informovanosti dětí II. stupně vybraných základních škol o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů.

Dílčí cíl 2: Popsat sociálně patologické jevy u dětí na II. stupni vybraných základních škol.

2.2 Hypotézy

V souvislosti se stanovenými dílčími cíli práce byly formulovány následující hypotézy.

Předpokládaná hypotéza 1: Domnívám se, že základní informace podávají především třídní učitelé, metodici prevence a výchovní poradci.

Předpokládaná hypotéza 2: Sociálně patologický jev je chápán jako obtížně řešitelný sociální problém v daném mikroregionu.

3. METODIKA VÝZKUMU

3.1 Použité metody výzkumu

Pro zpracování diplomové práce byly získány informace několika metodami. Byla použita metoda analýza dokumentů, technika obsahová analýza odborných monografií, článků a ostatních dokumentů v elektronické podobě, dále technika sekundární analýza dat adekvátních dokumentů a metoda dotazování, technika dotazník. Pro zmapování problematiky bylo použito kvantitativního výzkumu, který se týkal základních škol (dále jen ZŠ) mikroregionu Moravskobudějovicka za časové období od 1. září 2008 do 15. března 2009.

3.1.1 Metodický postup při zpracování výzkumné části

První metodou pro zpracování praktické části bylo dotazování, technika dotazníku. Dotazníkové šetření se týkalo dětí na II. stupni vybraných ZŠ, dále třídních učitelů a výchovných poradců vybraných ZŠ. Po telefonické domluvě s řediteli vybraných ZŠ byly po školách osobně rozvezeny dotazníky pro žáky II. stupňů a jejich třídní učitele, taktéž pro výchovné poradce. Veškeré dotazníky byly osobně předány do rukou ředitelů škol, byly jim vysvětleny náležitosti pro rozdělení a vyplnění dotazníků (tyto informace obdrželi též v písemné formě). Po společné domluvě s řediteli škol jsem souhlasila, že bude na rozhodnutí ředitele, které třídy z příslušného ročníku na II. stupni dotazníky rozdá k vyplnění. Tím byla splněna náhodnost výběru. Dále byly prostřednictvím ředitelů škol rozdány dotazníky třídním učitelům zvolených zkoumaných tříd jednotlivých ročníků a poté též výchovným poradcům vybraných ZŠ.

V hlavičce každého ze tří dotazníků byla uvedena identifikace mé osoby, žádost o vyplnění, zdůraznění anonymity, specifikace účelu dotazníku, způsob jeho vyplnění a odevzdání. Dále zde byl blíže upřesněn pojem sociálně patologické jevy (dále jen SPJ) z důvodu sjednocení představy o významu tohoto pojmu. Na konci každého dotazníků bylo poděkováno za jeho vyplnění.

Dotazník pro děti na II. stupni vybraných zkoumaných tříd obsahoval 17 otázek, z nichž 11 bylo uzavřených a 6 polootevřených. První dvě otázky zjišťovaly

identifikační znaky respondentů a zbylé otázky se týkaly dané zkoumané problematiky. (viz Příloha 1) Tento typ sběru dat zjišťoval nejen informovanost dětí na II. stupni vybraných ZŠ o možnostech řešení jejich problémů s výskytem SPJ, tedy zda vědí, na koho se mohou v případě řešení svých problémů s výskytem SPJ obrátit, ale také to, které osoby se podílí na této informovanosti.

Dotazník pro třídní učitele zkoumaných tříd obsahoval 23 otázek, z nichž bylo 11 uzavřených, 6 otevřených a 6 polootevřených. První tři otázky se týkaly identifikačních znaků respondentů (dětí na II. stupni zkoumaných tříd) a ostatní se zaměřovaly opět na zkoumanou problematiku. (viz Příloha 2) Dotazník pro výchovné poradce vybraných ZŠ obsahoval 23 otázek, z nichž 11 bylo uzavřených, 7 otevřených a 5 polootevřených. První čtyři otázky zjišťovaly identifikační znaky dětí na II. stupni vybraných základních škol a další otázky se týkaly zkoumané problematiky. (viz Příloha 3) Oba typy dotazníků byly zaměřeny na problematiku výskytu SPJ.

Všechny tři typy dotazníků byly rozdány na konci února a sesbírány v polovině března.

Druhou a zároveň poslední metodou sběru dat výzkumné části byla analýza dokumentů, technika sekundární analýza dat písemných spisů na orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) v Moravských Budějovicích. Tato technika zjišťovala data důležitá pro zmapování výskytu SPJ u dětí na II. stupni vybraných základních škol.

Výzkum byl proveden v anonymitě, zajištěna byla i ochrana dat. Ke zpracování dat bylo použito programu MS Excel a MS Word.

3.2 Charakteristika souboru

Výzkumným souborem byly děti na II. stupni, třídní učitelé a výchovní poradci základních škol v mikroregionu Moravskobudějovicka. V daném mikroregionu existuje 7 základních škol, které splňovaly pro práci stanovený kvótní výběr, tedy existenci II. stupně. Aby byl výzkum validní, probíhal na všech sedmi základních školách. II. stupeň vybraných základních škol navštěvovalo v daném časovém období 1069 žáků. Jednotlivé školy byly pojmenovány písmeny A, B, C, D, E, F, G pro utajení informací.

Do výzkumu bylo zahrnuto 540 dětí II. stupně (28 vybraných zkoumaných tříd), 28 třídních učitelů a 7 výchovných poradců daných základních škol.

Ve 28 zkoumaných třídách bylo dle třídních výkazů 540 dětí. V příslušných třídách bylo rozdáno 540 dotazníků. Vrátilo se jich 472, což je 87 %. Kompletně vyplněných a pro výzkum použitelných bylo 439 dotazníků, tedy 81 % rozdaných a 93 % vrácených. Návratnost činila tedy 81 %. Byly vyřazeny dotazníky, které nebyly úplně vyplněné a ty, které postrádaly logickou souvislost.

Třídním učitelům vybraných zkoumaných tříd bylo rozdáno 28 dotazníků. Vrátilo se jich 26, tedy 93 %. Kompletně vyplněné a pro výzkum použitelné byly všechny dotazníky. Návratnost činila tedy 93 %. Žádné dotazníky nebyly vyřazeny.

Výchovným poradcům vybraných ZŠ bylo rozdáno 7 dotazníků a jejich návratnost byla 100 %. Žádné dotazníky nebyly vyřazeny, jelikož byly všechny řádně vyplněné, a tedy pro výzkum použitelné.

Pro zpracování dat byly použity tabulky i grafy. Výsledky u výšečových grafů jsou uváděny v procentech, u sloupcových grafů v absolutních číslech. Výsledky v tabulkách jsou v absolutních číslech a jsou doplněny procentuálním zastoupením jednotlivých odpovědí. Procentuální vyjádření je zaokrouheno na celá čísla pomocí programu MS Excel.

4. VÝSLEDKY

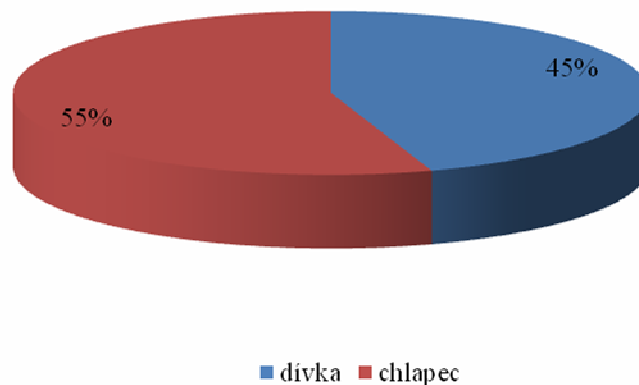
4.1 Vyhodnocení dotazníkového šetření u dětí na II. stupni zkoumaných tříd základních škol mikroregionu Moravskobudějovicka

4.1.1 Sociodemografické údaje

Pohlaví

První otázka se vztahovala k pohlaví respondentů. Ze 439 dotazovaných (100 %) bylo 197 dívek, čili 45 %, a 242 chlapců, tedy 55 % z celkového počtu respondentů. (graf 1)

Graf 1: Pohlaví (v %)

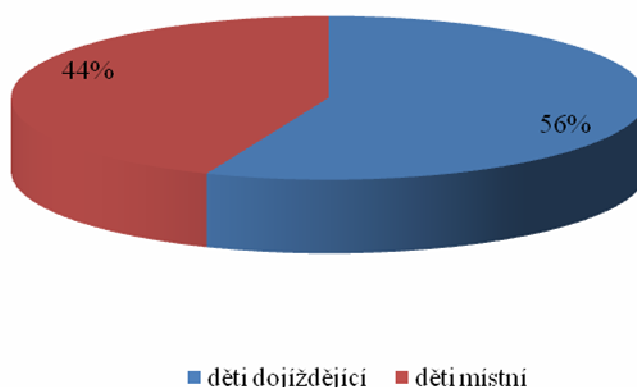

Zdroj: Vlastní výzkum

Děti, které do školy dojíždí nebo jsou místní

Druhá otázka zjišťovala počty dětí, které do vybraných ZŠ dojíždí a děti, které chodí do školy v místě bydliště. Z celkového počtu 439 dotazovaných respondentů (100 %) bylo 247 (56 %) do škol dojíždějících a 192 (44 %) navštěvují školy v místě bydliště. (graf 2)

Graf 2: Děti II. stupně vybraných ZŠ (v %)

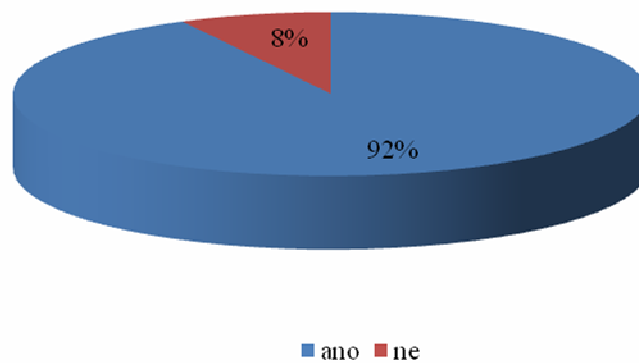
Zdroj: Vlastní výzkum

4.1.2 Otázky týkající se zkoumaného problému

Vyhodnocení otázky 3

Následující otázka zkoumala, zda byli respondenti někdy informováni o tom, že se vyskytují SPJ. Z celkového počtu 439 dotazovaných (100 %) bylo 405 respondentů (92 %) poučeno o možném výskytu SPJ a 34 dotazovaných (8 %) uvedlo, že nebyli informováni o tom, že se vyskytují tyto patologické jevy. (graf 3)

Graf 3: Byl/a jsi někdy informován/a o tom, že se vyskytují SPJ (v %)

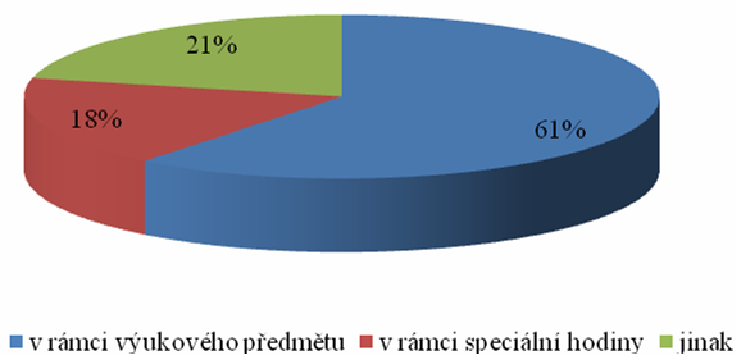
Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 4

Tato otázka navazuje na otázku 3. Respondenti, kteří odpověděli na otázku 3 „ano“, že mají informace o možném výskytu SPJ, odpovídali též na otázku 4 (tedy 405 respondentů). Jedná se o polootevřenou otázku, která zjišťuje způsoby, jakými byli respondenti informováni o tom, že se vyskytují SPJ. Dotazovaným byly nabídnuty tři možnosti odpovědí, přičemž se mohli rozhodnout pro více variant odpovědí.

Respondenti označili celkem 561 možností odpovědí (100 %). Procentuální zastoupení první možné odpovědi „v rámci výukového předmětu, prosím, uveď kterého“, bylo nejvyšší, tedy 61 % (340 možností odpovědí, což je 84 % z celkového počtu 405 respondentů). Ti respondenti, kteří zvolili tuto odpověď, byli požádáni, aby napsali název předmětu. Procentuální zastoupení druhé možné odpovědi, tedy „v rámci speciální hodiny“, bylo 18 % (101 možností odpovědi, tedy 25 % z celkového počtu 405 respondentů). Třetí možná odpověď „jinak, prosím, uveď jak“, byla zastoupena 21 % (120 možností odpovědi, což je 30 % z celkového počtu 405 dotazovaných). Ti respondenti, kteří zvolili tuto možnou odpověď, byli požádáni, aby uvedli jiný způsob podání informací o výskytu SPJ. Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí je uvedeno v grafu. (graf 4)

Graf 4: Jakým způsobem jsi byl/a o tomto problému informován/a (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

V následující tabulce je uveden výčet jednotlivých výukových předmětů společně s počty respondentů, kteří v daném předmětu získali informace o tom, že se vyskytují SPJ. Dále je v tabulce uvedeno procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí. Z celkového počtu 340 možností odpovědí (100 %) bylo nejvíce respondentů informováno v rámci rodinné výchovy (133 dotazovaných, což je 39 % z celkového počtu 340 možností odpovědí, avšak 33 % z celkového počtu 405 dotazovaných). Výčet ostatních výukových předmětů, v rámci nichž respondenti získali dané informace, je uveden v následující tabulce. (tabulka 1)

Tabulka 1: Výčet jednotlivých výukových předmětů

Výukové předměty	Počet respondentů (v absolutních číslech)	% ze 100 %
občanská výchova	102	30 %
rodinná výchova	133	39 %
rodinná výchova + občanská výchova	62	18 %
rodinná výchova + prvouka	1	0 %
osobnostní a sociální výchova	13	4 %
osobnostní a sociální výchova + občanská výchova	3	1 %
výchova ke zdraví	15	4 %
výchova ke zdraví + občanská výchova	1	0 %
výchova ke zdraví + občanská výchova + osobnostní a sociální výchova	2	1 %
český jazyk	5	1 %
prevence	2	1 %
tělesná výchova	1	0 %
CELKEM	340	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum

V tabulce 2 je popsáno, jakými jinými způsoby byli respondenti informováni o možném výskytu SPJ společně s počty dotazovaných, kteří byli tímto způsobem

poučení a procentuálním zastoupením jednotlivých odpovědí. Dotazovaní označili celkem 120 variant odpovědí (100 %). Nejvíce respondentů bylo informováno rodiči (38 dotazovaných, tedy 32 % z celkového počtu 120 variant odpovědí, avšak 9 % z celkového počtu 405 respondentů). Na druhém místě dotazovaní uvedli televizi (23 respondentů, tedy 19 % z celkového počtu 120 variant odpovědí, avšak 6 % z celkového počtu 405 dotazovaných). Další způsoby podání informací o možném výskytu SPJ jsou uvedeny v následující tabulce. (tabulka 2)

Tabulka 2: Výčet jiných způsobů podání informace o možném výskytu SPJ

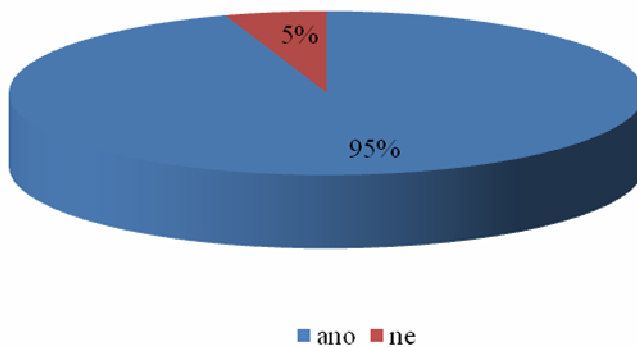
Jiný způsob poučení	Počet respondentů (v absolutních číslech)	% ze 100 %
televize	23	19 %
televize + lidé okolo	1	1 %
beseda	3	3 %
rodiče	38	32 %
rodiče + televize	6	5 %
rodiče + televize + kamarádi	1	1 %
rodiče + televize + časopisy	1	1 %
rodiče + spolužáci	1	1 %
rodiče + prarodiče	1	1 %
rodiče + internet	1	1 %
rodiče + internet + televize	6	5 %
rodiče + Policie ČR + příbuzní	1	1 %
internet	10	8 %
internet + televize + časopisy	1	1 %
zprávy	6	5 %
zprávy + internet	2	2 %
K-centrum Třebíč	7	6 %
sourozenci	2	2 %
referáty	1	1 %
kamarádi	2	2 %
ústně před vyplněním mého dotazníku	3	3 %
2 lidé závislí na droze, kteří navštívili výuku	2	2 %
dokument	1	1 %
CELKEM	120	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 5

Na otázku 5 odpovídali ti respondenti, kteří odpovídali na předcházející otázku 4. Tato otázka zjišťuje, zda respondenti rozuměli podané informaci o problematice SPJ. Z celkového počtu 405 dotazovaných (100 %) odpovědělo „ano“ 384 tázaných (95 %) a 21 dotazovaných (5 %) odpovědělo „ne“, tedy že nerozuměli podané informaci. (graf 5)

Graf 5: Rozuměl/a jsi podané informaci o problematice SPJ (v %)

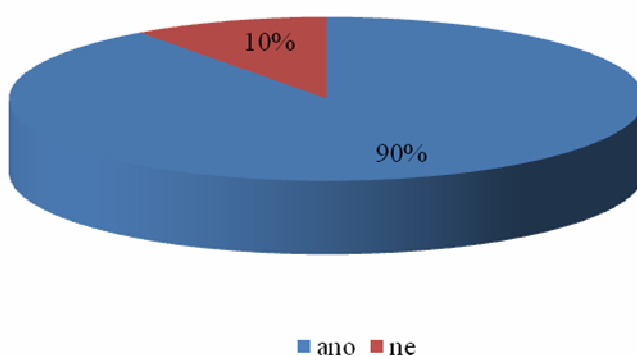
Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 6

Na následující otázku již odpovídali všichni dotazovaní, tedy 439 respondentů (100 %). Na otázku, zda se respondent ve svém životě setkal se SPJ, odpovědělo „ano“ 395 dotázaných (tedy 90 %) a 44 respondentů uvedlo (10 %), že se s SPJ nikdy nesešlo. (graf 6)

**Graf 6: Setkal/a jsi se ve svém životě se SPJ
(v %)**

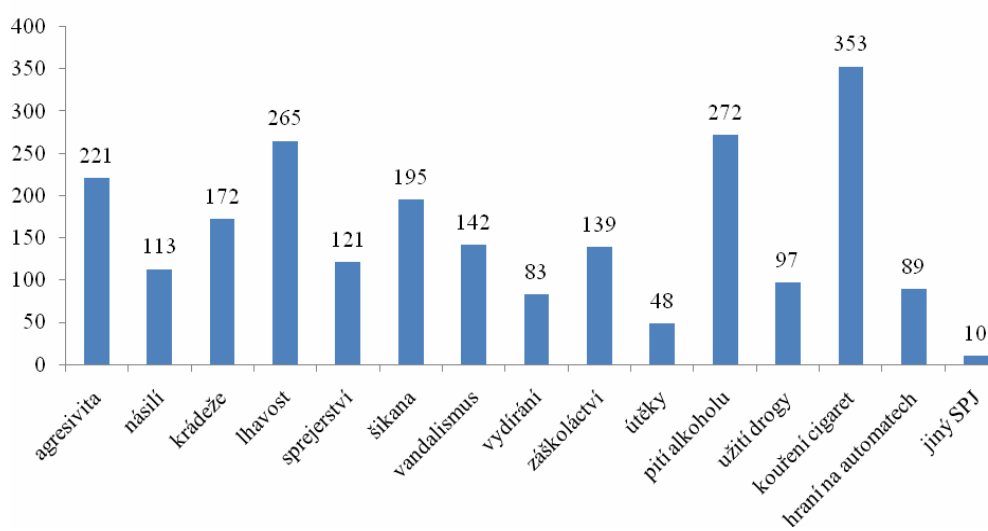
Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 7

Otázka 7 navazuje na předchozí otázku a zkoumá, s kterými SPJ se respondenti sami setkali. Jedná se o polootevřenou otázku. Dotazovaným byl nabídnut výčet patnácti sociálně patologických jevů, kdy poslední možností odpovědi byl „jiný SPJ, prosím, uveď který“. Na otázku odpovídalo celkem 395 respondentů (tedy ti, kteří odpověděli na předchozí otázku 6 „ano“, což je 90 % dotazovaných) při možné volbě více odpovědí.

Dotazovaní označili celkem 2320 variant odpovědí (100 %). Následující graf uvádí jednotlivé SPJ a počty respondentů, kteří se s daným SPJ setkali. S kouřením cigaret se setkalo nejvíce dotazovaných (353 respondentů, tedy 15 % z celkového počtu 2320 variant odpovědí, avšak 89 % z celkového počtu 395 respondentů) a s útekou přišlo do styku nejméně dotazovaných (48 respondentů, tedy 2 % z celkového počtu 2320 variant odpovědí, avšak 12 % z celkového počtu 395 respondentů). Možnou odpověď „jiný SPJ“ zvolilo 10 respondentů (tedy 1 % z celkového počtu 2320 variant odpovědí, avšak 3 % z celkového počtu 395 respondentů). (graf 7) Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí je uvedeno v následující tabulce. (tabulka 3)

Graf 7: S kterým, ze SPJ, jsi se ty sám/a setkal/a (v absolutních číslech)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 3: Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí

Jednotlivé sociálně patologické jevy	Počet respondentů (v absolutních číslech)	% ze 100 %
agresivita	221	10 %
násilí	113	5 %
krádeže	172	7 %
lhavost	265	11 %
sprejerství	121	5 %
šikana	195	8 %
vandalismus	142	6 %
vydírání	83	4 %
záškoláctví	139	6 %
útěky	48	2 %
pití alkoholu	272	12 %
užití drogy	97	4 %
kouření cigaret	353	15 %
hraní na automatech	89	4 %
jiný SPJ	10	1 %
CELKEM	2320	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum

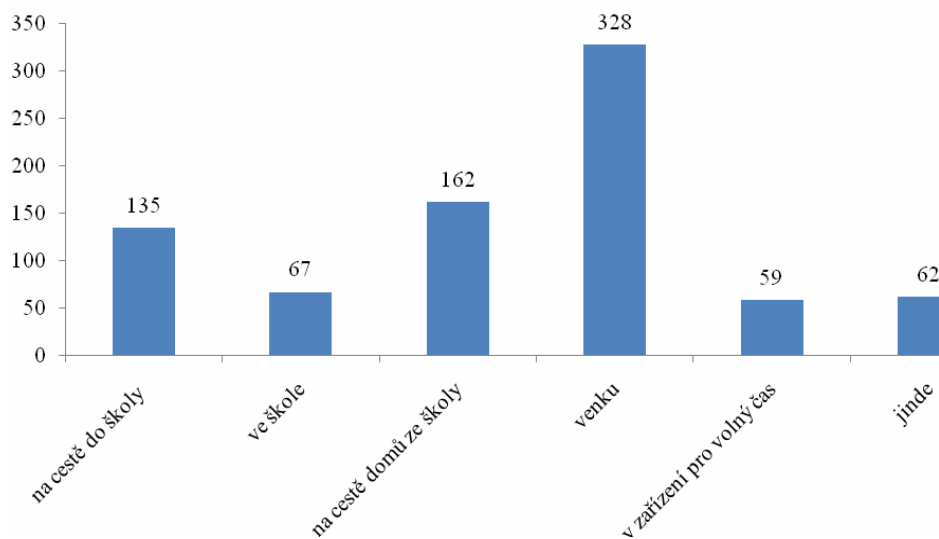
10 respondentů zvolilo odpověď „jiný SPJ, prosím, uveď který“. Za jiné SPJ dotazovaní uvedli řezání EMO (3 dotazovaní), kouření marihuany (1 respondent), sebepoškozování (2 respondenti), žhářství (2 respondenti), týrání (1 dotazovaný) a ničení cizího majetku (1 respondent).

Vyhodnocení otázky 8

Otázka 8 opět navazuje na předchozí otázku 7. Zjišťuje, kde se dotazovaní s danými SPJ setkali. Respondentům bylo nabídnuto šest možností odpovědí při možné volbě více variant odpovědí. Do prvních pěti odpovědí bylo zahrnuto následující: „na cestě do školy“, „ve škole, uveď, prosím kde“, „na cestě domů ze školy“, „venku“, „v zařízení pro volný čas“. Poslední možná odpověď byla „jinde, prosím, uveď kde“. Odpověď „ve škole“ byla doplněna o bližší určení místa ve škole, kde se respondenti setkali s SPJ.

Na danou otázku odpovídalo 395 respondentů (tedy 90 % dotazovaných). Respondenti uvedli celkem 813 možností odpovědí (100 %). Následující graf uvádí jednotlivá místa s počty respondentů, kteří se na daném místě setkali se SPJ. Nejvíce dotazovaných uvedlo, že se s SPJ setkali venku (328 respondentů, tedy 40 % z celkového počtu 813 možností odpovědí, avšak 83 % z celkového počtu 395 dotazovaných). (graf 8) Následující tabulka uvádí procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí (tabulka 4).

Graf 8: Kde ses s tímto SPJ setkal/a (v absolutních číslech)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 4: Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí

Místo setkání se SPJ	Počet respondentů (v absolutních číslech)	% ze 100 %
na cestě do školy	135	17 %
ve škole	67	8 %
na cestě domů ze školy	162	20 %
venku	328	40 %
v zařízení pro volný čas	59	7 %
jinde	62	8 %
CELKEM	813	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum

Odpověď „ve škole, prosím, uveďte kde“, zvolilo 67 respondentů (100 %). V následující tabulce je uvedeno bližší určení místa ve škole, kde se respondenti setkali se SPJ společně s počty respondentů a procentuálním zastoupením jednotlivých odpovědí. (tabulka 5)

Tabulka 5: Bližší určení místa ve škole

Bližší určení místa ve škole	Počet respondentů (v absolutních číslech)	% ze 100 %
třída	30	45 %
třída + chodba	5	7 %
třída + toalety	2	3 %
třída + šatna	1	1 %
toalety	8	12 %
toalety + třída + chodba	1	1 %
skříňky	1	1 %
šatny	6	9 %
šatny + toalety	2	3 %
šatny + toalety + chodba + třída	1	1 %
schody	1	1 %
chodba	7	10 %
chodba + toalety	1	1 %
u jídelny	1	1 %
CELKEM	67	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum

Odpověď „jinde, prosím, uveď kde“, zvolilo 62 respondentů (100 %). Následující tabulka uvádí jiná místa, kde se děti setkaly s SPJ společně s počty respondentů a procentuálním zastoupením jednotlivých odpovědí. (tabulka 6)

Tabulka 6: Jiné místo, kde se děti setkaly se SPJ

Jiné místo setkání se SPJ	Počet respondentů (v absolutních číslech)	% ze 100 %
naše ulice + doma	1	2 %
srub	1	2 %
doma	7	11 %
před domem	1	2 %
autobusové nádraží	4	6 %
pod školou	1	2 %
klub	1	2 %
zastávka + park	1	2 %
Rosice	1	2 %
dovolená	3	5 %
strom, do kterého se dalo schovat	1	2 %
vesnice/město	4	6 %
park	3	5 %
tábor	1	2 %
kino	2	3 %
za školou	1	2 %
dětský domov	1	2 %
před jinou školou	1	2 %
restaurace	9	15 %
herna	1	2 %
při cestě na koupání se školou	1	2 %
všude	3	5 %
na fotbale	1	2 %
kulturní dům	2	3 %
školní akce na zimním stadionu	1	2 %
obchodní centrum	1	2 %
oslava	3	5 %
park + pod školou + nonstop	1	2 %
park + pod školou	1	2 %
zábava	1	2 %
zábava + restaurace	2	3 %
CELKEM	62	100 %

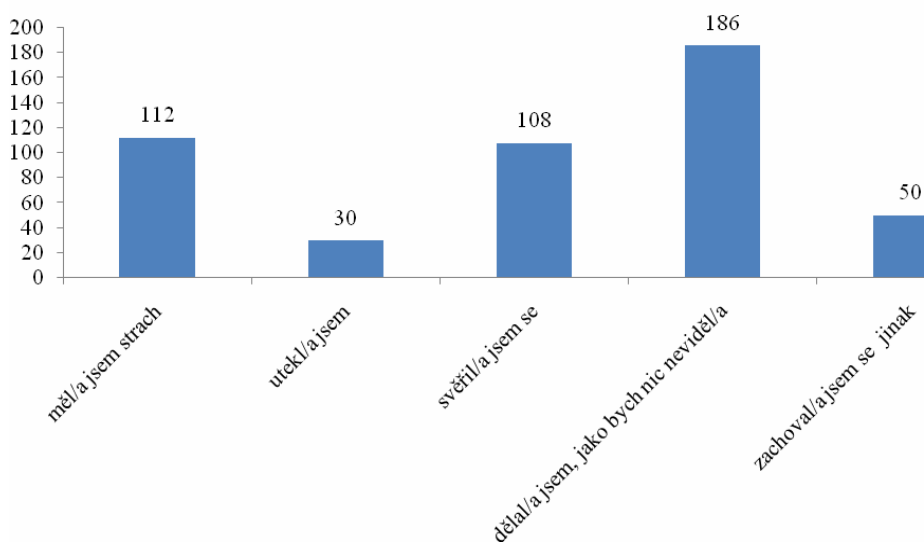
Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 9

Další otázka navazuje opět na předchozí otázku 8. Ptá se respondentů na to, jak se zachovali či jaké měli pocity, když byli svědky výskytu SPJ. Jedná se o otázku polootevřenou. První čtyři možnosti odpovědí jsou jasně formulované. Do těchto čtyř odpovědí bylo zahrnuto následující: „měl/a jsem strach“, „utekl/a jsem“, „svěřil/a jsem se“, „dělal/a jsem, jako bych nic neviděl/a“. Poslední možná odpověď byla „zachovala jsem se jinak, prosím, uveď jak“, kde měli respondenti možnost popsat jejich jiný způsob chování než ten, který byl uvedený.

Dotazovaní mohli uvést více možností odpovědí. Celkem odpovídalo 395 respondentů (tedy 90 % dotazovaných) a uvedli celkem 486 variant odpovědí (100 %). Nejvíce respondentů dělalo, jako by nic nevidělo (186 respondentů, což je 39 % z celkového počtu 486 variant odpovědí, avšak 47 % z celkového počtu 395 respondentů). (graf 9) Následující tabulka uvádí procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí (tabulka 7).

Graf 9: Jak ses zachoval/a, když jsi byl/a svědkem výskytu SPJ (v absolutních číslech)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 7: Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí

Způsob chování	Počet respondentů (v absolutních číslech)	% ze 100 %
měl/a jsem strach	112	23 %
utekl/a jsem	30	6 %
svěřil/a jsem se	108	22 %
dělal/a jsem, jako bych nic neviděl/a	186	39 %
zachoval/a jsem se jinak	50	10 %
CELKEM	486	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum

Odpověď „zachoval/a jsem se jinak“ uvedlo 50 dotazovaných (100 %). Jednotlivé způsoby, jak se chovali respondenti, když byli svědky výskytu SPJ, společně s počty respondentů a procentuálním zastoupením jednotlivých odpovědí, uvádím v následující tabulce. (tabulka 8)

Tabulka 8: Jiný způsob chování při výskytu SPJ

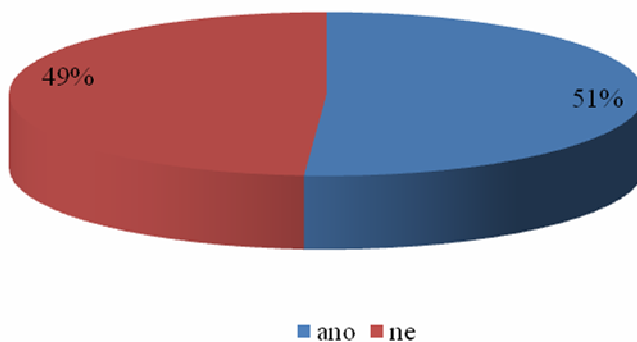
Jiný způsob chování	Počet respondentů (v absolutních číslech)	% ze 100 %
díval/a se	3	6 %
pomohl/a druhému	8	16 %
nedělal/a nic	6	12 %
neřešil/a to, nebyla to jeho/její věc	3	6 %
neřekl/a to, nechal/a si to pro sebe	1	2 %
zkusil/a v tom zabránit	2	4 %
vše bylo na rodičích, dotyčný/á spal/a	1	2 %
zasáhl/a	1	2 %
řekl/a, ať toho nechají	1	2 %
zastal/a se napadeného	2	4 %
řekl/a o pomoc	1	2 %
zkopal/a je	1	2 %
napil/a se taky	1	2 %
bylo mu/jí to jedno	5	10 %
odešel/a	2	4 %
nechal/a to být	3	6 %
napomenul/a ho/jí	1	2 %
nepřekážel/a, byla tam jiná pomoc	1	2 %
pozdravil/a a šel/šla dál	1	2 %
snažil/a se to rozmluvit	2	4 %
zavolal/a Policii ČR	1	2 %
řešil/a to	1	2 %
zapojil/a se	2	4 %
CELKEM	50	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 10

Otázka 10 zjišťovala, zda respondenti diskutovali s rodiči o tom, že byli svědky výskytu SPJ. Byla otázkou uzavřenou, navazující na předcházející otázku 9. Z celkového počtu 395 respondentů (100 %) odpovědělo „ano“ 202 dotazovaných (51 %) a 193 respondentů (49 %) uvedlo, že s rodiči o problematice SPJ nehovořilo. (graf 10)

**Graf 10: Diskutoval/a jsi o tom se svými rodiči
(v %)**

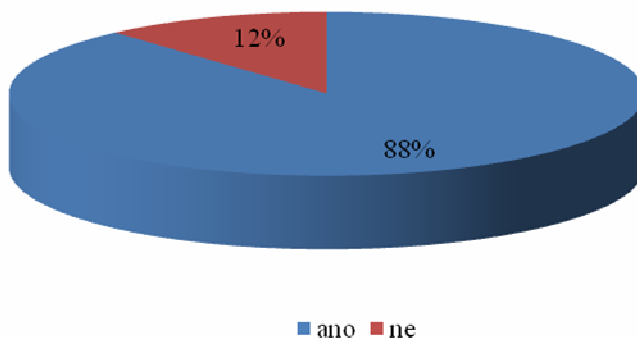

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 11

Jedenáctá otázka je otázkou uzavřenou, která již nenavazuje na předcházející otázku. Je zaměřena na názor respondentů, zda si myslím, že by se měl výskytem SPJ někdo zabývat. Z celkového počtu 439 respondentů (100 %) si 388 (88 %) myslí, že by se výskytem SPJ někdo zabývat měl. Zbylých 51 dotázaných (12 %) nejsou stejného názoru, že by se měl někdo zabývat výskytem SPJ. (graf 11)

Graf 11: Myslí si, že by se měl výskytem SPJ někdo zabývat (v %)

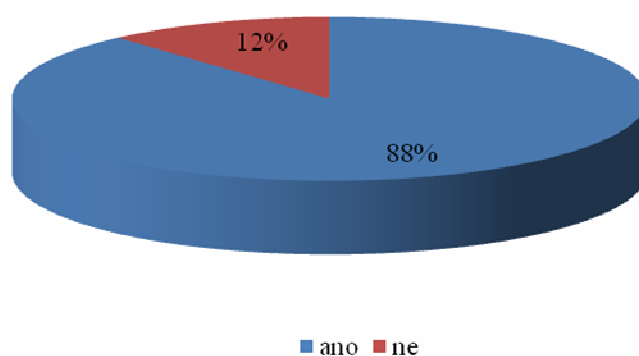

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 12

Tato uzavřená otázka zjišťovala, zda respondenti vědí, na koho se mohou obrátit v případě, že se setkají se SPJ. Z celkového počtu 439 respondentů (100 %) odpovědělo „ano“ 388 dotázaných (88 %) a 58 respondentů (12 %) neví, na koho by se mělo v případě potřeby obrátit. (graf 12)

Graf 12: Víš, na koho se můžeš obrátit v případě, že se setkáš se SPJ (v %)

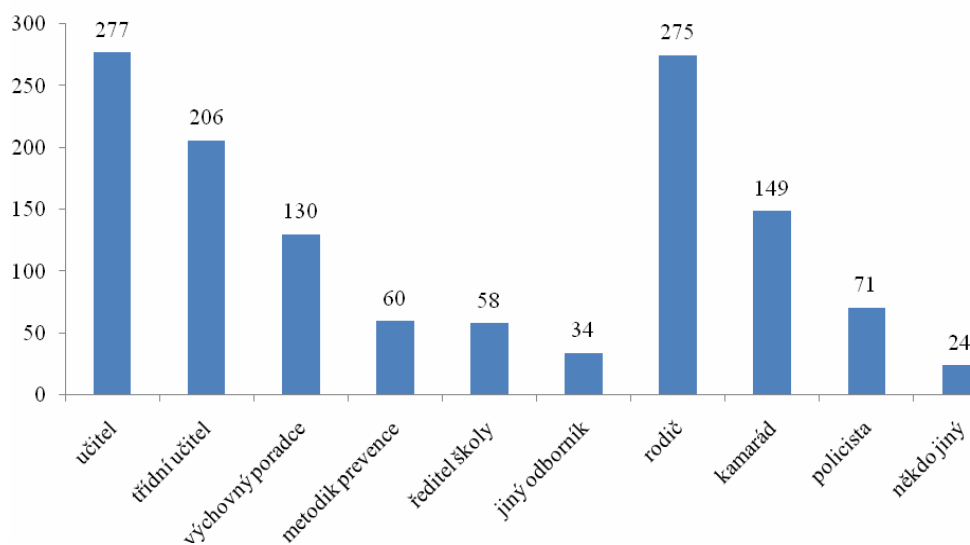
Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 13

Otázka 13 je otázkou polootevřenou. Mapuje, které osoby podávají informace respondentům o tom, na koho se mohou v případě, že se setkají se SPJ, obrátit. Otázka obsahuje deset možností odpovědí, ve kterých jsou vypsány jednotlivé osoby, které mohou podat dané informace. Ti, kteří odpověděli „někdo jiný“, byli požádáni, aby uvedli, kdo jiný je informoval o tom, na koho se mohou obrátit.

Dotazovaní mohli zvolit více možností odpovědí. Celkem odpovídalo 439 respondentů (což je 100 % dotazovaných), kteří označili celkem 1284 odpovědí (100 %). V grafu 13 je uveden výčet osob, které mohly dané informace podat, společně s počty respondentů, kteří danou odpověď zvolili. Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí je uvedeno v následující tabulce. (tabulka 9).

**Graf 13: Kdo tě informoval o tom, na koho se můžeš obrátit
(v absolutních číslech)**

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 9: Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí

Osoby, které podaly dané informace	Počet respondentů (v absolutních číslech)	% ze 100 %
učitel	277	22 %
třídní učitel	206	16 %
výchovný poradce	130	10 %
metodik prevence	60	5 %
ředitel školy	58	4 %
jiný odborník	34	3 %
rodič	275	21 %
kamarád	149	12 %
policista	71	5 %
někdo jiný	24	2 %
CELKEM	1284	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum

Odpověď „někdo jiný“ uvedlo 24 respondentů (100 %). Jednotlivé osoby, které dotazovaní uvedli, že jim podaly informace o tom, na koho se mohou obrátit v případě potřeby, jsou uvedeny v následující tabulce. Dále jsou v tabulce uvedeny počty dotazovaných, kteří zvolili danou odpověď s procentuálním zastoupením jednotlivých odpovědí (tabulka 10)

Tabulka 10: Jiné osoby, které podaly dané informace

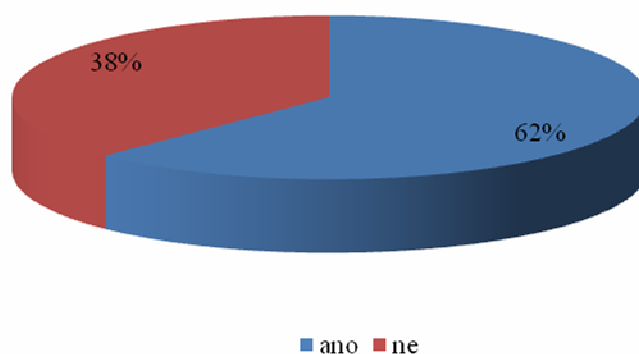
Jiné osoby, které podaly dané informace	Počet respondentů (v absolutních číslech)	% ze 100 %
nikdo	3	13 %
sám na to přišel/a	3	13 %
parta	1	4 %
sdružení STŘED	1	4 %
příbuzní	2	8 %
vychovatelka	1	4 %
sourozenci	5	21 %
prarodiče	2	8 %
přednášející na přednášce	1	4 %
televize	4	17 %
pořad 112	1	4 %
CELKEM	24	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 14

Daná uzavřená otázka zkoumala, zda by respondenti požádali o pomoc svého třídního učitele. Z celkového počtu 439 respondentů (100 %) by 274 z nich (62 %) požádalo o pomoc svého třídního učitele, avšak 165 dotázaných (38 %) by svého třídního učitele o pomoc nepožádalo. (graf 14)

Graf 14: Požádal/a bys o pomoc svého třídního učitele (v %)

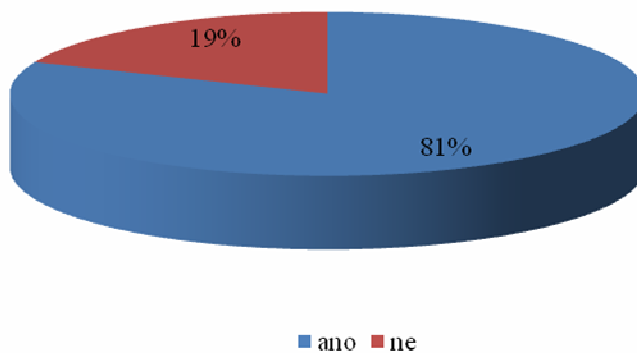

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 15

Následující otázka byla zaměřena na důvěru mezi respondenty a jejich třídními učiteli. Zkoumala, zda respondenti důvěřují svému třídnímu učiteli. Na tuto uzavřenou otázku odpovědělo celkem 439 respondentů (100 %). Těch, kteří odpověděli „ano“, že důvěřují svému třídnímu učiteli, bylo 357 (81 %). Odpověď „ne“ se objevila u 82 respondentů (19 %). (graf 15)

**Graf 15: Důvěřuješ svému třídnímu učiteli
(v %)**

Zdroj: Vlastní výzkum

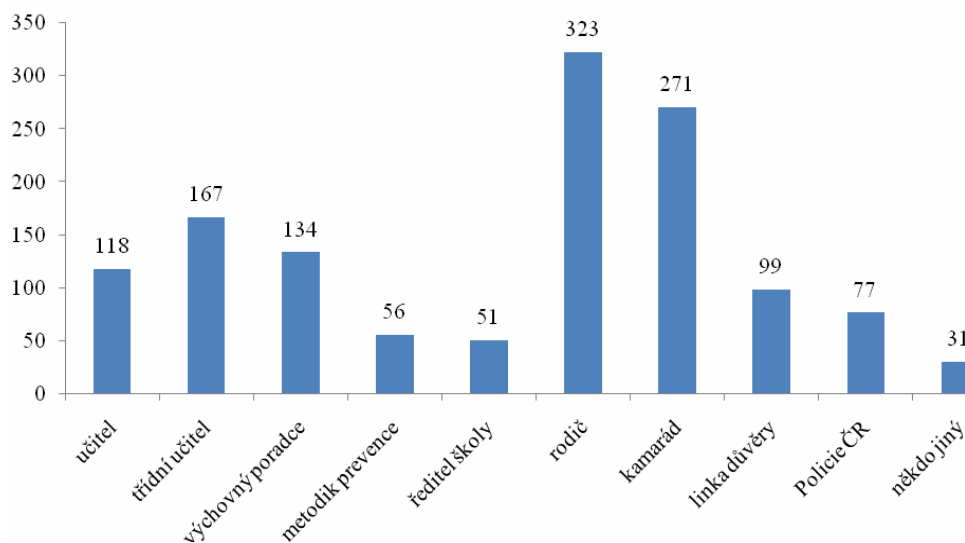

Vyhodnocení otázky 16

Předposlední otázka byla zaměřena na zjištění, na koho by se samotní respondenti obrátili s žádostí o pomoc. Jednalo se o polootevřenou otázku. Dotazovaným bylo nabídnuto deset možností odpovědí. V prvních devíti možných odpovědích je uveden výčet jednotlivých osob, na které by se respondenti mohli obrátit. Ti, kteří odpověděli na desátou možnou odpověď „někdo jiný“, byli požádáni, aby uvedli, na koho jiného by se s žádostí o pomoc obrátili.

Respondenti mohli zvolit více variant odpovědí. Celkový počet 439 respondentů (tedy 100 % dotazovaných) uvedlo 1327 variant odpovědí (100 %). V grafu 16 je uveden výčet osob, na které by se mohli samotní respondenti obrátit, společně s počty respondentů, kteří danou odpověď zvolili. Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí je uvedeno v následující tabulce. (tabulka 11)

Graf 16: Na koho by ses ty sám/a s žádostí o pomoc obrátil/a (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 11: Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí

Osoby, na které by se respondenti obrátili	Počet respondentů (v absolutních číslech)	% ze 100 %
učitel	118	9 %
třídní učitel	167	13 %
výchovný poradce	134	10 %
metodik prevence	56	4 %
ředitel školy	51	4 %
rodič	323	24 %
kamarád	271	21 %
linka důvěry	99	7 %
Policie ČR	77	6 %
někdo jiný	31	2 %
CELKEM	1327	100%

Zdroj: Vlastní výzkum

Odpověď „někdo jiný“ uvedlo 31 dotázaných (100 %). Největší skupinu tvořilo 8 respondentů (26 %), kteří uvedli, že by se s žádostí o pomoc obrátili na příbuzného. Početně těch, kteří by se s žádostí o pomoc obrátili na svého sourozence, bylo stejně jako těch, kteří by požádali o pomoc své prarodiče. Jednalo se vždy o 6 respondentů (19 %). Dále by se respondenti obrátili s žádostí o pomoc na svoji partu, občanské sdružení STŘED v Třebíči, kamarádku, přítele, přítelkyni, vychovatelku, nebo by o pomoc nepožádali nikoho. V následující tabulce je uveden výčet jiných, ne mnou definovaných osob, na které by se dotazovaní obrátili společně s počty respondentů, kteří zvolili danou odpověď a procentuálním zastoupení jednotlivých odpovědí. (tabulka 12).

Tabulka 12: Výčet jiných osob, na které by se respondenti obrátili s žádostí o pomoc

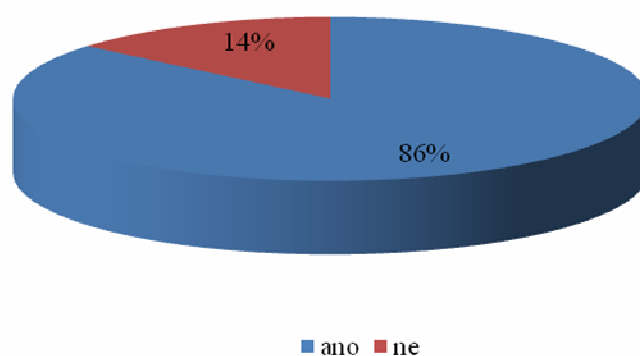
Jiné osoby, na které by se respondenti obrátili	Počet respondentů (v absolutních číslech)	% ze 100 %
na nikoho	4	13 %
parta	1	3 %
sourozenec	6	19 %
sdružení STŘED	1	3 %
kamarád/ka	2	6 %
příbuzní	8	26 %
přítel/kyně	2	6 %
vychovatelka	1	3 %
prarodiče	6	19 %
CELKEM	31	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 17

Poslední uzavřená otázka zjišťovala, zda respondenti znají jméno výchovného poradce své školy. Dotazovaným byly nabídnuty dvě možnosti odpovědí. Z celkového počtu 439 respondentů (100 %) odpovědělo 378 dotazovaných (86 %) kladně a 61 dotazovaných (14 %) záporně. (graf 17)

Graf 17: Znáš jméno výchovného poradce Vaší školy (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

4.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření u třídních učitelů zkoumaných tříd základních škol mikroregionu Moravskobudějovicka

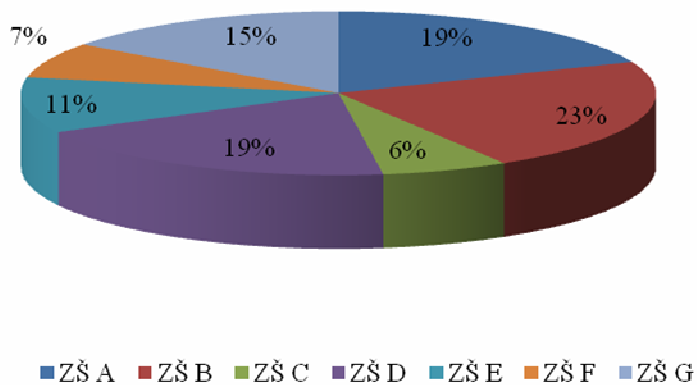
Na otázky jednotlivých dotazníků odpovídalo 26 respondentů, tedy třídní učitelé zkoumaných tříd vybraných ZŠ. Dotazníky zjišťovaly data týkající se dětí II. stupně zkoumaných tříd vybraných ZŠ.

4.2.1 Sociodemografické údaje

Počet dětí II. stupně zkoumaných tříd vybraných ZŠ

První otázka byla zaměřena na počet žáků, kteří navštěvují zkoumané třídy vybraných ZŠ. Zkoumané třídy vybraných ZŠ navštěvuje celkem 511 dětí (100 %). Zkoumané třídy ZŠ A navštěvuje 96 dětí (19 %), ZŠ B 115 dětí (23 %), ZŠ C 33 dětí (6 %), ZŠ D 99 dětí (19 %), ZŠ E 56 dětí (11 %), ZŠ F 36 dětí (7 %) a ZŠ G 76 dětí (15 %). (graf 18)

Graf 18: Počet dětí II. stupně zkoumaných tříd (v %)

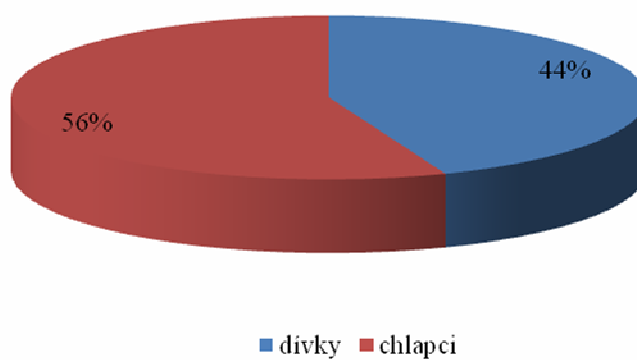

Zdroj: Vlastní výzkum

Pohlaví

Tato otázka se vztahovala k pohlaví dětí II. stupně zkoumaných tříd. Z celkového počtu 511 dětí II. stupně bylo 225 dívek (44 %) a 286 chlapců (56 %). (graf 19)

Graf 19: Pohlaví dětí na II. stupni zkoumaných tříd (v %)

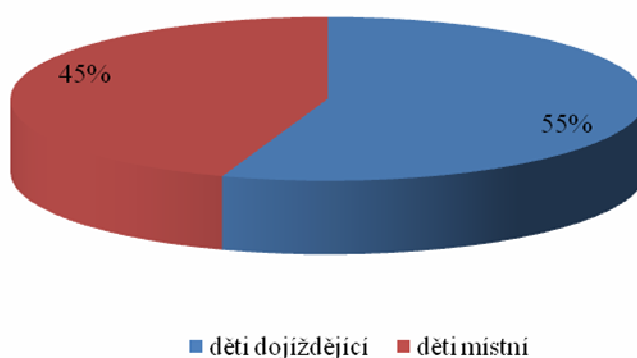

Zdroj: Vlastní výzkum

Děti II. stupně zkoumaných tříd do škol dojíždějící a místní

Otázka 3 zjišťovala, kolik dětí II. stupně zkoumaných tříd do vybraných škol dojíždí a kolik jich ZŠ navštěvuje v místě bydliště. Z celkového počtu 511 dětí II. stupně jich 283 do škol dojíždí (55 %) a 228 (45 %) chodí do školy v místě bydliště. (graf 20)

Graf 20: Děti II. stupně zkoumaných tříd vybraných ZŠ (v %)

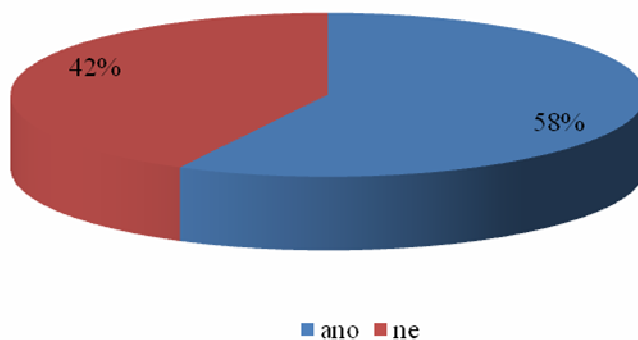
Zdroj: Vlastní výzkum

4.2.2 Otázky týkající se zkoumaného problému

Vyhodnocení otázky 4

Následující uzavřená otázka mapovala, zda se u dětí na II. stupni zkoumaných tříd vybraných ZŠ vyskytl některý ze SPJ. Z celkového počtu 26 respondentů (100 %) 15 dotazovaných (58 %) uvedlo, že se v jejich třídě objevil některý ze SPJ, zbylých 11 respondentů (42 %) uvedlo, že se v jejich třídě žádný SPJ ve zkoumaném období nevyskytl. (graf 21)

**Graf 21: Vyskytl se ve Vaší třídě některý ze SPJ
(v %)**

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 5

Otevřená otázka 5 byla zaměřena na SPJ, které se vyskytly u dětí na II. stupni zkoumaných tříd. Na tuto otázku odpovídalo celkem 15 respondentů (58 %), tedy ti, kteří na předchozí otázku 4 odpověděli „ano“. Následující tabulka popisuje SPJ, které se vyskytly u dětí na II. stupni zkoumaných tříd jednotlivých ZŠ. (tabulka 13)

Tabulka 13: Výskyt SPJ u dětí na II. stupni zkoumaných tříd vybraných ZŠ

Jednotlivé ZŠ	Ročníky	SPJ u dětí na II. stupni zkoumaných tříd
ZŠ A	9. ročník	krádež
ZŠ B	8. ročník	záškoláctví, lhavost, vandalismus, útěk
ZŠ C	7. ročník	záškoláctví, lhavost, agresivita, kouření cigaret
	8. ročník	záškoláctví, kouření cigaret
	9. ročník	záškoláctví, lhavost, vandalství, krádež
ZŠ D	7. ročník	šikana (slovní urážky, rasová nesnášenlivost), agresivita o přestávkách
	9. ročník	záškoláctví, hrubé chování
ZŠ E	6. ročník	záškoláctví
	7. ročník	lhavost, krádež
	8. ročník	záškoláctví, agresivita, šikana, pomluvy, útěky z domova
ZŠ F	6. ročník	kouření cigaret
	8. ročník	kouření cigaret, agresivita
ZŠ G	6. ročník	záškoláctví, lhavost
	7. ročník	lhavost, šikana
	9. ročník	záškoláctví, lhavost, agresivita, šikana, vandalství, krádeže

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 6, 7

Otázka 7 se vztahovala ke zjištění, které ze SPJ u dětí na II. stupni zkoumaných tříd vybraných ZŠ se opakovaly. Následující otázka, otázka 8, se týkala četnosti těchto opakujících se SPJ. Obě dvě otázky byly otevřené, navazovaly na předchozí otázku 5. Odpovědi obou otázek uvádím v následující tabulce. (tabulka 14)

Tabulka 14: Opakující se SPJ u dětí na II. stupni zkoumaných tříd vybraných ZŠ a jejich četnost

Jednotlivé ZŠ	Ročníky	SPJ, které se opakovaly	Četnost jednotlivých SPJ
ZŠ A	9. ročník	krádež	krádež - 2 žáci, každý 1 pokus
ZŠ B	8. ročník	záškoláctví, vandalismus	záškoláctví - 2x, vandalismus - 4x
ZŠ C	7. ročník	záškoláctví, lhavost, agresivita, kouření cigaret	vše často a opakovaně
	8. ročník	záškoláctví, kouření cigaret	kouření cigaret - denně
	9. ročník	záškoláctví, lhavost	záškoláctví - 2x, lhavost - mnohokrát opakovaně
ZŠ D	7. ročník	žádné SPJ se neopakovaly	
	9. ročník	záškoláctví	záškoláctví - 2x
ZŠ E	6. ročník	záškoláctví	záškoláctví - 1x měsíčně
	7. ročník	žádné SPJ se neopakovaly	
	8. ročník	agresivita, šikana, pomluvy	ojediněle
ZŠ F	6. ročník	kouření cigaret	kouření cigaret -2x
	8. ročník	kouření cigaret, agresivita	kouření cigaret - 3x, agresivita - 5x
ZŠ G	6. ročník	lhavost	nevelká
	7. ročník	lhavost, šikana	lhavost - 2x, šikana - 2x
	9. ročník	žádné SPJ se neopakovaly	

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 8

Otevřená otázka 8 žádala třídní učitele zkoumaných tříd o popis jednoho konkrétního příkladu řešení problému s výskytem SPJ. Na tuto otázku odpovědělo celkem 15 třídních učitelů. V následující tabulce jsou uvedeny zkoumané třídy vybraných ZŠ s popisem jednoho konkrétního příkladu řešení problému s výskytem SPJ. (tabulka 15)

Tabulka 15: Konkrétní příklad řešení problému s výskytem SPJ

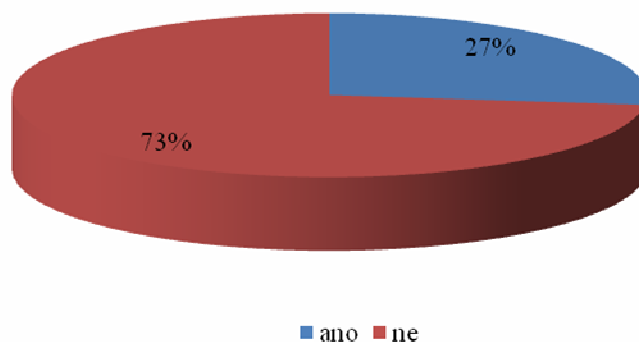
Jednotlivé ZŠ	Ročníky	Konkrétní příklad řešení problému s výskytem SPJ
ZŠ A	9. ročník	krádež - odstranění, zákaz vstupu na místo činu, důtka třídního učitele
ZŠ B	8. ročník	problém řešil třídní učitel, výchovný poradce a Policie ČR
ZŠ C	7. ročník	beseda s odborníky, informovanost rodičů, schůzky se sociálním kurátorem
	8. ročník	záškoláctví - pohovor s rodiči, nařízené omluvenky od lékaře, oznámení sociální pracovníci, zvýšený dohled
	9. ročník	záškoláctví - řešeno ve škole, s rodiči, se sociálním kurátorem
ZŠ D	7. ročník	osobní pohovor se žákem, se třídou v rámci třídnické hodiny, s rodiči
	9. ročník	pohovor s rodičem před vedením školy, zjištění příčin a doporučen psycholog
ZŠ E	6. ročník	rozhovor s žákyní, rozhovor s rodiči
	7. ročník	krádež - spolupráce s ředitelkou školy, rozhovor, domluva
	8. ročník	útěky + záškoláctví - rozbor situace, domluvy, rodiče, sociální pracovníce, sociální kurátor
ZŠ F	6. ročník	kouření cigaret - spojení se s vychovatelkou dětského domova, děvče kouřilo před vyučováním, s dětmi bylo hovořeno o této problematice v rámci třídnických hodin
	8. ročník	promluva s rodiči a rada, kam a na koho se obrátit
ZŠ G	6. ročník	spolupráce s rodiči
	7. ročník	šikana - pohovor s oběma žáky, probrání problému s rodiči, postih v rámci klasifikačního řádu (snížená známka z chování)
	9. ročník	záškoláctví - domluva s žákyní, promluva s jejími rodiči

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 9

Na tuto uzavřenou otázku již odpovídali všichni respondenti. Zjišťovala, zda se na třídního učitele obrátil některý z žáků jeho třídy s problémem výskytu SPJ. Z celkového počtu 26 respondentů (100 %) 7 dotazovaných (27 %) uvedlo, že se na ně některý z žáků jejich třídy obrátil s problémem výskytu SPJ, avšak na 19 respondentů (73 %) se žádný z žáků jejich třídy neobrátil s problémem výskytu SPJ. (graf 22)

Graf 22: Obrátil se na Vás některý z žáků Vaší třídy s problémem výskytu SPJ (v %)

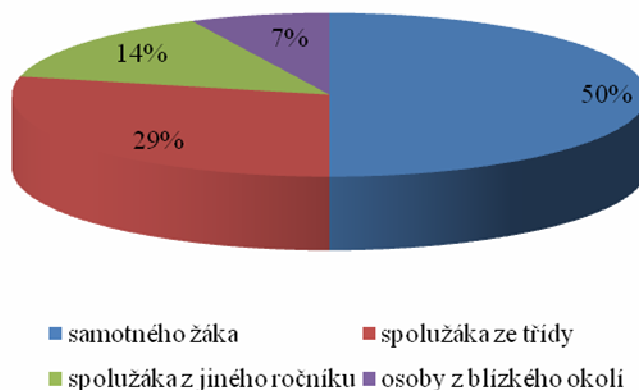
Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 10

Jelikož 7 respondentů odpovědělo na předchozí otázku 9 „ano“, že se na ně obrátil některý z žáků jejich třídy s problémem výskytu SPJ, následující otázka 10 zkoumala, koho se daný SPJ týkal. Jednalo se o otázku polootevřenou. Dotazovaným bylo nabídnuto pět možností odpovědí, přičemž mohli zvolit i více variant odpovědí. Otázka byla zpracována dle procentuálního zastoupení jednotlivých odpovědí.

Respondenti uvedli celkem 14 možností odpovědí (100 %). Odpověď „samotného žáka“ zvolilo 7 třídních učitelů (50 %), „spolužáka ze třídy“ 4 respondenti (29 %), odpověď „spolužáka z jiného ročníku“ uvedli 2 třídní učitelé (14 %), „osoby z blízkého okolí“ vybral 1 respondent (7 %) a odpověď „někoho jiného, prosím uveďte, kdo“ nezvolil žádný třídní učitel (0 %). (graf 23)

Graf 23: Koho se daný SPJ týkal (v %)

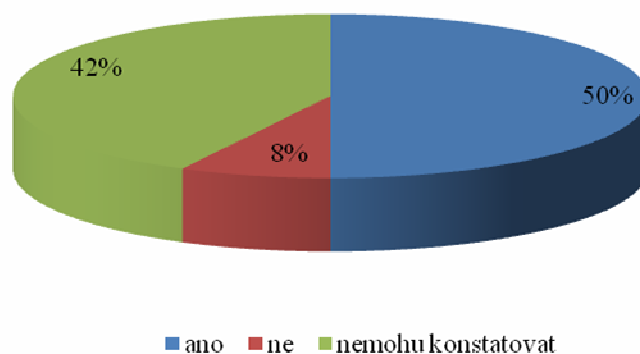
Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 11

Na následující otázku odpovídali již všichni respondenti (tedy 26 respondentů, 100 %). Jednalo se o uzavřenou otázku se třemi možnostmi odpovědí, která zkoumala, zda třídní učitelé zkoumaných tříd řešili problém výskytu SPJ u žáků svých tříd s jejich rodiči. Z celkového počtu 26 respondentů (100 %) odpověď „ano“ zvolilo 13 dotazovaných (50 %), odpověď „ne“ 2 dotazovaní (8 %) a zbylých 11 respondentů

(42 %) uvedlo odpověď „nemohu konstatovat, protože se nevyskytl žádný SPJ ve zkoumaném období“. (graf 24)

Graf 24: Řešil/a jste problém výskytu SPJ u žáků Vaší třídy s jejich rodiči (v %)

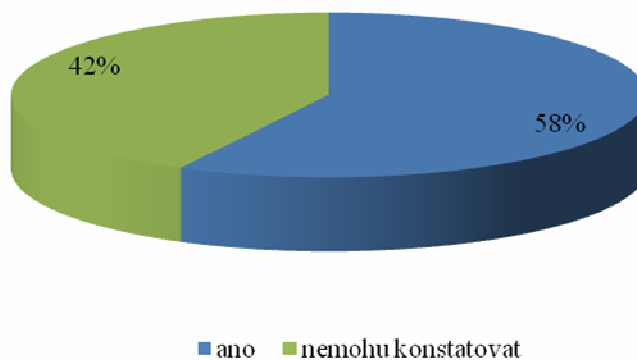

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 12

Otázka 12 zjišťovala, zda jsou respondenti spokojeni s tím, jak řešili výskyt SPJ. Jednalo se o uzavřenou otázku. Z celkového počtu 26 respondentů (100 %) je 15 respondentů (58 %) spokojeno s řešením výskytu SPJ. Žádný z respondentů (0 %) neuvedl, že by spokojen nebyl. A 11 respondentů (42 %) odpovědělo, že nemohou konstatovat, protože se nevyskytl žádný SPJ ve zkoumaném období. (graf 25)

Graf 25: Jste sám/a spokojen/a s tím, jak jste řešil/a výskyt SPJ (v %)

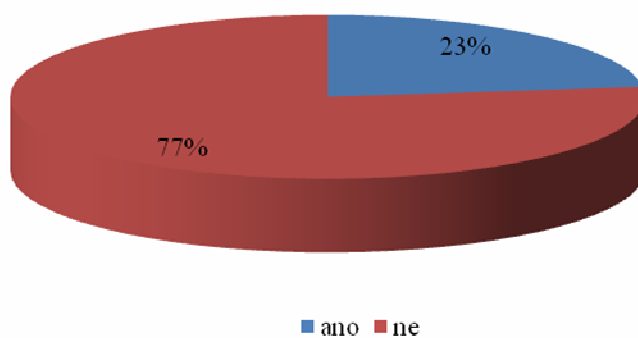

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 13

Následující uzavřená otázka zkoumala názor jednotlivých respondentů na to, zda si myslí, že je problematika SPJ na jejich škole obtížně řešitelný problém. Z celkového počtu 26 dotazovaných (100 %) odpovědělo „ano“ 6 respondentů (23 %) a zbylých 20 respondentů (77 %) uvedlo, že si nemyslí, že je problematika SPJ na jejich škole obtížně řešitelným problémem. (graf 26)

Graf 26: Myslíte si, že je problematika SPJ na Vaší škole obtížně řešitelný problém (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

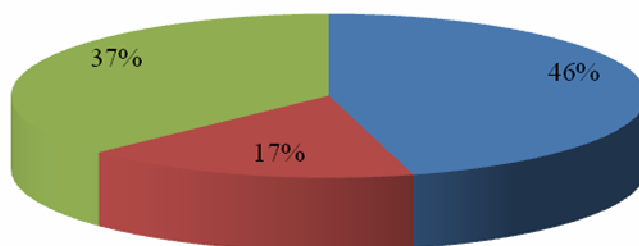

Vyhodnocení otázky 14

Polootevřená otázka 14 se týkala způsobu, jakým sami třídní učitelé podávají informace o problematice SPJ žákům jejich tříd. Respondentům byly nabídnuty tři možnosti odpovědí, přičemž mohli zvolit i více variant.

Dotazovaní uvedli celkem 36 variant odpovědí (100 %). Otázka byla zpracována dle procentuálního zastoupení odpovědí. Odpověď „v rámci výukového předmětu, prosím, uveďte kterého“, zvolilo 16 respondentů (tedy 46 %), „v rámci speciální přednášky“ uvedlo 6 respondentů (17 %) a poslední odpověď „jinak, prosím, uveďte jak“, zvolilo 13 respondentů (37 %). Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí uvádím v grafu. (graf 27)

Graf 27: Jakým způsobem Vy sám/a podáváte informace dětem o problematice SPJ (v %)

■ v rámci výukového předmětu ■ v rámci speciální přednášky ■ jinak

Zdroj: Vlastní výzkum

Odpověď „v rámci výukového předmětu, prosím, uveďte kterého“, zvolilo 16 respondentů (100 %). Výčet jednotlivých výukových předmětů společně s počty třídních učitelů, kteří v daných výukových předmětech podávali informace o problematice SPJ a s procentuálním zastoupením jednotlivých odpovědí je uveden v následující tabulce. (tabulka 16)

Tabulka 16: Výčet jednotlivých výukových předmětů

Výukové předměty	Počet respondentů (v absolutních číslech)	% ze 100 %
rodinná výchova	4	25 %
občanská výchova	2	13 %
rodinná výchova+občanská výchova	1	6 %
osobnostní a sociální výchova	2	13 %
hudební výchova + tělesná výchova	1	6 %
matematika + tělesná výchova	1	6 %
přírodopis + výchova ke zdraví	1	6 %
výchova k občanství + výchova ke zdraví	1	6 %
občanská výchova + přírodopis + prvouka	1	6 %
český jazyk a literatura	1	6 %
doplňkové hodiny	1	6 %
CELKEM	16	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum

Odpověď „jinak, prosím, uveďte jak“, zvolilo 13 respondentů. Následně je popsáno, jakými jinými způsoby třídní učitelé podávají informace o problematice SPJ. V rámci třídních hodin (7 respondentů), v rámci práce třídního učitele, mimo vyučování, diskusí o problému (1 respondent), v rámci přestávek a třídnické práce ve výuce (1 respondent), individuálním pohovorem (1 respondent), v rámci přestávky, dle potřeby i v jiných hodinách (1 respondent), rozhovorem (1 respondent), divadlem, besedou, programy sdružení STŘEDu (1 respondent).

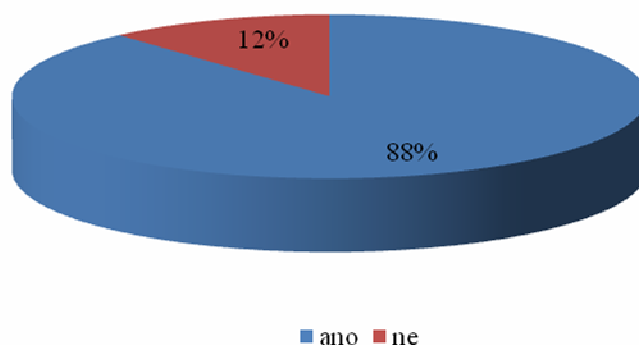
Vyhodnocení otázky 15

Následující uzavřená otázka zkoumala názor třídních učitelů, zda si myslí, že děti zkoumaných tříd vybraných ZŠ rozumí podaným informacím o problematice SPJ. Na tuto otázku odpovědělo všech 26 respondentů (100 %) „ano“, že si myslí, že děti jejich tříd podaným informacím rozumí. Žádný z respondentů (0 %) si nemyslí, že by děti zkoumaných tříd informacím nerozuměly.

Vyhodnocení otázky 16

Uzavřená otázka 16 zjišťovala, zda si třídní učitelé zkoumaných tříd vybraných ZŠ myslí, že mají důvěru u dětí ve svých třídách. Z celkového počtu 26 respondentů (100 %) si 23 dotazovaných (88 %) myslí, že důvěru u dětí v jejich třídách mají a zbylí 2 respondenti (12 %) se domnívají, že jim děti v jejich třídách nedůvěřují. (graf 28)

Graf 28: Myslíte si, že máte důvěru u dětí ve Vaší třídě (v %)

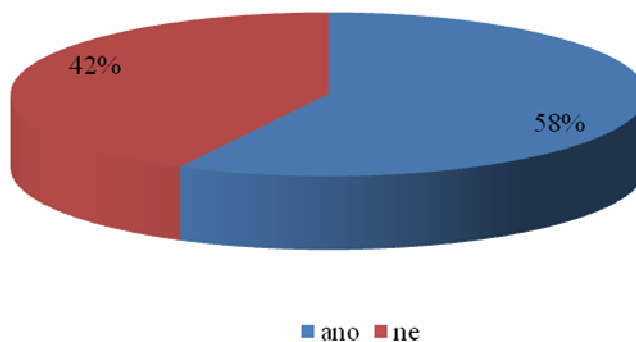

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 17

Otázka 17 navazovala na předchozí otázku a zjišťovala, zda si třídní učitelé ověřili důvěru u dětí ve svých třídách. Jednalo se o otázku polootevřenou. Respondenti měli na výběr dvě možnosti odpovědí. Ti, kteří odpověděli „ano“, byli dále požádáni, aby uvedli, jak si důvěru u dětí svých tříd ověřili. Z celkového počtu 26 respondentů (100 %) jich 15 (58 %) odpovědělo „ano“ a zbylých 11 dotazovaných (42 %) uvedlo, že si neověřili, zda mají důvěru u dětí ve svých třídách. (graf 29)

Graf 29: Ověřil/a jste si, zda máte u dětí ve Vaší třídě důvěru (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Odpověď „ano, prosím, uveďte jak“ zvolilo 15 respondentů. V následující tabulce jsou uvedeny způsoby, jakými si jednotliví třídní učitelé ověřili, zda mají u dětí ve svých třídách důvěru. (tabulka 17)

Tabulka 17: Způsob ověření důvěry třídními učiteli u dětí v jejich třídách

Jednotlivé ZŠ	Ročníky	Ověření důvěry třídními učiteli u dětí ve svých třídách
ZŠ A	6. ročník	v rámci řešení problémů
	7. ročník	svěřují se s problémy, hledají řešení
	8. ročník	pomocí anonymního dotazníku
ZŠ B	6. ročník	svěřují se bez problémů
	7. ročník	pomocí různých aktivit v předmětu osobnostní a sociální výchova
	9. ročník	žáci se svěřují, tím třídní učitel zná i takové věci, které ostatní neznají
ZŠ C	8. ročník	test "Uchování třídního tajemství"
ZŠ D	7. ročník	dotazníkem a praxí (svěřují se)
	9. ročník	pomocí mnou sestaveného dotazníku pro děti
ZŠ E	7. ročník	pomocí mnou sestaveného dotazníku pro děti
	8. ročník	při běžném jednání
	9. ročník	řešení školních i rodinných problémů
ZŠ F	6. ročník	na třídního učitele se obrací děti i jejich rodiče pro pomoc při řešení různých problémů
	7. ročník	pomocí her, sezení v kruhu, povídání
ZŠ G	9. ročník	obracejí se na třídního učitele

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 18

Tato otevřená otázka mapovala způsob, jakým se ve vybraných ZŠ uskutečňuje prevence SPJ. V následující tabulce je uveden popis způsobů uskutečňování prevence SPJ od všech 26 třídních učitelů zkoumaných tříd. (tabulka 18)

Tabulka 18: Popis způsobu uskutečňování prevence SPJ na vybraných ZŠ

Jednotlivé ZŠ	Ročníky	Způsob uskutečňování prevence na ZŠ
ZŠ A	6. ročník	osvěta v různých předmětech (občanská výchova, rodinná výchova, přírodopis, tělesná výchova), třídnické hodiny, důsledné řešení všech přestupků v chování
	7. ročník	přednášky, exkurze, práce ve výuce
	8. ročník	prostřednictvím výchovného poradce
	9. ročník	třídní schůzky
ZŠ B	6. ročník	aktivity v rámci předmětu osobnostní a sociální výchova, přednášky
	7. ročník	semináře, výukové předměty (občanská a rodinná výchova, osobnostní a sociální výchova)
	8. ročník	přednášky, diskuse
	9. ročník	výukové předměty (občanská výchova), nástěnky
ZŠ C	7. ročník	setkání s odborníky (metodik prevence, Policie ČR, zdravotníci, vojenská Policie), návštěva ve speciálních zařízeních
	8. ročník	výukové předměty, besedy, pohovory, filmy
	9. ročník	forma vzdělávání a školení učitelů
ZŠ D	6. ročník	pohovory učitelů s žáky, besedy, přednášky, schránka důvěry
	7. ročník	výukové předměty, třídnické hodiny, besedy, výchovná představení
	8. ročník	přednášky, výukové předměty, nástěnky, spolupráce s Policií ČR
	9. ročník	třídní hodiny, průběžné hodnocení ve třídě, sledování žáků (jejich chování, projevy)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 18: Popis způsobu uskutečňování prevence SPJ - pokračování

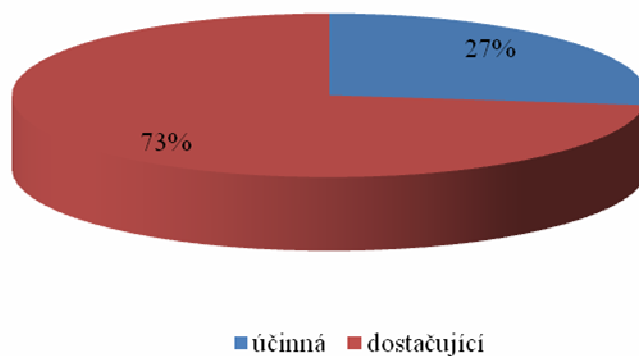
Jednotlivé ZŠ	Ročníky	Způsob uskutečňování prevence na ZŠ
ZŠ E	6. ročník	prostřednictvím výchovného poradce, výukové předměty
	7. ročník	výukových předměty, přednášky
	8. ročník	výukové předměty, besedy, organizovanost kroužků, umět naplnit volný čas, okamžité řešení všech problémů
	9. ročník	přednášky
ZŠ F	6. ročník	rodinná výchova, občanská výchova, výtvarná soutěž, dotazníky s vyhodnocením pro děti a jejich rodiče, hudebně-motivační program
	7. ročník	výukové předměty, mimoškolní aktivity, programy sdružení STŘED
	8. ročník	výukové předměty (výchova ke zdraví, výchova občanství), přednášky
ZŠ G	6. ročník	výukové předměty, besedy, přednášky
	7. ročník	práce třídních učitelů, výchovného poradce - třídní hodiny, přednášky, výukové předměty (občanská výchova, rodinná výchova)
	8. ročník	metodik prevence osobně, nástěnky, sledování chování
	9. ročník	práce v hodinách, přednášky, bohatá nabídka volnočasových aktivit

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 19

Otázka 19 se týkala názoru třídních učitelů na to, jaká je podle nich školou, popřípadě jimi samotnými, uskutečněná prevence SPJ. Respondenti měli na výběr tři varianty odpovědí. Jednalo se o uzavřenou otázku. Z celkového počtu 26 respondentů (100 %) 7 dotazovaných (27 %) uvedlo, že je dle jejich názoru uskutečněná prevence SPJ účinná, 19 respondentů (73 %) označilo školou, popřípadě jimi, uskutečněnou prevenci SPJ za dostačující a žádný z dotazovaných (0 %) neuvedl, že by byla prevence SPJ na jejich škole neúčinná. (graf 30)

Graf 30: Vaší školou, popřípadě Vámi uskutečněná prevence, je dle Vaše názoru (v %)

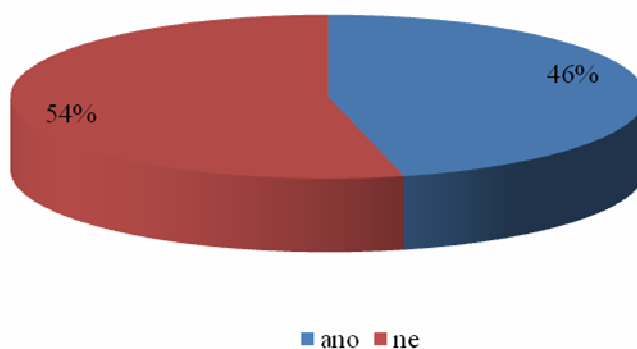
Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 20

Následující otázka zkoumala, zda se třídní učitelé zkoumaných tříd účastní nějakého semináře či školení týkající se problematiky SPJ. Jednalo se o polootevřenou otázku. Na výběr byly dvě možnosti odpovědí a ti, kteří odpověděli „ano, prosím, uveďte název semináře“, byli dotázáni, zda by mohli uvést název semináře či školení. (viz následující tabulka 19) Z celkového počtu 26 respondentů (100 %) 12 dotazovaných, tedy 46 % uvedlo, že se účastní seminářů či školení týkající se problematiky SPJ a 14 respondentů (54 %) se žádného semináře či školení na danou problematiku nezúčastnilo. (graf 31)

Graf 31: Účastníte se Vy, jako třídní učitel/ka, nějakého semináře či školení týkající se problematiky SPJ (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 19: Názvy seminářů či školení, kterých se třídní učitelé účastnili

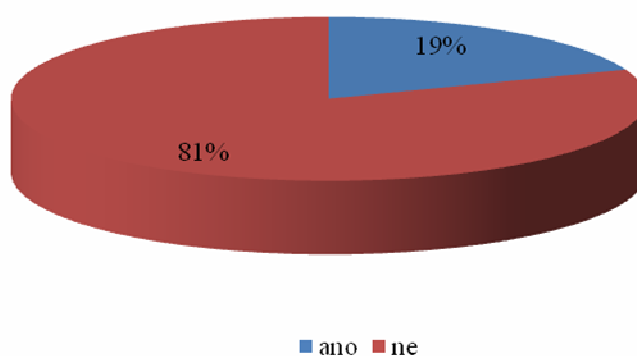
Jednotlivé ZŠ	Ročníky	Semináře, kterých se třídní učitelé účastnili
ZŠ A	7. ročník	Krizové situace
	9. ročník	Řešení problémů v třídním kolektivu
ZŠ B	6. ročník	Šikana - Vrstevnický program a sociální potřeba dětí, Učitel v ohrožení, Pasti na teenagery
	7. ročník	Semináře s Mgr. Petrem Hrochem
	8. ročník	Drogová závislost
ZŠ C	7. ročník	MIŠ, seminář s vojenskou policií
	8. ročník	MIŠ, Šikana, Drogy
	9. ročník	MIŠ
ZŠ E	9. ročník	Komunikace - T. Kopřivová
ZŠ F	7. ročník	Agresivní chování u žáků
ZŠ G	7. ročník	Šikana, Agresivita, Alkoholová a drogová závislost
	9. ročník	Setkání metodiků prevence

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 21

Uzavřená otázka 21 se vztahovala k tomu, zda jsou semináře či školení o problematice SPJ pro třídní učitele povinná. Z celkového počtu 26 dotazovaných (100 %) 5 respondentů (19 %) uvedlo, že tato školení či semináře jsou povinná, pro ostatních 21 respondentů (81 %) tato školení či semináře povinná nejsou. (graf 32)

Graf 32: Jsou pro Vás tyto semináře či školení povinná (v %)

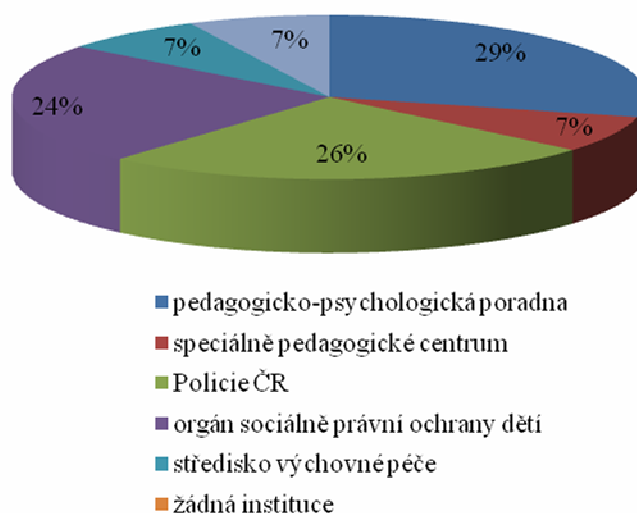
Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 22

Předposlední otázka zjišťovala, s kterými institucemi spolupracují vybrané ZŠ při řešení problematiky SPJ. Jednalo se o polootevřenou otázku. Respondenti měli na výběr sedm možností odpovědí, přičemž mohli zvolit i více variant odpovědí. Ti, kteří uvedli poslední možnou odpověď „jiná instituce, prosím, uveďte která“, byli požádáni, aby uvedli, s kterou jinou institucí jejich škola spolupracuje. Otázka byla zpracována dle procentuálního zastoupení jednotlivých odpovědí.

Celkový počet 26 dotazovaných zvolilo celkem 83 možností odpovědí (100 %). Odpověď „pedagogicko-psychologická poradna“ uvedlo 24 respondentů (29 %), odpověď „speciálně pedagogické centrum“ 6 respondentů (7 %), „Policie ČR“ 21 respondentů (26 %), „orgán sociálně právní ochrany dětí“ 20 respondentů (24 %), „středisko výchovné péče“ 6 respondentů (7 %), „žádná instituce“ 0 respondentů (0 %), odpověď „jiná instituce, prosím, uveďte která“, zvolilo 6 respondentů (7 %). Za jinou instituci uvedli třídní učitelé v jednom případě obecní úřad v místě vybrané ZŠ a v pěti případech uvedli sdružení STŘED. Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí je uvedeno v grafu. (graf 33)

Graf 33: S kterými institucemi spolupracuje Vaše škola při řešení problematiky SPJ (v %)

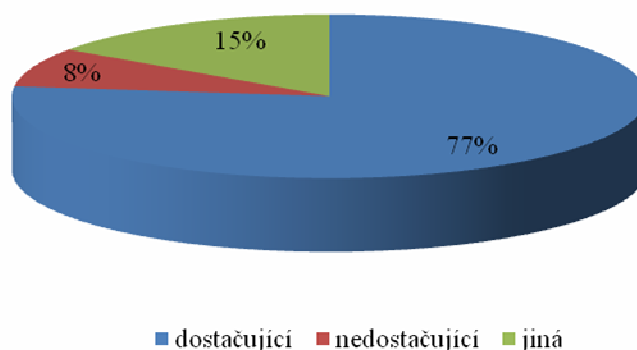
Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 23

Poslední otázka mapovala názor jednotlivých respondentů, jaká je účinnost spolupráce vybraných ZŠ se spolupracujícími institucemi. Jednalo se o polootevřenou otázku. Dotazovaní měli na výběr tři možnosti odpovědí. Ti, kteří uvedli poslední možnou odpověď „jiná instituce, prosím, uveďte jaká“, byli požádáni, aby uvedli, jaká je dle jejich názoru účinnost spolupráce jejich škol s danými institucemi při řešení problematiky SPJ.

Z celkového počtu 26 respondentů (100 %) 20 dotazovaných (77 %) uvedlo, že je účinnost spolupráce dostačující, 2 respondenti (8 %) uvedli, že je nedostačující, a zbylí 4 dotazovaní (15 %) uvedli odpověď „jiná“. Tito 4 respondenti považují spolupráci jednak za krátkodobě účinnou, dále za částečnou, za přiměřenou a poslední respondent za dostačující, ale bez podpory výchovy v rodině za málo účinnou. (graf 34)

Graf 34: Účinnost spolupráce vybraných ZŠ s institucemi při řešení problematiky SPJ je dle názoru třídních učitelů (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

4.3 Vyhodnocení dotazníkového šetření u výchovných poradců základních škol mikroregionu Moravskobudějovicka

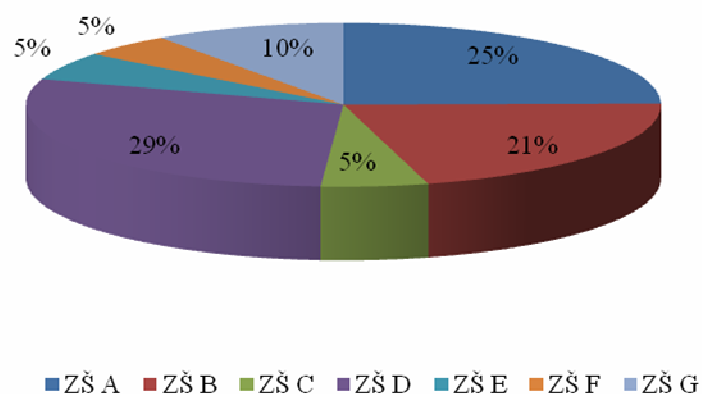
Na otázky jednotlivých dotazníků odpovídali vždy všichni respondenti, tedy všech sedm výchovných poradců vybraných ZŠ. Dotazníky zjišťovaly data týkající se dětí II. stupně vybraných ZŠ.

4.3.1 Sociodemografické údaje

Počet dětí na vybraných ZŠ

První otázka byla zaměřena na počet žáků, kteří navštěvují vybrané ZŠ. Vybrané ZŠ navštěvuje celkem 1.945 dětí (100 %). ZŠ A navštěvuje 482 dětí (25 %), ZŠ B 407 dětí (21 %), ZŠ C 106 dětí (5 %), ZŠ D 562 dětí (29 %), ZŠ E 108 dětí (5 %), ZŠ F 90 dětí (5 %) a ZŠ G 190 dětí (10 %). (graf 35)

Graf 35: Počty dětí navštěvující vybrané ZŠ (v %)

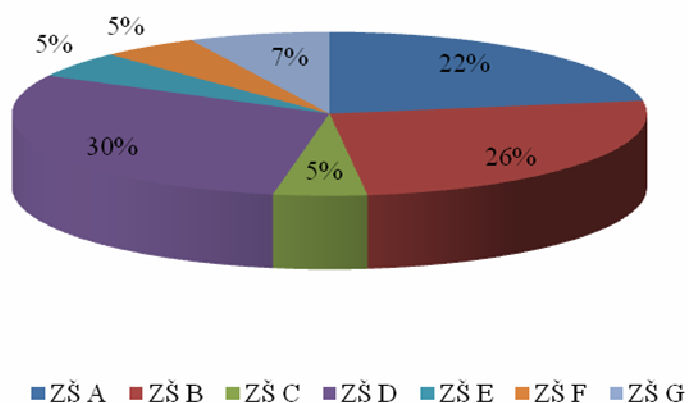

Zdroj: Vlastní výzkum

Počet dětí na II. stupni vybraných ZŠ

Otázka 2 zjišťovala, kolik dětí navštěvuje II. stupeň vybraných ZŠ. II. stupeň vybraných ZŠ navštěvuje celkem 1.069 dětí. Na ZŠ A navštěvuje II. stupeň 240 dětí (22 %), na ZŠ B 274 dětí (26 %), na ZŠ C 51 dětí (5 %), na ZŠ D 319 dětí (30 %), na ZŠ E 55 dětí (5 %), na ZŠ F 53 dětí (5 %), na ZŠ G 77 dětí (7 %). (graf 36)

**Graf 36: Počty dětí na II. stupni vybraných ZŠ
(v %)**

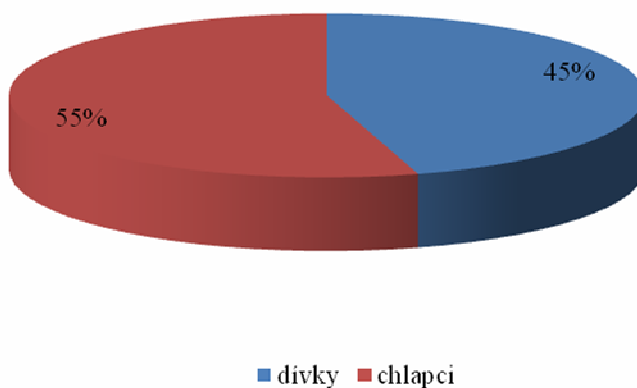

Zdroj: Vlastní výzkum

Pohlaví

Tato otázka se vztahovala k pohlaví dětí II. stupně na vybraných ZŠ. Z celkového počtu 1069 dětí II. stupně bylo 485 dívek (45 %) a 584 chlapců (55 %). (graf 37)

Graf 37: Pohlaví dětí na II. stupni vybraných ZŠ

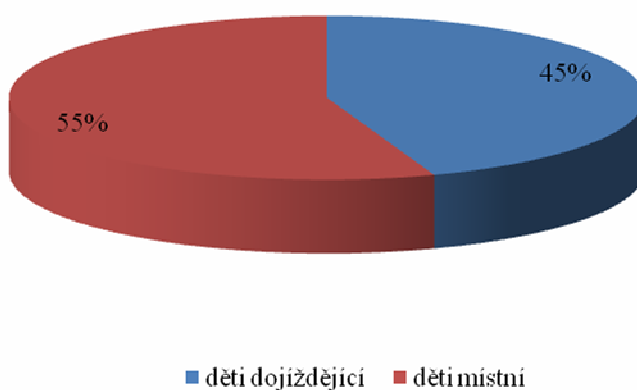

Zdroj: Vlastní výzkum

Děti II. stupně do škol dojíždějící a místní

Otázka 4 zjišťovala, kolik dětí II. stupně do vybraných škol dojíždí a kolik jich ZŠ navštěvuje v místě bydliště. Z celkového počtu 1069 dětí II. stupně jich 476 do škol dojíždí (45 %) a 593 (55 %) chodí do školy v místě bydliště. (graf 38)

Graf 38: Děti II. stupně vybraných ZŠ (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

4.3.2 Otázky týkající se zkoumaného problému

Vyhodnocení otázky 5

Následující uzavřená otázka mapovala, zda se u dětí na II. stupni vybraných ZŠ vyskytl některý ze SPJ. Všechny sedm výchovných poradců uvedlo, že se ve zkoumaném období u dětí na II. stupni SPJ objevily. Tedy odpověď „ano“ byla 100 %.

Vyhodnocení otázky 6

Otevřená otázka 6 byla zaměřena na SPJ, které se vyskytly u dětí na II. stupni vybraných ZŠ. Následující tabulka popisuje SPJ, které se vyskytly u dětí na II. stupni jednotlivých ZŠ. (tabulka 20)

Tabulka 20: Výskyt SPJ u dětí na II. stupni vybraných ZŠ

Jednotlivé ZŠ	SPJ u dětí na II. stupni
ZŠ A	záškoláctví, krádež
ZŠ B	záškoláctví, krádež, agresivita, šikana, kouření cigaret, anorexie, útoky
ZŠ C	záškoláctví, agresivita
ZŠ D	záškoláctví, krádež, agresivita, šikana, lhavost, vandalství
ZŠ E	záškoláctví, agresivita, šikana
ZŠ F	šikana, kouření cigaret
ZŠ G	záškoláctví, agresivita, šikana, alkoholismus, lhavost, kouření cigaret, mentální anorexie

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 7, 8

Otázka 7 se vztahovala ke zjištění, které ze SPJ u dětí na II. stupni vybraných ZŠ se opakovaly. Následující otázka, otázka 8, se týkala četnosti těchto opakujících se SPJ. Obě dvě otázky byly otevřené. Odpovědi obou otázek uvádím v následující tabulce. (tabulka 21)

Tabulka 21: Opakující se SPJ u dětí na II. stupni vybraných ZŠ a jejich četnost

Jednotlivé ZŠ	SPJ, které se opakovaly	Četnost jednotlivých SPJ
ZŠ A	záškoláctví, krádež	záškoláctví - 3x, krádež - 3x
ZŠ B	záškoláctví, krádež, agresivita, šikana, kouření cigaret	každý rok se několikrát opakují
ZŠ C	záškoláctví, agresivita	4 případy za rok
ZŠ D	záškoláctví, krádež, agresivita, šikana, lhavost, vandalství	agresivita, lhavost, záškoláctví - stále, vandalství, krádeže - ojediněle, šikana - 5x
ZŠ E	agresivita	ojediněle
ZŠ F	šikana, kouření cigaret	šikana - 3x, kouření cigaret - 4x
ZŠ G	záškoláctví, agresivita, šikana, alkoholismus, lhavost, kouření cigaret	záškoláctví - 3x, agresivita - 2x, šikana - 2x, alkoholismus - 2x, lhavost - 3x, kouření cigaret - 2x

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 9

Otevřená otázka 9 žádala výchovné poradce o popis jednoho konkrétního příkladu řešení problému s výskytem SPJ. V následující tabulce jsou uvedeny vybrané ZŠ s popisem jednoho konkrétního příkladu řešení problému s výskytem SPJ. (tabulka 22)

Tabulka 22: Konkrétní příklad řešení problému s výskytem SPJ

Jednotlivé ZŠ	Konkrétní příklad řešení problému s výskytem SPJ
ZŠ A	krádež - informace rodičům, domluva a náprava škody
ZŠ B	záškoláctví - informace rodičů, dále se problémem zabývala výchovná komise, sociální kurátor a pedagogická rada
ZŠ C	záškoláctví - pohovory s rodiči, výchovná komise, podání informací sociálnímu odboru, schůzka se sociálním kurátorem
ZŠ D	záškoláctví - jelikož se nezdařil kontakt s rodiči, celá věc byla předána sociálnímu kurátorovi
ZŠ E	agresivita - rozbor situace, domluvy a snaha vyřešit problém, rodiče, sociální kurátor
ZŠ F	šikana - pohovor s šikanovaným, s jeho matkou, pohovor s šikanujícími a jejich rodiči, výchovné opatření (snížená známka z chování)
ZŠ G	šikana - pohovor s oběma žáky, jejich rodiči, potrestání v rámci klasifikačního řádu (snížená známka z chování)

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 10

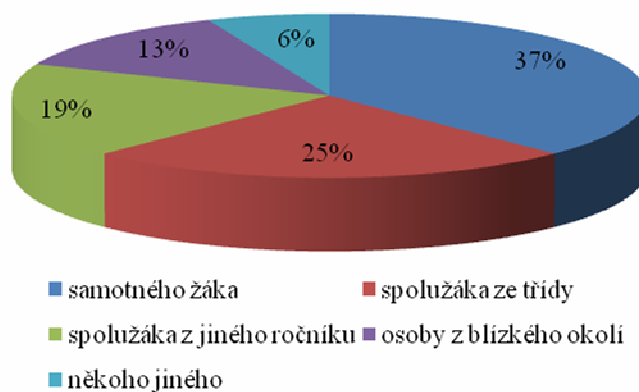
Následující uzavřená otázka zkoumala, zda se na výchovného poradce obrátil některý z žáků II. stupně vybraných ZŠ s problémem výskytu SPJ. Všechny sedm poradců odpovědělo „ano“ (100 %).

Vyhodnocení otázky 11

Jelikož všichni dotazovaní odpověděli na předchozí otázku 10 „ano“, že se na ně obrátil některý z žáků II. stupně s problémem výskytu SPJ, následující otázka 11 zkoumala, koho se daný SPJ týkal. Jednalo se o otázku polootevřenou. Dotazovaným bylo nabídnuto pět možností odpovědí, přičemž mohli zvolit i více variant odpovědí. Otázka byla zpracována dle procentuálního zastoupení jednotlivých odpovědí.

Respondenti uvedli celkem 16 možností odpovědi (100 %). Odpověď „samotného žáka“ zvolilo 6 výchovných poradců (37 %), „spolužáka ze třídy“ 4 respondenti (25 %), odpověď „spolužáka z jiného ročníku“ uvedli 3 výchovní poradci (19 %), „osoby z blízkého okolí“ vybrali 2 respondenti (13 %) a odpověď „někoho jiného, prosím, uveďte koho“, zvolil 1 výchovný poradce (6 %). (graf 39)

Graf 39: Koho se daný SPJ týkal (v %)

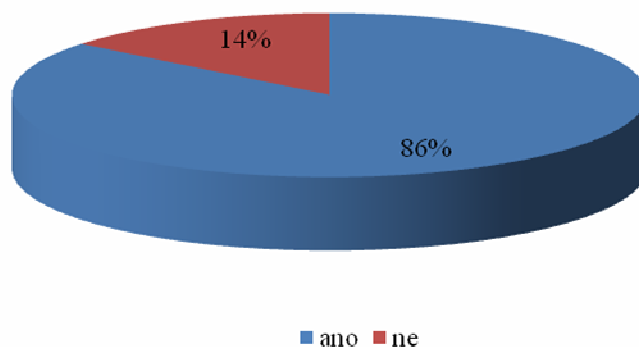
Zdroj: Vlastní výzkum

Odpověď „někoho jiného, prosím, uveďte koho“, zvolil 1 výchovný poradce a uvedl, že daný SPJ se týkal rodiče.

Vyhodnocení otázky 12

Uzavřená otázka 12 zkoumala, zda výchovní poradci řešili problém výskytu SPJ u žáků na II. stupni vybraných ZŠ s jejich rodiči. Z celkového počtu 7 respondentů (100 %) odpověď „ano“ zvolilo 6 dotazovaných (86 %) a zbylý 1 respondent (14 %) uvedl, že problém výskytu SPJ u dětí na II. stupni jejich ZŠ s jejich rodiči neřešil. (graf 40)

Graf 40: Řešil/a jste problém výskytu SPJ u dětí II. stupně s jejich rodiči (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

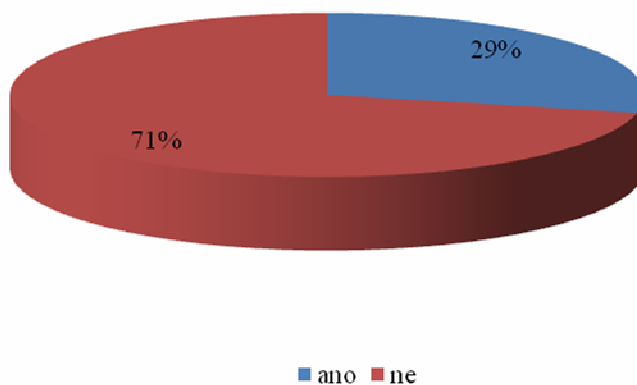
Vyhodnocení otázky 13

Otázka 13 zjišťovala, zda jsou respondenti spokojeni s tím, jak řešili výskyt SPJ. Jednalo se o uzavřenou otázku. Z celkového počtu 7 respondentů (100 %) je všech 7 výchovných poradců (100 %) spokojeno s řešením výskytu SPJ. Žádný z respondentů (0 %) neuvedl, že by spokojen nebyl.

Vyhodnocení otázky 14

Následující uzavřená otázka zkoumala názor jednotlivých respondentů na to, zda si myslí, že je problematika SPJ na jejich škole obtížně řešitelný problém. Z celkového počtu 7 dotazovaných (100 %) odpověděli „ano“ 2 respondenti (29 %) a zbylých 5 respondentů (71 %) uvedlo, že si nemyslí, že je problematika SPJ na jejich škole obtížně řešitelným problémem. (graf 41)

Graf 41: Myslíte si, že je problematika SPJ obtížně řešitelný problém (v %)

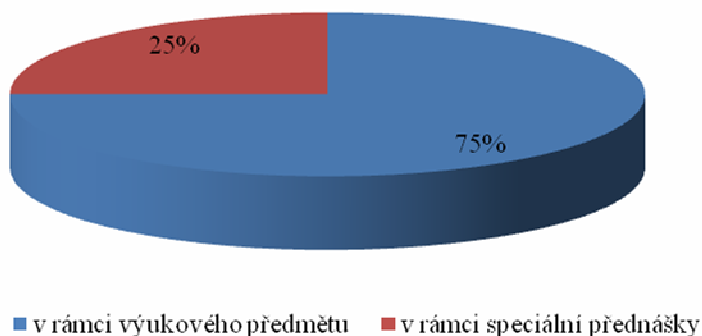
Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 15

Polootevřená otázka 15 se týkala způsobu, jakým sami výchovní poradci podávají informace o problematice SPJ dětem na II. stupni. Respondentům byly nabídnuty tři možnosti odpovědí, přičemž mohli zvolit i více variant. Otázka byla zpracována dle procentuálního zastoupení jednotlivých odpovědí.

Dotazovaní uvedli celkem 8 variant odpovědí (100 %). Odpověď „v rámci výukového předmětu, prosím, uveďte kterého“, zvolilo 6 respondentů (75 %), „v rámci speciální přednášky“ uvedli 2 respondenti (25 %) a poslední odpověď „jinak, prosím, uveďte jak“, nezvolil žádný respondent (0 %). (graf 42)

Graf 42: Jakým způsobem Vy sám/a podáváte informace dětem na II. stupni o problematice SPJ (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Odpověď „v rámci výukového předmětu, prosím, uveďte kterého“, zvolilo 6 respondentů. Jako výukový předmět rodinnou výchovu uvedli 4 respondenti, rodinnou výchovu společně s občanskou výchovou uvedl 1 respondent a občanskou výchovu s doplňující hodinou 1 respondent.

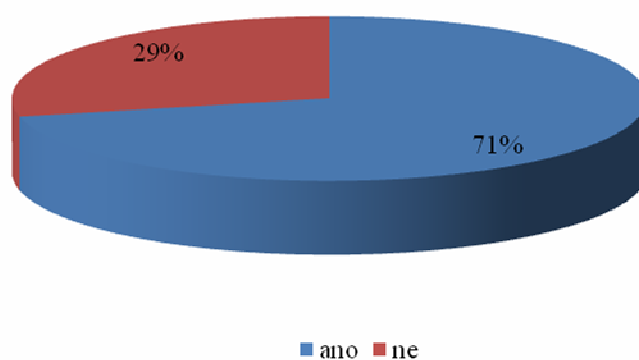
Vyhodnocení otázky 16

Následující uzavřená otázka zkoumala názor výchovných poradců, zda si myslí, že děti II. stupně vybraných ZŠ rozumí podaným informacím o problematice SPJ. Na tuto otázku odpovědělo všech 7 respondentů (100 %) „ano“, myslí si, že děti II. stupně podaným informacím rozumí. Žádný z respondentů (0 %) si nemyslí, že by děti II. stupně informacím nerozuměly.

Vyhodnocení otázky 17

Uzavřená otázka 17 zjišťovala, zda si výchovní poradci vybraných ZŠ myslí, že mají důvěru u dětí na II. stupni. Z celkového počtu 7 respondentů (100 %) si 5 dotazovaných (71 %) myslí, že důvěru u dětí na II. stupni mají a zbylí 2 respondenti (29 %) se domnívají, že jim děti na II. stupni nedůvěřují. (graf 43)

Graf 43: Myslíte si, že máte důvěru u dětí na II. stupni Vaší školy (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 18

Tato otevřená otázka mapovala způsob, jakým se ve vybraných ZŠ uskutečňuje prevence SPJ. V následující tabulce je uveden popis způsobů uskutečňování prevence SPJ od všech 7 výchovných poradců na vybraných ZŠ. (tabulka 23)

Tabulka 23: Popis způsobu uskutečňování prevence SPJ na vybraných ZŠ

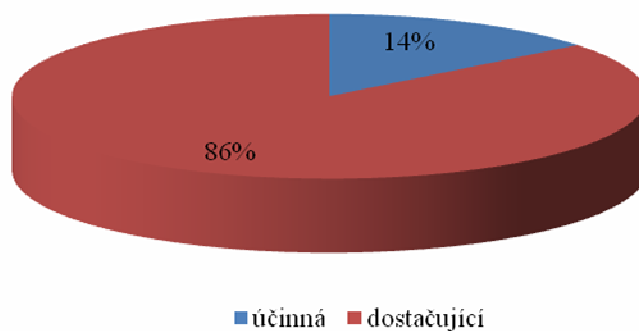
Jednotlivé ZŠ	Způsob uskutečňování prevence na ZŠ
ZŠ A	v hodinách rodinné výchovy formou prezentace a promítání filmových ukázek, rozhovory, vytváření vlastních žakovských prezentací
ZŠ B	volnočasové aktivity, přednášky, diskuse
ZŠ C	přednášky a besedy, intervenční programy, akce STŘEDu, zdravotnice z Třebíče
ZŠ D	besedy, výuka, mimoškolní akce
ZŠ E	výukové programy, besedy, okamžité řešení všech problémových situací, zajištění volnočasových aktivit
ZŠ F	výuka v předmětech, zapojení do výtvarné soutěže, dotazníky s vyhodnocením pro děti a jejich rodiče, hudebně-motivační program
ZŠ G	práce třídních učitelů, výchovných poradců, speciální přednášky, výuka v předmětech (občanská a rodinná výchova)

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 19

Otázka 19 se týkala názoru výchovných poradců na to, jakou měrou se podle jejich názoru školou, popřípadě jimi samotnými, uskutečňuje prevence SPJ. Respondenti měli na výběr tři varianty odpovědí. Jednalo se o uzavřenou otázku. Z celkového počtu 7 respondentů (100 %) 1 dotazovaný (14 %) uvedl, že je dle jeho názoru uskutečněná prevence SPJ účinná, 6 respondentů (86 %) označilo školou, popřípadě jimi uskutečněnou prevenci SPJ, za dostačující a žádný z dotazovaných (0 %) neuvedl, že by byla prevence SPJ na jejich škole neúčinná. (graf 44)

Graf 44: Vaší školou, popřípadě Vámi uskutečněná prevence, je dle Vašeho názoru (v %)

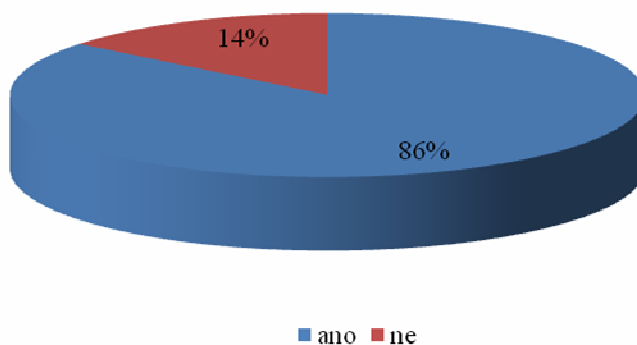

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 20

Následující otázka zkoumala, zda se výchovní poradci účastní nějakého semináře či školení týkající se problematiky SPJ. Jednalo se o polootevřenou otázku. Na výběr byly dvě možnosti odpovědí a ti, kteří odpověděli „ano, prosím, uveďte název semináře“, byli dotázáni, zda by mohli uvést název semináře či školení. Z celkového počtu 7 respondentů (100 %) 6 dotazovaných, tedy 86 % uvedlo, že se účastní seminářů či školení týkajících se problematiky SPJ a 1 respondent (14 %) se žádného semináře či školení s danou problematikou nezúčastnil. (graf 45) V tabulce 24 jsou uvedeny názvy seminářů či školení, kterých se výchovní poradci na jednotlivých školách účastnili.

Graf 45: Účastníte se Vy, jako výchovní poradce, nějakého semináře či školení týkající se problematiky SPJ (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 24: Názvy seminářů či školení, kterých se výchovní poradci účastnili

Jednotlivé ZŠ	Semináře, kterých se výchovní poradci účastnili
ZŠ A	Šikana, Krizové situace ve výuce
ZŠ B	Nadace podané ruce, Okresní komise
ZŠ C	MIŠ - pilotní projekt vzdělávání 2007 -2008
ZŠ D	Sociálně právní ochrana dětí, legislativa na ZŠ
ZŠ E	Pravidelné semináře pro drogové preventisty (2x ročně), Šikana, Agresivita, Komunikace (Kopřiva), semináře organizované sdružením STŘED
ZŠ F	výchovní poradce této školy se žádného semináře či školení neúčastnil
ZŠ G	Šikana, agresivita, alkoholová a drogová závislost

Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 21

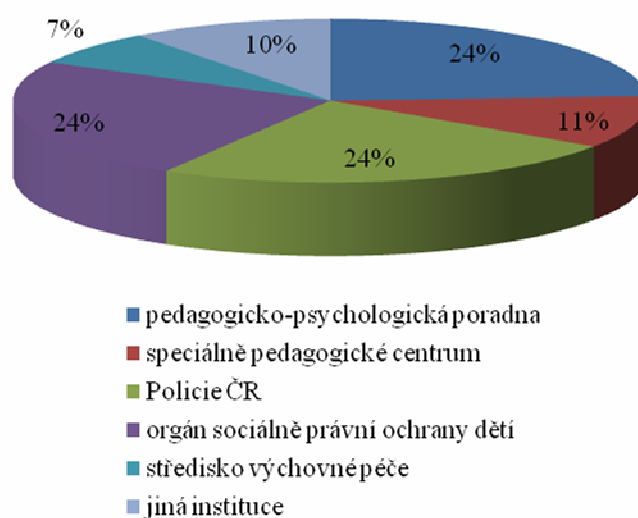
Uzavřená otázka 21 se vztahovala k tomu, zda jsou semináře či školení o problematice SPJ pro výchovní poradce povinná. Všechny 7 respondentů (100 %) uvedlo, že tato školení či semináře nejsou povinná. Odpověď „ne“ byla tedy zastoupena 100 %.

Vyhodnocení otázky 22

Předposlední otázka zjišťovala, s kterými institucemi spolupracují vybrané ZŠ při řešení problematiky SPJ. Jednalo se o polootevřenou otázku. Respondenti měli na výběr sedm možností odpovědí, přičemž mohli zvolit i více variant odpovědí. Ti, kteří uvedli poslední možnou odpověď „jiná instituce, prosím, uveďte která“, byli požádáni, aby uvedli, s kterou jinou institucí jejich škola spolupracuje. Otázka byla zpracována dle procentuálního zastoupení jednotlivých odpovědí.

Celkový počet 7 dotazovaných zvolilo celkem 29 možností odpovědi (100 %). Odpověď „pedagogicko-psychologická poradna“ uvedlo 7 respondentů (24 %), odpověď „speciálně pedagogické centrum“ 3 respondenti (11 %), „Policie ČR“ 7 respondentů (24 %), „orgán sociálně právní ochrany dětí“ 7 respondentů (24 %), „středisko výchovné péče“ 2 respondenti (7 %), „žádná instituce“ 0 respondentů (0 %), odpověď „jiná instituce, prosím, uveďte která“, zvolili 3 respondenti (10 %). Za jinou instituci uvedli výchovní poradci vždy v jednom případě hasiče, sdružení STŘED, obecní úřad v místě vybrané ZŠ. Procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí je uvedeno v grafu. (graf 46)

Graf 46: S kterými institucemi spolupracuje Vaše škola při řešení problematiky SPJ (v %)

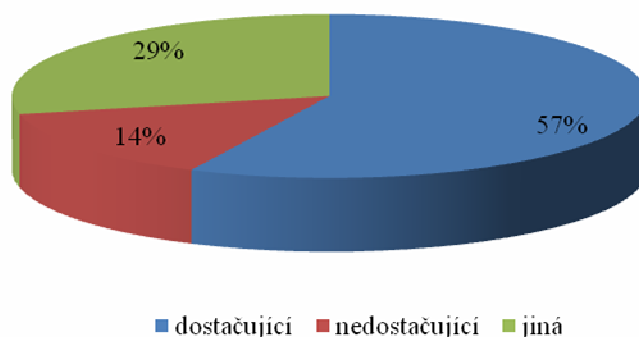
Zdroj: Vlastní výzkum

Vyhodnocení otázky 23

Poslední otázka mapovala názor jednotlivých respondentů, jaká je účinnost spolupráce vybraných ZŠ se spolupracujícími institucemi. Jednalo se o polootevřenou otázku. Dotazovaní měli na výběr tři možnosti odpovědí. Ti, kteří uvedli poslední možnou odpověď „jiná instituce, prosím, uveďte jaká“ byli požádáni, aby uvedli, jaká je dle jejich názoru účinnost spolupráce jejich škol s danými institucemi při řešení problematiky SPJ.

Z celkového počtu 7 respondentů (100 %) 4 dotazovaní (57 %) uvedli, že je účinnost spolupráce dostačující, 1 respondent (14 %) uvedl, že je nedostačující, a zbylí 2 dotazovaní (29 %) uvedli odpověď „jiná“. Jeden z těchto 2 respondentů považuje spolupráci za účinnou, ale jen krátkodobě, druhý ji považuje za uspokojivou vzhledem k současným možnostem školy a času. (graf 47)

Graf 47: Účinnost spolupráce vybraných ZŠ s institucemi při řešení problematiky SPJ je dle názoru výchovných poradců (v %)

Zdroj: Vlastní výzkum

4.4 Vyhodnocení sekundární analýzy dat dokumentů na orgánu sociálně právní ochrany dětí

Následující tabulka popisuje výskyt SPJ u dětí II. stupně vybraných ZŠ. Dané informace byly získány studiem adekvátních dokumentů u kurátora pro mládež na OSPODu v Moravských Budějovicích. (tabulka 25)

Tabulka 25: Výskyt sociálně patologických jevů u dětí na II. stupni vybraných základních škol za období 1. 9. 2008 - 13. 3. 2009

Vybrané základní školy	Počet žáků II. stupně, u kterých se vyskytly SPJ	Jednotlivý výskyt SPJ
ZŠ A	0	žádné SPJ
ZŠ B	9	1x útěky z domova, 2x neomluvená školní absence, 3x pití alkoholu, 1x nerespektování rodiče, 1x vydírání, 1x nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů (§187/1)
ZŠ C	6	2x záškoláctví, 1x neomluvená školní absence, 1x záškoláctví s krádeží, 2x krádež v místním obchodním centru
ZŠ D	5	1x výchovné problémy ve škole s nerespektováním rodičů a problémy ve škole, 1x výchovné problémy ve škole, 1x nerespektování rodiče, 2x pití alkoholu
ZŠ E	0	žádné SPJ
ZŠ F	1	1x nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů (§187/1)
ZŠ G	1	1x problémy ve škole s nerespektováním rodiče

Zdroj: Kurátor pro mládež na OSPODu v Moravských Budějovicích

5. DISKUSE

Sociálně patologické jevy (dále jen SPJ) jsou společností označovány za negativní a svým nositelům způsobují zpravidla osobní problémy, problémy v rodině, ve škole i v širším sociálním prostředí. Dochází k tomu, že se objevují u stále mladší populace. Domnívám se, že pro účinnou prevenci a snížení rizika vzniku SPJ je důležité, aby byly děti o této problematice informovány a zároveň aby věděly, na koho se mohou v případě řešení jejich problémů s výskytem SPJ obrátit.

Diplomová práce se snaží zmapovat nejen informovanost dětí na II. stupni základních škol (dále jen ZŠ) o možnostech řešení jejich problémů s výskytem SPJ, tedy zda vědí, na koho se mohou v případě řešení jejich problémů s výskytem SPJ obrátit, ale i kdo jim poskytl informace, na koho se mohou obrátit v případě řešení svých problémů s výskytem SPJ a dále výskyt SPJ u dětí na II. stupni ZŠ.

Pro získání potřebných informací v praktické části bylo použito techniky dotazníku a techniky sekundární analýzy dat.

5.1 Diskuse k dotazníkovému šetření u dětí na II. stupni zkoumaných tříd základních škol mikroregionu Moravskobudějovicka

Dotazníkové šetření bylo uskutečněno u dětí na II. stupni vybraných zkoumaných tříd ZŠ mikroregionu Moravskobudějovicka.

Otázky 1, 2 se týkaly obecných informací, které sloužily k popisu výběrového souboru, tedy dětí II. stupně zkoumaných tříd vybraných ZŠ. Z celkového počtu 439 dětí II. stupně (100 %) bylo 197 (45 %) dívek a 242 (55 %) chlapců. Z celkového počtu 439 dětí II. stupně (100 %) jich 247 (56 %) dojíždělo a 192 (44 %) navštěvovalo ZŠ v místě svého bydliště.

Hlavním cílem práce bylo zjistit informovanost dětí na II. stupni ZŠ v mikroregionu Moravskobudějovicka o možnostech řešení jejich problémů s výskytem SPJ, tedy zda vědí, na koho se mohou v případě řešení jejich problémů s výskytem SPJ obrátit. Tento cíl práce zjišťovaly otázky 3, 4, 12, 16.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 92 % respondentů (405 dětí II. stupně zkoumaných tříd z celkového počtu 439 dotazovaných) bylo informováno o tom, že se vyskytují SPJ. Zajímavé bylo zjištění, jakým způsobem byli tito respondenti informováni o problematice SPJ. Nadpoloviční většina z nich, tedy 84 % (340 respondentů z celkového počtu 405 dotazovaných), byla informována v rámci výukového předmětu ve škole, a to nejčastěji během občanské výchovy a rodinné výchovy, 25 % dotazovaných (101 respondentů z celkového počtu 405 respondentů) sdělilo, že byli poučeni v rámci speciální přednášky, ve které neprobíhala běžná výuka předmětu, a 30 % respondentů (120 dotazovaných z celkového počtu 405 respondentů) zvolilo odpověď jiným způsobem. Za jiný způsob poučení o problematice SPJ respondenti uváděli nejčastěji poučení rodiči, z televize či internetu.

Metodická pomoc při implementaci Strategie prevence SPJ u dětí a mládeže v resortu MŠMT na úrovni základních škol uvádí, že jednotlivá témata SPJ patří nejčastěji do oblasti rodinné výchovy a občanské výchovy. (31) Z výzkumu vyplývá, že všechny ZŠ mikroregionu Moravskobudějovicka dodržují metodické pokyny při uplatňování Strategie prevence SPJ u dětí a mládeže.

To, zda děti na II. stupni vědí, na koho se mohou obrátit v případě, že se setkají se SPJ, zkoumala otázka 12. Z celkového počtu 439 dotazovaných (100 %) 88 % (tedy 388 respondentů) uvedlo, že ví, na koho se mohou v případě potřeby obrátit. Zjištění, na koho by se sami respondenti obrátili s žádostí o pomoc, zkoumala otázka 16. Z výčtu deseti osob děti vybraly následující pořadí. Nejvíce respondentů by se obrátilo na své rodiče, tuto odpověď zvolilo 74 % dotazovaných (323 respondentů z celkového počtu 439 dotazovaných). Druhá nejpočetnější skupina by se obrátila na svého kamaráda (62 %, tedy 271 respondentů z celkového počtu 439 dotazovaných) a třetí skupina (38 %, tedy 167 respondentů z celkového počtu 439 dotazovaných) by požádala o pomoc svého třídního učitele. Velice zajímavé zjištění ukázala otázka 14, která zkoumala, zda by děti II. stupně požádaly o pomoc svého třídního učitele. V této otázce měly děti na výběr pouze to, zda by svého třídního učitele o pomoc požádaly či nikoli, nebyl zde výčet osob, které by mohly o pomoc požádat. Z celkového počtu 439 dětí II. stupně (100 %) by 62 % respondentů (274 dotazovaných) svého třídního učitele

požádalo o pomoc. Tedy pokud by byl v dosahu poskytnutí pomoci pouze třídní učitel, požádaly by děti o pomoc jeho, avšak pokud by tu byli rodiče či kamarád, třídní učitel by byl až na třetím místě v žádosti o pomoc.

Důvěru mezi žáky a třídními učiteli zkoumala otázka 15. Z celkového počtu 439 dětí II. stupně (100 %) 81 % respondentů (357 dotazovaných) důvěřuje svému třídnímu učiteli. Z výzkumu dotazníkového šetření u třídních učitelů vyplývá, že 88 % třídních učitelů si myslí, že má důvěru u svých žáků a 81 % žáků důvěřuje svému třídnímu učiteli.

Klíčovým momentem ve způsobu výchovy je emoční vztah dospělého k dětem, tedy nejen rodičů, ale i pedagogů a ostatních dospělých lidí. Naladění vztahu porozumění, důvěry, sympatie a úcty k osobnosti je předpokladem, podmínkou toho, aby bylo možno činit další kroky v působení na děti a mladistvé, včetně budování kázně, dodržování norem a požadavků. **(8)** Učitel by měl umět komunikovat s dítětem tak, aby posiloval vzájemný vztah postavený na důvěře, podporoval vstřícnost a kooperativní atmosféru ve třídě. **(25)**

Z výše uvedeného se domnívám, že hlavní cíl práce byl splněn.

Dílním cílem 1 bylo zjistit, kdo se podílí na informovanosti dětí II. stupně vybraných ZŠ o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů. Tohoto cíle se týkaly otázky 13, 17.

K tomuto cíli byla stanovena hypotéza: Domnívám se, že základní informace podávají především třídní učitelé, metodici prevence a výchovní poradci.

Otázka 13 zkoumala, kdo podal dětem II. stupně vybraných ZŠ informace o tom, na koho se mohou obrátit v případě, že se setkají se SPJ. Nejvíce respondentů, tedy 63 % (277 respondentů z celkového počtu 439 dotazovaných), bylo poučeno učiteli, 62 % (275 respondentů z celkového počtu 439 dotazovaných) dotazovaných rodiči a 47 % (206 respondentů z celkového počtu 439 dotazovaných) třídními učiteli. Výchovní poradci informovali 30 % respondentů (130 respondentů z celkového počtu 439

dotazovaných), metodici prevence pouze 14 % dotazovaných (60 respondentů z celkového počtu 439 dotazovaných).

Jelikož je na každé škole zřízena funkce výchovného poradce, který se zabývá oblastí prevence a řešením SPJ, dále poskytuje poradenské služby žákům, konzultace a informace rodičům a pedagogickým pracovníkům (56), byla do výzkumu zapojena otázka 17, zda děti II. stupně znají jméno výchovného poradce jejich školy. Z celkového počtu 439 dětí II. stupně (100 %) odpovědělo kladně 86 % (378 dotazovaných) a zbylých 14 % respondentů (tedy 61 dětí na II. stupni) nezná jméno výchovného poradce své školy.

Dle mého názoru byl dílčí cíl 1 práce splněn. Domnívám se, že výše uvedené potvrzuje stanovenou hypotézu, neboť jak třídní učitel, tak i metodik prevence a výchovný poradce jsou pedagogy na základních školách a realita je taková, že situace, kdy metodik prevence a výchovný poradce je jedna a tatáž osoba, je v praxi častá. Myslím si, že je velice pravděpodobné, že pokud danou informaci podal např. výchovný poradce a děti mají tuto osobu poradce spojenou např. s paní učitelkou, která vyučuje v jejich třídě český jazyk, je pro takové dítě výchovným poradcem paní učitelka, aniž by si samo uvědomovalo, že jde o výchovného poradce. K potvrzení hypotézy přispívá, že nejvíce respondentů (tedy 340 respondentů, což je 84 % z celkového počtu 405 dotazovaných) bylo o problematice SPJ informováno ve škole, v rámci výukových předmětů.

Z dotazníkového šetření u dětí na II. stupni vybraných zkoumaných tříd je patrné, že 90 % dotázaných dětí II. stupně (395 respondentů z celkového počtu 439 dotazovaných) se ve svém životě setkala se SPJ. Nejvíce dětí uvedlo, že se setkala s kouřením cigaret (353 dětí II. stupně, 89 %), na druhém místě bylo pití alkoholu (272 dětí II. stupně, 69 %), na třetí pozici se objevila lhavost (265 dětí II. stupně, 67 %). Jako jiný SPJ žáci uvedli řezání EMO, žhářství, či sebepoškozování.

EMO (zkratka výrazu „emoce“ - z anglického „emotions“) je americký slangový výraz označující subkulturu, která je definována punkově orientovanou módou a emo hudebním stylem, teenagerskou přecitlivělostí a touhou po romantice. Její příslušníci si

často libují v melancholii, ponuré romantice a důrazu na vlastní prožitky odehrávající se v jejich vnitřním světě. Někteří vyznavači jsou okouzleni temnotou, jsou fascinováni vším, co souvisí se smrtí. EMO styl bývá médií prezentován ve spojení se sebepoškozováním (podřezání zápěstí pomocí žiletky) a sebevraždami. EMO získalo na popularitě na začátku 21. století. **(9)** Myslím si, že je velice dobře, když alespoň někteří respondenti považují EMO styl za sociálně patologický jev, i když je v současné době považován za populární životní styl mezi určitou skupinou mladých lidí.

Dle mého dotazníkového šetření vyplývá, že respondenti se s SPJ setkali nejčastěji venku (a to v 83 %, tedy 328 respondentů z celkového počtu 395 dotazovaných), dále na cestě domů ze školy (41 %, tedy 162 respondentů z celkového počtu 395 dotazovaných), na cestě do školy (34 %, tedy 135 respondentů z celkového počtu 395 dotazovaných). Ve škole se s SPJ setkalo 17 % dětí (tedy 67 respondentů z celkového počtu 395 dotazovaných). Jako bližší určení místa ve škole respondenti uváděli třídu, toalety a šatny. Domnívám se, že jestliže se děti nejčastěji setkávají se SPJ venku, je jimi jejich volný čas (tedy doba mimo vyučování) nevhodně využíván. Jak uvádí autorka Marešová, nevhodný způsob využívání volného času dětmi a mládeží patří mezi rizikové faktory, které umožňují vznik, existenci a rozšiřování SPJ. **(23)**

Velice zajímavé bylo zjištění, že 51 % respondentů řešilo problematiku výskytu SPJ se svými rodiči. Je to číslo velice malé, avšak z výzkumu dále vyplývá, že s žádostí o pomoc by se děti v první řadě obrátily na své rodiče (v 74 %).

Mladý člověk prožívá v období dospívání dvě protikladné potřeby-potřebu být závislý a potřebu oddělit se od rodiny. Chce být ujistěn o trvalé lásce svých rodičů, potřeba být milován je v dospívání naprosto zásadní. Zároveň si přeje udržovat od rodičů odstup, hledá vlastní identitu a definuje svoji osobnost. V tomto období je nutné, aby spolu rodiče a dospívající o všem mluvili. Jestliže mladý člověk vyhledává rozhovor s rodiči, potřebuje současně dospěle provokovat a vyvolávat konflikty, avšak zároveň touží udržovat s nimi kontakt a upevňovat vzájemné vztahy. Na jedné straně se dospívající dožaduje vlastní nezávislosti, na straně druhé se chová jako malé dítě, které hledá rodinné pohodlí, mateřskou péči a pomoc. **(1)**

Dílčím cílem 2 bylo popsat sociálně patologické jevy u dětí na II. stupni vybraných ZŠ. Tento cíl práce zjišťovaly otázky 4, 5, 6, 7 dotazníkového šetření u třídních učitelů, otázky 5, 6, 7, 8 dotazníkového šetření u výchovných poradců a v neposlední řadě také sekundární analýza dat dokumentů na orgánu sociálně právní ochrany dětí.

K dílčímu cíli 2 byla stanovena hypotéza: Sociálně patologický jev je chápán jako obtížně řešitelný sociální problém v daném mikroregionu. K posouzení této hypotézy bylo použito u dotazníkového šetření s třídními učiteli otázky 13 a 19, u výchovných poradců otázek 14, 19 a vše bylo doplněno o názor dětí II. stupně v podobě otázky 11 z dotazníkového šetření.

5.2 Diskuse k dotazníkovému šetření u třídních učitelů zkoumaných tříd základních škol mikroregionu Moravskobudějovicka

Dotazníkové šetření bylo uskutečněno u dvaceti šesti třídních učitelů zkoumaných tříd na II. stupni vybraných ZŠ mikroregionu Moravskobudějovicka a týkalo se popisu výskytu SPJ u dětí na II. stupni zkoumaných tříd.

Otázka 4 zkoumala, zda se u dětí II. stupně výzkumných tříd objevil některý ze SPJ. Z celkového počtu 26 třídních učitelů (100 %) 15 z nich (58 %) uvedlo, že se v jejich třídě vyskytl SPJ. Z odpovědí vyplynulo, že v 11 zkoumaných třídách (42 %) nebyl třídními učiteli řešen žádný SPJ v dané době výzkumu. Dle mého názoru mohlo být důvodem období výzkumu. Jednalo se o zimní měsíce, kdy se děti tolik netoulají po venku. Pro dojíždějící je cesta na autobus co možná nejkratší. Zdržování se na nádražích a jiných místech nebývá časté. Tudíž např. kouření cigaret a jiné negativní chování není tak rozšířené jako v dalších měsících roku.

Otázky 5, 6, 7 se týkaly výskytu jednotlivých SPJ, jejich opakování a četností. Na ZŠ A se v 9. ročníku u dvou žáků objevila krádež. Na ZŠ B se v 8. ročníku jeden žák dopustil lhaní a jeden útěku, dva žáci se provinili záškoláctvím a čtyři vandalismem. Na ZŠ C se v 7. ročníku často opakovalo záškoláctví, lhavost, agresivita a kouření. V 8. ročníku se jeden žák dopustil záškoláctví a denně se v této třídě objevuje kouření cigaret. V 9. ročníku se v jednom případě objevilo vandalství a u jednoho případu krádež. Avšak záškoláctví se opakovalo dvakrát a lhavost mnohokrát opakovaně. Na

ZŠ D se v 7. ročníku jedenkrát objevila šikana a jedenkrát agresivita o přestávkách. V 9. ročníku se dva žáci provinili záškoláctvím a jeden žák se choval hrubě. Na ZŠ E se v 6. ročníku objevilo záškoláctví vždy jednou za měsíc. V 7. ročníku se v jednom případě vyskytla lhavost a jeden žák se provinil krádeží. V 8. ročníku se jeden žák provinil záškoláctvím a jeden utekl z domova, agresivita, šikana a pomluvy se objevily ojedinelé. Na ZŠ F se v 6. ročníku ve dvou případech vyskytlo kouření cigaret. V 8. ročníku tři žáci kouřili a pět bylo agresivních. Na ZŠ G se v 6. ročníku jednou řešilo záškoláctví a opakovala se lhavost, avšak její četnost byla nevelká. V 7. ročníku se ve dvou případech objevila lhavost a šikana se řešila také u dvou žáků. V 9. ročníku se vždy v jednom případě objevilo záškoláctví, lhavost, agresivita, šikana, vandalství a krádež.

Otázka 13 zkoumala názor, zda si respondenti myslí, že je problematika SPJ na jejich škole obtížně řešitelným problémem. Z celkového počtu 26 respondentů (100 %) odpovědělo „ano“ 6 dotazovaných (23 %) a 20 dotazovaných (77 %) si myslí, že problematika SPJ na jejich škole není obtížně řešitelným problémem.

Otázka 19 zjišťuje, jaká je dle třídních učitelů jimi či školou uskutečňovaná prevence SPJ. 27 % třídních učitelů (7 respondentů z celkového počtu 26 dotazovaných) si myslí, že prevence uskutečňována jimi popřípadě školou je účinná. A zbylých 73 % (19 respondentů z celkového počtu 26 dotazovaných) považuje tuto prevenci za dostačující. Žádný z třídních učitelů nepovažuje prevenci SPJ na jejich škole za neúčinnou.

5.3 Diskuse k dotazníkovému šetření u výchovných poradců základních škol mikroregionu Moravskobudějovicka

Dotazníkové šetření bylo uskutečněno u sedmi výchovných poradců vybraných ZŠ mikroregionu Moravskobudějovicka a týkalo se popisu výskytu SPJ u dětí na II. stupni vybraných ZŠ.

Na otázku 5, která zkoumala, zda se u dětí na II. stupni vyskytl některý ze SPJ, odpovědělo všech sedm respondentů „ano“. Tato odpověď byla zastoupena 100 %. Na všech základních školách se ve zkoumaném období vyskytly SPJ u dětí na II. stupni.

Otázky 6, 7, 8 se týkaly výskytu jednotlivých SPJ, jejich opakování a četností. Na ZŠ A se vyskytlo ve třech případech jak záškoláctví, tak i krádež. Na ZŠ B se v několika případech objevilo záškoláctví, krádež, agresivita, šikana a kouření. V jednom případě došlo k útěku a u jednoho žáka II. stupně se vyskytla anorexie. Na ZŠ C se čtyři žáci provinili záškoláctvím a čtyři žáci byli agresivní. Na ZŠ D se stále objevuje agresivita, lhavost, záškoláctví, ojediněle se vyskytla krádež a vandalství a v pěti případech došlo k šikaně. Na ZŠ E se u jednoho žáka objevila šikana a u jednoho záškoláctví, přičemž agresivita se vyskytla ojediněle. Na ZŠ F se šikanou provinili tři žáci, ve čtyřech případech se objevilo kouření. Na ZŠ G se záškoláctví řešilo ve třech případech, agresivita ve dvou, šikana se objevila u dvou žáků, alkoholismus též u dvou žáků, tři žáci lhali, dva žáci kouřili a u jednoho žáka se objevila mentální anorexie.

Otázka 14 zkoumala názor, zda si respondenti myslí, že je problematika SPJ na jejich škole obtížně řešitelným problémem. 2 respondenti (29 %) ze 7 (100 %) uvedli, že si myslí, že je na jejich škole problematika SPJ obtížně řešitelným problémem. Zbýlých 5 dotazovaných (71 %) není stejného názoru, tedy si myslí, že problematika SPJ není na jejich škole obtížně řešitelným problémem.

Otázka 19 zjišťuje, jaká je dle výchovných poradců jimi či školou uskutečňovaná prevence SPJ. Pouze 14 % výchovných poradců (1 respondent z celkového počtu 7 dotazovaných) si myslí, že prevence je účinná, zbylých 86 % (6 respondentů z celkového počtu 7 dotazovaných) považuje tuto prevenci za dostačující. Žádný z výchovných poradců nepovažuje prevenci SPJ na jejich škole za neúčinnou.

5.4 Diskuse k sekundární analýze dat dokumentů na orgánu sociálně právní ochrany dětí

Sekundární analýza dat dokumentů na OSPODu se týkala popisu SPJ u dětí na II. stupni vybraných ZŠ v mikroregionu Moravskobudějovicka.

Na ZŠ A nebyl sociální kurátor přizván k řešení výskytu SPJ u dětí na II. stupni ve zkoumaném období. Na ZŠ B řešil sociální kurátor celkem devět SPJ, a to v jednom případě útěk z domova, dvou žáků se týkala neomluvená školní absence, tři žáci se

dopustili pití alkoholu, jeden žák nerespektoval své rodiče, jeden se provinil vydíráním a u jednoho žáka se objevila nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek a jedů. Na ZŠ C se ve zkoumaném období řešilo šest patologických jevů. Ve dvou případech šlo o záškoláctví, v jednom případě o neomluvenou školní absenci, u jednoho žáka se objevilo záškoláctví společně s krádeží a dva žáci se dopustili krádeže v místním obchodním centru. Na ZŠ D se objevilo celkem pět SPJ. Sociální kurátor pracoval s dvěma dětmi, u kterých se objevilo pití alkoholu, další dítě nerespektovalo své rodiče, další mělo výchovné problémy ve škole a u pátého se objevily výchovné problémy ve škole společně s nerespektováním rodičů. Na ZŠ E se ve zkoumaném období žádný SPJ u dětí na II. stupni vybraných ZŠ nevyskytl. Na ZŠ F řešil sociální kurátor u jednoho žáka nedovolenou výrobu a držení omamných a psychotropních látek a jedů. Na ZŠ G se dle sociálního kurátora vyskytly u jednoho žáka problémy ve škole společně s nerespektováním rodiče.

Dle mého názoru byl dílčí cíl 2 práce splněn, avšak výše uvedené *nepotvrzuje stanovenou hypotézu*, neboť podle provedeného výzkumu 76 % dotazovaných (25 třídních učitelů společně s výchovnými poradci z celkového počtu 33 dotazovaných) si myslí, že problematika SPJ na jejich školách není obtížně řešitelným problémem ve výzkumném období. K tomuto závěru se musí brát v potaz to, že výzkumné období bylo prováděno v podzimních a zimních měsících, ve kterých může být výskyt SPJ snížen, a to např. z důvodu zimy, brzké tmy. Avšak respondenti se domnívají, že prevence SPJ uskutečněná jejich školami či jimi je dostačující. Myslím si, že u respondentů převažuje jakýsi vnitřní pocit, že prevence SPJ na jejich škole je sice dostačující, ale mohla by být účinnější, na lepší úrovni. Velice zajímavý je výsledek výzkumu u dětí na II. stupni zkoumaných tříd, kteří na otázku, zda si myslí, že by se měl někdo výskytem SPJ zabývat, odpovědělo kladně 88 % dotázaných. Tím ovšem není řečeno, že by se výskytem SPJ nikdo nezabýval. Děti si velice dobře uvědomují, že problematika výskytu SPJ je v kompetenci pedagogů, jiných odborníků či v kompetenci celé společnosti.

Autorka Marešová uvádí, že současná situace ve výskytu, rozšíření a společenských důsledcích sociálně patologických jevů u dětí a mládeže je značným společenským

problémem, kdy je zapotřebí využít radikálního společenského řešení, včetně důrazných preventivních opatření. (23)

Zajímavé je srovnání uvedeného výskytu SPJ od třídních učitelů, výchovných poradců a sociálního kurátora. Z výzkumu je patrné, že výskyt SPJ zaregistrovali ve větší míře třídní učitelé společně s výchovným poradcem než sociální kurátor a to z důvodu každodenního kontaktu pedagogů s dětmi. Avšak sociální kurátor řešil s dětmi II. stupně takové SPJ, které nevedl třídní učitel, ani výchovný poradce. Jednalo se o závažnější SPJ, o vydírání, nedovolenou výrobu a držení omamných a psychotropních látek a jedů a nerespektování rodičů. Domnívám se, že tímto patologickým chováním se děti II. stupně provinily mimo dobu školního vyučování, proto se vše projednávalo v rámci sociálního kurátora. Z mých zkušeností a rozhovorů se sociálními pracovníci a sociálním kurátorem v rámci praxí na orgánu sociálně právní ochrany dětí mohu říci, že situace mimo čas vyučování je složitější. Dle autora Bendla vypadá spolupráce školy se sociálním kurátorem v praxi tak, že ředitel, popř. výchovný poradce či jiný pedagog kontaktuje kurátora nejprve telefonicky a sdělí mu, že je ve škole dítě se závažnějším patologickým chováním. Na tento popud by měl kurátor provést šetření ve škole, spojit se s problémovým žákem a jeho rodiči. Pokud kurátor zjistí, že se nejedná o nic mimořádně závažného, ukončí celou věc výchovným pohovorem se žákem a vysvětlí mu možnosti výchovných opatření v rámci sociálně právní ochrany dětí, např. mu pohrozí ústavní péčí. Avšak jedná-li se o závažnější situaci, dochází ke spolupráci psychologa či psychiatra a může dojít až k doporučení pobytu v diagnostickém ústavu. (3) Z výsledků výzkumu si dovoluji usuzovat, že školy se snaží řešit výskyt SPJ nejprve pomocí svých opatření. V případě, že dojde k závažnějšímu či opakujícímu se nežádoucímu chování, obrací se na sociálního kurátora.

Z výzkumu dále vyplývá, že 55 % dotazovaných (18 třídních učitelů společně s výchovnými poradci z celkového počtu 33 respondentů) uvedlo, že se účastnili, či účastní semináře či školení týkající se problematiky SPJ. Přitom pro 85 % dotazovaných (28 třídních učitelů společně s výchovnými poradci z celkového počtu 33 respondentů) jsou tyto semináře či školení nepovinná. Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících uvádí, že pedagogičtí pracovníci mají po dobu výkonu své pedagogické

činnosti povinnost dalšího vzdělávání, kterým si obnovují, upevňují a doplňují kvalifikaci. **(56)** Avšak většina třídních učitelů společně s výchovnými poradci uvedli, že semináře či školení, týkající se problematiky SPJ, nejsou pro ně povinná. Dovolují si usuzovat, že pokud je návštěvnost těchto dobrovolných kurzů nadpoloviční, můžeme zde vidět zájem pedagogů řešit danou problematiku.

Do výzkumu byla zařazena otázka, která zjišťovala, s kterými institucemi spolupracují školy při řešení problematiky SPJ. 94 % třídních učitelů společně s výchovnými poradci (tedy 31 respondentů z celkového počtu 33 dotazovaných) uvedlo, že jejich škola spolupracuje při řešení problematiky SPJ s pedagogicko-psychologickou poradnou. 85 % třídních učitelů společně s výchovnými poradci (28 respondentů z celkového počtu 33 dotazovaných) spolupracuje s Policií ČR, 82 % respondentů (27 dotazovaných z celkového počtu 33 dotazovaných) spolupracuje s orgánem sociálně právní ochrany dětí. Menší procento respondentů, tedy 27 % (9 respondentů z celkového počtu 33 dotazovaných) spolupracuje se speciálně pedagogickým centrem, 24 % se střediskem výchovné péče (8 respondentů z celkového počtu 33 dotazovaných) a jako jinou spolupracující instituci uvedli respondenti v 18 % (6 respondentů z celkového počtu 33 dotazovaných) sdružení STŘED, v 6 % (2 respondenti z celkového počtu 33 dotazovaných) obecní úřad v místě jedné ze ZŠ a 3 % respondentů (1 respondent z celkového počtu 33 dotazovaných) uvedlo, že jejich škola spolupracuje s hasiči. Přičemž dle názoru 73 % třídních učitelů společně s výchovnými poradci (24 respondentů z celkového počtu 33 dotazovaných) je spolupráce s institucemi dostačující.

Instituce, se kterými školy spolupracují, mohou být nápomocné při prevenci a nápravě neukázněného chování žáků. Do některých z nich mohou být žáci s problémovým chováním také umístěni. Pedagogové by měli mít informace nejen o tom, s kým mohou v oblasti prevence a řešení nekázně spolupracovat, ale měli by také umět poradit rodičům, na koho se mohou obrátit, když má jejich dítě problémy s nekázní ve škole, a to jak ve smyslu, že je dítě pramenem nekázně, tak i v případě, že je její obětí. **(3)** Z terénního šetření jsem zjistila, že základní školy opravdu spolupracují s institucemi. Na všech ZŠ mikroregionu Moravskobudějovicka se jedná nejvíce

o pedagogicko-psychologickou poradnu, o Policii ČR a o orgán sociálně právní ochrany dětí.

6. ZÁVĚR

Diplomová práce sledovala dosažení jednoho hlavního cíle a dvou cílů dílčích. Domnívám se, že všechny cíle této práce byly splněny.

Hlavním cílem bylo zjistit informovanost dětí na II. stupni o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů, tedy zda vědí, na koho se mohou v případě řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů obrátit. Z dotazníkového šetření u dětí na II. stupni zkoumaných tříd vyplynulo, že 92 % respondentů bylo informováno o problematice výskytu sociálně patologických jevů. 88 % dotazovaných uvedlo, že vědí na koho se mohou v případě řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů obrátit. Sami respondenti by se s žádostí o pomoc obrátili nejprve na své rodiče, poté na kamaráda a na třetím místě by využili pomoci od svého třídního učitele.

Prvním dílčím cílem bylo zjistit, kdo se podílí na informovanosti dětí II. stupně vybraných základních škol o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů. Druhým dílčím cílem bylo popsat sociálně patologické jevy u dětí na II. stupni vybraných základních škol.

V souladu s dílčími cíli byly stanoveny dvě hypotézy:

Předpokládaná hypotéza 1: *Domnívám se, že základní informace podávají především třídní učitelé, metodici prevence a výchovní poradci.*

Předpokládaná hypotéza 2: *Sociálně patologický jev je chápán jako obtížně řešitelný sociální problém v daném mikroregionu.*

Domnívám se, že **hypotéza 1 byla potvrzena**, neboť daný vzorek dětí II. stupně základních škol mikroregionu Moravskobudějovicka byl nejčastěji poučen učiteli, a to v 63 %. Jak třídní učitel, tak i metodik prevence a výchovní poradce jsou pedagogy na základních školách a mohou být dětmi pravděpodobně považovány za učitele, pedagogy. V praxi se velice často setkáváme se situací, kdy metodik prevence a výchovní poradce je jedna a tatáž osoba. Bližší určení osob, které děti dále informovaly o tom, na koho se mohou obrátit v případě řešení jejich problémů

s výskytem sociálně patologických jevů, je následující: na druhém místě děti informovali nejčastěji rodiče (v 62 %), na třetím místě třídní učitel (v 47 %). Výchovní poradci informovali respondenty v 30 % a metodici prevence v 14 %. Díky svému výzkumu jsem zjistila, že 84 % dotazovaných bylo informováno o problematice sociálně patologických jevů v rámci výukového předmětu.

Domnívám se, že *hypotéza 2 nebyla potvrzena*. Z provedeného výzkumu u třídních učitelů a výchovných poradců je patrné, že 76 % dotazovaných si myslí, že problematika sociálně patologických jevů na vybraných základních školách mikroregionu Moravskobudějovicka není obtížně řešitelný problém. K nepotvrzení hypotézy 2 přispívá též fakt, že v 11 zkoumaných třídách nebyl třídními učiteli řešen žádný SPJ v dané době výzkumu. Z dotazníkového šetření u dětí na II. stupni je patrné, že 90 % respondentů se setkalo se sociálně patologickým jevem, avšak uvedli, že k tomu došlo nejčastěji venku (a to v 83 %). Ve škole se s sociálně patologickým jevem setkalo 17 % respondentů. Z mého šetření vyplývá, že se pedagogové vybraných základních škol úspěšně zabývají problematikou sociálně patologických jevů. Snaha škol v oblasti řešení a výskytu sociálně patologických jevů je ve zkoumaném období na dobré úrovni.

Výskyt sociálně patologických jevů je stavem, který je negativně hodnocen celou společností. Z výzkumu na základních školách mikroregionu Moravskobudějovicka vyplývá, že děti jsou informovány o problematice sociálně patologických jevů v daném mikroregionu. Avšak pro některé z nich nejsou tyto informace dostatečně srozumitelné. Z dotazníkového šetření u dětí na II. stupni vybraných základních škol je patrné, že 5 % dotazovaných nerozumělo podané informaci o problematice sociálně patologických jevů. Zajímavé by bylo v budoucnu zjistit, proč zhruba 5 % dětí II. stupně podaným informacím nerozumí, přestože jsou podávány systematicky. Vhodně zvolenými alternativními metodami práce by mohli pedagogové zvýšit uvědomění dětí o této problematice.

Závěry diplomové práce poskytují analytický pohled na situaci II. stupňů základních škol v daném mikroregionu s poukazem na možnosti pro práci třídních

učitelů, metodiků prevence, výchovných poradců, ředitelů škol a v neposlední řadě také sociálních kurátorů.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1/ AUGER, M. - BOUCHARLAT, CH. *Učitel a problémový žák: Strategie pro řešení problémů s kázní a učením*. 1.vyd. Praha: Portál, 2005. 128s. ISBN 80-7178-907-0.
- 2/ BARTLOVÁ, S. *Sociální patologie*. 1. vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 1998. 53s. ISBN 80-7013-259-0.
- 3/ BENDL, S. *Neukázněný žák: Cesta institucionální pomoci*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2004. 100s. ISBN 80-86642-36-4.
- 4/ BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2003. 197s. ISBN 80-86642-08-9.
- 5/ BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentu podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla*. [online]. Verze 3.3. c1999–2004, Poslední úpravy 2004.11.11. [cit. 2008-23-11]. dostupné z URL: <http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>.
- 6/ BOLDIŠ, Petr. *Bibliografické citace dokumentu podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů*. [online]. Verze 3.0 (2004). c1999–2004, Poslední úpravy 2004.11.11. [cit. 2008-20-11]. dostupné z URL: <http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>.
- 7/ BŘEZINOVÁ, K. *Volnočasové aktivity dětí na II. stupni základní školy ve vztahu k výskytu sociálně patologických jevů (kraj Vysočina-Moravské Budějovice)*. České Budějovice, 2007. 140s. Bakalářská práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na katedře Speciální a sociální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce PaedDr. Zdeněk Slomek.
- 8/ ČÁP, J. - MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. 655s. ISBN 80-7178-463-X.
- 9/ *EMO*. [online]. Poslední úpravy 2009.04.23. [cit. 2009-04-24]. dostupné z URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Emo>.

- 10/ FLEISCHMANN, O. Příčiny a deskripce poruch chování u dětí a mládeže. In *Primární prevence sociálně patologických jevů v pedagogické praxi*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2002. s. 5-14. ISBN 80-7044-419-3.
- 11/ HÁJEK, B., et al. *Děti, vedoucí a volný čas*. 1. vyd. Praha: Institut dětí a mládeže, 2004. 120s. ISBN 80-86784-06-1.
- 12/ HAJNÝ, M. *O rodičích, dětech a drogách*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2001. 136s. ISBN 80-247-0135-9.
- 13/ HARTL, P. – HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. 776s. ISBN 80-7178-303-X.
- 14/ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. 173s. ISBN 80-7178-9275.
- 15/ HORT, VL. – HRDLIČKA, M. - KOCOURKOVÁ, J., et al. *Dětská a adolescentní psychiatrie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 492s. ISBN 80-7178-472-9.
- 16/ KOLÁŘ, M. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 256s. ISBN 80-7178-513-X.
- 17/ KOLÁŘ, M. *Skrytý svět šikanování*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. 128s. ISBN 80-7178-123-1.
- 18/ KRAUS, B. - POLÁČKOVÁ, V., et al. *Člověk, prostředí, výchova, K otázkám sociální pedagogiky*. 117. publikace. Brno: Paido, 2001. 199s. ISBN 80-7315-004-2.
- 19/ KŘÍŽ, J. *Duševní poruchy a poruchy chování u dětí a mladistvých*. 3.vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2004. 128s. ISBN 80-7040-724-7.
- 20/ KUBÁTOVÁ, D. Prevence sociálně patologických jevů na ZŠ. In *Primární prevence sociálně patologických jevů v pedagogické praxi*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2002. s. 27-30. ISBN 80-7044-419-3.
- 21/ KYRIAKOU, CH. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Přeložila Dagmar Tomková. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 152s. ISBN 80-7178-945-3.

- 22/ LANGMEIER, J. – KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3.vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 341s. ISBN 80-7169-195-X.
- 23/ MAREŠOVÁ, A., et al. *Sociálně patologické jevy u mládeže a návrh opatření k omezení jejich vzniku*. 1. vyd. Praha: Kufir, 1997. 153s. přílohy. ISBN 80-86008-34-7.
- 24/ MATĚJČEK, Z. – POKORNÁ, M. *Radosti a strasti*. 1. vyd. Jinočany: H+H, 1998. 205s. ISBN 80-86022-21-8.
- 25/ MATOUŠEK, O. – KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2.vyd. Praha: Portál, 2000. 344s. ISBN 80-7178-771-X.
- 26/ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. [online]. Poslední úpravy 2005.02.22. [cit. 2008-11-06]. dostupné z URL: http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/etodicky_pokyn_k_prevenci_socialne_atologickych_jevu.doc.
- 27/ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení*. [online]. Poslední úpravy-neuvedeno. [cit. 2009-02-23]. dostupné z URL: <http://www.gymstola.cz/pracrad.pdf>.
- 28/ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Prevence SPJ*. [online]. Poslední úpravy 2007.02.21. [cit. 2008-11-06]. dostupné z URL: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/prevence-ptj>.
- 29/ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Soubor metodických textů k činnosti středisek pro volný čas dětí a mládeže, školních klubů, školních družin, domovů mládeže*. [online]. Poslední úpravy 2006.10.23. [cit. 2008-11-06]. dostupné z URL: <http://www.msmt.cz/mladez/skolska-zarizeni-pro-zajmove-vzdelavani-soubor-metodickych-textu-k-cinnosti-stredisek-pro-volny-cas-deti-a-mladeze-skolnich-klubu-skolnich-druzin-domovu-mladeze>.
- 30/ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005-2008*. [online]. Poslední úpravy

2005.05.03. [cit. 2008-11-22]. dostupné z URL:

http://www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/2005_2008web.doc.

31/ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení*. [online]. Poslední úpravy 2001.10.12. [cit. 2008-11-22]. dostupné z URL:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolni-preventivni-program-pro-ms-zs-skolska-zarizeni>.

32/ OROSOVÁ, O., et al. Rizikové faktory užívání drog dospívajícími. *Československá psychologie*, 2007, roč. 51, č 1, s. 32-47. ISSN 0009-062X.

33/ PANDINA, R. J. *Risk and Protective Factor Models in Adolescent Drug Use: Putting Them to Work for Prevention*. [online] Poslední úpravy 2006. [cit. 2009-04-14]. Dostupné z URL: <http://www.drugabuse.gov/MeetSum/CODA/Risk.html>.

34/ PÁVKOVÁ, J., et al. *Pedagogika volného času*. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. 232s. ISBN 80-7178-295-5.

35/ *Pedagogicko-psychologická poradna Třebíč*. [online]. Poslední úpravy-neuvedeno. [cit. 2009-02-19]. dostupné z URL: <http://www.ppptrebic.cz/index.php?section=5#a16>.

36/ PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. 1.vyd. Praha: Portál, 2000. 272s. ISBN 80-7182 399-4.

37/ PRŮCHA, J. – WALTEROVÁ, E. – MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4.vyd. Praha: Portál, 2003. 322s. ISBN 80-7178-772-8.

38/ SDRUŽENÍ STŘED. *Výroční zpráva za rok 2007*. [online]. c2005-2008, Poslední úpravy-neuvedeno. [cit. 2008-11-06]. dostupné z URL:

<http://www.stred.info/cze/index.php?action=download>.

39/ SLOMEK, Z. *Speciální pedagogika: Etopedie*. [online]. Poslední úpravy 2006. [cit. 2009-01-20]. dostupné z URL: http://www.zsf.jcu.cz/studium/studijni-programy-obory-kurzy/podpurne-studijni-texty/rpb/kss/specialni_pedagogika_etopedie-opora.pdf/view?searchterm=kss.

- 40/ SLOMEK, Z. Středisko výchovné péče v systému terénního servisu. *Kontakt*, 2006, roč. 8, č 1, s. 110-111. ISSN 1212-4117.
- 41/ *Smoking*. [online]. Poslední úpravy 2009.03.21. [cit. 2009-03-23]. dostupné z URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Smoking>.
- 42/ STEJSKAL, F. – KNÝ, M. – VOTRUBA, J. *Sociálně patologické jevy dětí a mládeže v ČR*. 1.vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 1999. 100s. ISBN 80-7251-008-8.
- 43/ SVOBODA, M. – KREJČÍŘOVÁ, D. – VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 791s. ISBN 80-7178-545-8.
- 44/ TRAIN, A. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. 200s. ISBN 80-7178-503-2.
- 45/ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2004. 170s. ISBN 80-7184-488-8.
- 46/ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2.vyd. Praha: Portál, 2000. 444s. ISBN 80-7178-496-6.
- 47/ VOCILKA, M., a kol. *Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež*. 2. vyd. Praha: TECH-MARKET, 1996. 108s. ISBN 80-902134-5-6.
- 48/ VOCILKA, M. *Netradiční forma prevence poruch chování: náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež – 2. díl*. 1. vyd. Praha: TECH-MARKET, 1997. 92s. ISBN 80-902134-8-0.
- 49/ Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění.
- 50/ Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se stanoví podrobnosti výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních, v platném znění.
- 51/ VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001. 154s. ISBN 80-244-0337-4.

52/ WEIKERT, A. *Výchova dítěte: Osvědčené rady a řešení pro rodiče každého věku*. 1. vyd. Praha: Jan Vašut s.r.o., 2007. 323s. ISBN 978-80-7236-527-2.

53/ ZÁBRANSKÝ, T. *Drogová epidemiologie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 95s. ISBN 80-244-0709-4.

54/ Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, v platném znění.

55/ Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění.

56/ Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, v platném znění.

57/ *Závislost na cigaretách a její podstata*. [online]. Poslední úpravy 2007.05.11. [cit. 2008-12-30]. dostupné z URL: <http://www.mineralfit.cz/clanek/801--zavislost-na-cigaretach-a-jeji-podstata.html>.

8. KLÍČOVÁ SLOVA

Sociálně patologické jevy

Základní škola

9. PŘÍLOHY

Příloha 1 - Dotazník pro děti na II. stupni zkoumaných tříd základních škol

Příloha 2 - Dotazník pro třídní učitele zkoumaných tříd základních škol

Příloha 3 - Dotazník pro výchovné poradce základních škol

Příloha 1: Dotazník pro děti na II. stupni zkoumaných tříd základních škol

Ahoj!

Jmenuji se Kristýna Březinová, jsem studentkou 2. ročníku navazujícího studia, oboru Rehabilitační-psychosociální péče o postižené děti, dospělé a staré osoby na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Chtěla bych Tě požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí mé diplomové práce na téma: Informovanost dětí na II. stupni základní školy o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů (Moravské Budějovice).

Dotazník je zcela anonymní a výsledky budou sloužit pouze k vypracování diplomové práce. Odpovědi, které Ti vyhovují, prosím, zakřížkuj, popřípadě, prosím, vyplň. Po zodpovězení všech otázek vrať, prosím, dotazník přímo mně, či pověřené osobě.

Děkuji za pochopení, za Tvé úsilí při vyplňování a za čas, který mi budeš věnovat.

S pozdravem Kristýna Březinová

Pro upřesnění pojmu sociálně patologické jevy:

Pod slovem sociálně patologické jevy si můžeš představit takové chování, které ubližuje tobě i tvému okolí. Za některé níže uvedené poruchy chování můžeš být pouze napomenut, za některé můžeš být potrestán. Pro lepší vysvětlení uvedu některé ze sociálně patologických jevů: závislost na drogách, závislost na alkoholu, hraní na automatech, krádeže, kouření cigaret, šikana, agresivita, násilí, lhavost, záškoláctví, sprejerství.

Agresivita – v případě tohoto dotazníku ber agresivitu jako slovní útočné jednání vůči druhé osobě či okolí.

Násilí – v případě tohoto dotazníku ber násilí jako fyzické útočné jednání vůči druhé osobě či okolí.

Šikana – v případě tohoto dotazníku ber šikanu jako opakované fyzické, psychické či kombinované ponižování až týrání slabších jedinců silnějšími.

Datum vyplnění

Třída

Škola

Tvůj věk

1. **Pohlaví** a) Dívka b) Chlapec
2. **Do školy:** a) Dojíždím b) Jsem místní
3. **Byl/a jsi někdy informován/a (poučen/a) o tom, že se vyskytují sociálně patologické jevy?**
  - a) Ano (pokračuj otázkou č. 4)
  - b) Ne (pokračuj otázkou č. 6)
4. **Jakým způsobem jsi byl/a o tomto problému informován/a (poučen/a)? (můžeš zakřížkovat i více odpovědí)**
  - a) V rámci výukového předmětu, prosím, uveď, kterého
  - b) V rámci speciální hodiny, ve které neprobíhala běžná výuka předmětu
  - c) Jinak, prosím, uveď jak jsi byl/a informován/a
5. **Rozuměl/a jsi podané informaci o problematice sociálně patologických jevů?**
  - a) Ano
  - b) Ne
6. **Setkal/a jsi se ve svém životě se sociálně patologickým jevem?**
  - a) Ano (pokračuj otázkou č. 7)
  - b) Ne (pokračuj otázkou č. 11)
7. **S kterými, ze sociálně patologických jevů ses ty sám/sama setkal/a? (můžeš zakřížkovat i více odpovědí)**

a) Agresivita	i) Záškoláctví
b) Násilí	j) Útěky
c) Krádeže	k) Pití alkoholu
d) Lhavost	l) Užití drogy
e) Sprejerství	m) Kouření cigaret
f) Šikana	n) Hraní na automatech
g) Vandalismus	o) Jiný, prosím, uveď který
h) Vydírání	

8. Kde ses s tímto jevem setkal/a? (můžeš zakřížkovat i více odpovědí)

- a) Na cestě do školy
- b) Ve škole, prosím, uveď kde ve škole
- c) Na cestě domů ze školy
- d) Venku
- e) V zařízení pro volný čas
- f) Jinde, prosím, uveď kde

9. Jak ses zachoval/a, když jsi byl/a svědkem výskytu sociálně patologických jevů? (můžeš zakřížkovat i více odpovědí)

- a) Měl/a jsem strach
- b) Utekl/a jsem
- c) Svěřil/a jsem se
- d) Dělal/a jsem, jako bych nic neviděl/a
- e) Zachoval/a jsem se jinak, prosím, uveď jak

10. Diskutoval/a jsi o tom se svými rodiči?

- a) Ano
- b) Ne

11. Myslíš si, že by se měl výskytem sociálně patologických jevů někdo zabývat?

- a) Ano
- b) Ne

12. Víš, na koho se můžeš obrátit v případě, že se setkáš se sociálně patologickým jevem?

- a) Ano
- b) Ne

13. Kdo Tě informoval o tom, na koho se můžeš obrátit? (můžeš zakřížkovat i více odpovědí)

- a) Učitel
- b) Třídní učitel
- c) Výchovný poradce
- d) Metodik prevence
- e) Ředitel školy
- f) Jiný odborník, který nepůsobí na Vaší škole
- g) Rodič
- h) Kamarád
- i) Policista
- j) Někdo jiný, prosím, uveď kdo

14. Požádal/a bys o pomoc svého třídního učitele?

- a) Ano
- b) Ne

15. Důvěřuješ svému třídnímu učiteli?

- a) Ano
- b) Ne

**16. Na koho by ses ty sám/sama s žádostí o pomoc obrátil/a?
(můžeš zakřížkovat i více odpovědí)**

a) Učitel	f) Rodič
b) Třídní učitel	g) Kamarád
c) Výchovný poradce	h) Linka důvěry
d) Metodik prevence	i) Policie ČR
e) Ředitel školy	j) Někdo jiný, prosím, uveď kdo

17. Znáš jméno výchovného poradce Vaší školy?

- a) Ano
- b) Ne

Děkuji za vyplnění dotazníku

Příloha 2: Dotazník pro třídní učitele zkoumaných tříd základních škol

Vážená respondentko, vážený respondente!

Jmenuji se Kristýna Březinová, jsem studentkou 2. ročníku navazujícího studia, oboru Rehabilitační-psychosociální péče o postižené děti, dospělé a staré osoby na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí mé diplomové práce na téma: Informovanost dětí na II. stupni základní školy o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů (Moravské Budějovice). Dotazník se týká období letošního školního roku, tedy školního roku 2008/2009 dosud.

Dotazník je zcela anonymní a výsledky budou sloužit pouze k vypracování diplomové práce. Vaše odpovědi, které Vám vyhovují, prosím, zakřížkujte, popřípadě, prosím, vyplňte. Po zodpovězení všech otázek vraťte, prosím, dotazník přímo mně, či pověřené osobě.

Děkuji za pochopení, za Vaše úsilí při vyplňování a za čas, který mi budete věnovat.

S pozdravem Kristýna Březinová

Pro upřesnění pojmu sociálně patologické jevy:

Pod pojmem sociálně patologické jevy je definované takové chování dětí a mládeže, které se projevuje především jako narušení sociálních, ale také trestně právních norem. Jsou to takové poruchy, které jsou nepochybně závadné, ale samy o sobě nejsou trestné (např. útěky, alkoholismus, nealkoholová toxikomanie, chorobné hráčství, záškoláctví), nebo takové poruchy, které se definují klasickým kriminálním jednáním.

Pro vyjasnění pojmu následně uvádím některé ze sociálně patologických jevů: agresivita, kleptomanie, lhavost, sprejerství, šikana, vandalství, sexuální deviace, vydírání, krádeže, záškoláctví, alkoholová a drogová závislost, závislost na cigaretách, mentální anorexie a mentální bulimie, patologické hráčství a jiné.

Datum vyplnění

Škola

Třída

- 1. Uved'te, prosím, kolik dětí je ve Vaší třídě (dle třídního výkazu)**
- 2. Uved'te, prosím, kolik z nich je:**
  - a) Dívek
  - b) Chlapců
- 3. Uved'te, prosím, kolik dětí do Vaší třídy:**
  - a) Dojíždí
  - b) Je místních
- 4. Vyskytl se ve Vaší třídě některý ze sociálně patologických jevů (dále jen SPJ)?**
  - a) Ano (pokračujte otázkou č. 5)
  - b) Ne (pokračujte otázkou č. 9)
- 5. Můžete, prosím, uvést, který/é ze SPJ se ve Vaší třídě objevil/y?**
- 6. Můžete, prosím, uvést, které/ý ze SPJ se opakoval/y?**
- 7. Můžete, prosím, uvést, jaká byla jeho/jejich četnost?**
- 8. Můžete, prosím, uvést jeden konkrétní příklad u žáka Vaší třídy, jak jste řešil/a problém s výskytem SPJ?**
- 9. Obrátil se na Vás některý z žáků Vaší třídy s problémem výskytu SPJ?**
  - a) Ano (pokračujte otázkou č. 10)
  - b) Ne (pokračujte otázkou č. 11)
- 10. Koho se tento SPJ týkal? (možné zakřížkovat více odpovědí)**
  - a) Samotného žáka
  - b) Spolužáka ze třídy
  - c) Spolužáka z jiného ročníku
  - d) Osoby z blízkého okolí (např. kamarád, rodič, sourozenec)
  - e) Někoho jiného, prosím, uveďte koho
- 11. Řešil/a jste problém výskytu SPJ u žáků Vaší třídy s jejich rodiči?**
  - a) Ano
  - b) Ne
  - c) Nemohu konstatovat, protože se nevyskytl žádný SPJ ve zkoumaném období

12. Jste sám/a spokojen/a s tím, jak jste řešil/a výskyt SPJ?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nemohu konstatovat, protože se nevyskytl žádný SPJ ve zkoumaném období

13. Myslíte si, že je problematika SPJ na Vaší škole obtížně řešitelným problémem?

- a) Ano
- b) Ne

14. Jakým způsobem Vy sám/a podáváte informace dětem o problematice SPJ? (možné zakřížkovat více odpovědí)

- a) V rámci výukového předmětu, prosím, uveďte kterého
- b) V rámci speciální přednášky
- c) Jinak, prosím, uveďte jak

15. Myslíte si, že děti rozumí podaným informacím o problematice SPJ?

- a) Ano
- b) Ne

16. Myslíte si, že máte důvěru u dětí Vaší třídy?

- a) Ano
- b) Ne

17. Ověřil/a jste si, zda máte u dětí ve Vaší třídě důvěru?

- a) Ano, prosím, uveďte jak
- b) Ne

18. Uveďte, prosím, jakým způsobem se ve Vaší škole uskutečňuje prevence SPJ

19. Vaší školou, popřípadě Vámi uskutečněná prevence je dle Vašeho názoru?

- a) Účinná
- b) Dostačující
- c) Neúčinná

20. Účastníte se Vy, jako třídní učitel/ka, nějakého semináře či školení týkající se problematiky SPJ?

- a) Ano, prosím, uveďte název semináře
- b) Ne

21. Jsou pro Vás tyto semináře či školení povinná?

- a) Ano
- b) Ne

22. S kterými institucemi spolupracuje Vaše škola při řešení problematiky SPJ?

(možné zakřížkovat více odpovědí)

- a) Pedagogicko-psychologická poradna
- b) Speciálně pedagogické centrum
- c) Policie ČR
- d) Orgán sociálně právní ochrany dětí
- e) Středisko výchovné péče
- f) Žádná instituce
- g) Jiná instituce, prosím, uveďte která

23. Účinnost této spolupráce je dle Vašeho názoru

- a) Dostačující
- b) Nedostačující
- c) Jiná, prosím, uveďte jaká

Děkuji za vyplnění dotazníku

Příloha 3: Dotazník pro výchovné poradce základních škol

Vážená respondentko, vážený respondente!

Jmenuji se Kristýna Březinová, jsem studentkou 2. ročníku navazujícího studia, oboru Rehabilitační-psychosociální péče o postižené děti, dospělé a staré osoby na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který je součástí mé diplomové práce na téma: Informovanost dětí na II. stupni základní školy o možnostech řešení jejich problémů s výskytem sociálně patologických jevů (Moravské Budějovice). Dotazník se týká období letošního školního roku, tedy školního roku 2008/2009 dosud.

Dotazník je zcela anonymní a výsledky budou sloužit pouze k vypracování diplomové práce. Vaše odpovědi, které Vám vyhovují, prosím, zakřížkujte, popřípadě, prosím, vyplňte. Po zodpovězení všech otázek vraťte, prosím, dotazník přímo mně, či pověřené osobě.

Děkuji za pochopení, za Vaše úsilí při vyplňování a za čas, který mi budete věnovat.

S pozdravem Kristýna Březinová

Pro upřesnění pojmu sociálně patologické jevy:

Pod pojmem sociálně patologické jevy je definované takové chování dětí a mládeže, které se projevuje především jako narušení sociálních, ale také trestně právních norem. Jsou to takové poruchy, které jsou nepochybně závažné, ale samy o sobě nejsou trestné (např. útěky, alkoholismus, nealkoholová toxikomanie, chorobné hráčství, záškoláctví), nebo takové poruchy, které se definují klasickým kriminálním jednáním.

Pro vyjasnění pojmu následně uvádím některé ze sociálně patologických jevů: agresivita, kleptomanie, lhavost, sprejerství, šikana, vandalství, sexuální deviace, vydírání, krádeže, záškoláctví, alkoholová a drogová závislost, závislost na cigaretách, mentální anorexie a mentální bulimie, patologické hráčství a jiné.

Datum vyplnění

Škola

- 1. Uved'te, prosím, kolik dětí navštěvuje Vaši základní školu**
- 2. Uved'te, prosím, kolik dětí navštěvuje II. stupeň**
- 3. Uved'te, prosím, kolik z nich je:**
  - a) Dívek
  - b) Chlapců
- 4. Uved'te, prosím, kolik dětí II. stupně do Vaší školy:**
  - a) Dojíždí
  - b) Je místních
- 5. Vyskytl se ve Vaší škole u dětí na II. stupni některý ze sociálně patologických jevů (dále jen SPJ)?**
  - a) Ano (pokračujte otázkou č. 6)
  - b) Ne (pokračujte otázkou č. 10)
- 6. Můžete, prosím, uvést, který/é ze SPJ se u dětí na II. stupni objevil/y?**
- 7. Můžete, prosím, uvést, který/é ze SPJ se opakoval/y?**
- 8. Můžete, prosím, uvést, jaká byla jeho/jejich četnost?**
- 9. Můžete, prosím, uvést jeden konkrétní příklad u jednoho žáka na II. stupni, jak jste řešil/a problém s výskytem SPJ?**
- 10. Obrátil se na Vás některý z žáků II. stupně s problémem výskytu SPJ?**
  - a) Ano (pokračujte otázkou č. 11)
  - b) Ne (pokračujte otázkou č. 12)
- 11. Koho se tento SPJ týkal? (možné zakřížkovat více odpovědí)**
  - a) Samotného žáka
  - b) Spolužáka ze třídy
  - c) Spolužáka z jiného ročníku
  - d) Osoby z blízkého okolí (např. kamarád, rodič, sourozenec)
  - e) Někoho jiného, prosím, uveďte koho
- 12. Řešil/a jste problém výskytu SPJ u žáků II. stupně s jejich rodiči?**
  - a) Ano
  - b) Ne

13. Jste sám/a spokojen/a s tím, jak jste řešil/a výskyt SPJ?

- a) Ano
- b) Ne

14. Myslíte si, že je problematika SPJ na Vaší škole obtížně řešitelným problémem?

- a) Ano
- b) Ne

15. Jakým způsobem Vy sám/a podáváte informace dětem na II. stupni o problematice SPJ? (možné zakřížkovat více odpovědí)

- a) V rámci výukového předmětu, prosím, uveďte kterého
- b) V rámci speciální přednášky
- c) Jinak, prosím, uveďte jak

16. Myslíte si, že děti II. stupně rozumí podaným informacím o problematice SPJ?

- a) Ano
- b) Ne

17. Myslíte si, že máte důvěru u dětí na II. stupni Vaší školy?

- a) Ano
- b) Ne

18. Uveďte, prosím, jakým způsobem se ve Vaší škole uskutečňuje prevence SPJ

19. Vaší školou, popřípadě Vámi uskutečněná prevence je dle Vašeho názoru?

- a) Účinná
- b) Dostačující
- c) Neúčinná

20. Účastníte se Vy, jako výchovný poradce, nějakého semináře či školení týkající se problematiky SPJ?

- a) Ano, prosím, uveďte název semináře
- b) Ne

21. Jsou pro Vás tyto semináře či školení povinná?

- a) Ano
- b) Ne

22. S kterými institucemi spolupracuje Vaše škola při řešení problematiky SPJ?

(možné zakřížkovat více odpovědí)

- a) Pedagogicko-psychologická poradna
- b) Speciálně pedagogické centrum
- c) Policie ČR
- d) Orgán sociálně právní ochrany dětí
- e) Středisko výchovné péče
- f) Žádná instituce
- g) Jiná instituce, prosím, uveďte která

23. Účinnost této spolupráce je dle Vašeho názoru:

- a) Dostačující
- b) Nedostačující
- c) Jiná, prosím, uveďte jaká

Děkuji za vyplnění dotazníku